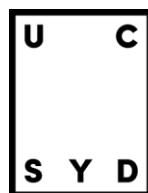

Familierådslagning i Esbjerg Kommune 2014 – 2018

Evaluerings- og forskningsrapport Del 1.
Bo Morthorst Rasmussen & Anne-Mette Sandgaard

Esbjerg
Kommune

Udarbejdet i samarbejde med UC SYD og Esbjerg Kommune. November 2018

Familierådslagning i Esbjerg Kommune 2014 – 2018
-Evaluerings- og forskningsrapport Del 1.

Forfattere: Bo Morthorst Rasmussen & Anne-Mette Sandgaard

Udgivet af Esbjerg Kommune og UC SYD

Udgivelsesår: 2019

Layout: Esbjerg Kommune

ISBN nr: 978-87-971111-0-9

Forfatterne har ophavsrettighederne til rapporten.
Rapporten kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

At følge familierådslagning i Esbjerg Kommune helt tæt på maskinrummet er en enestående og livgivende erfaring. Det mest inspirerende har været de positive tilbagemeldinger, som de fleste børn og unge har bidraget med.

Det kan synes som endnu en importeret model eller metode, hvor metodefriheden reduceres, men det er ikke sådan, vi oplever det. Der udfolder sig tværtimod en mangfoldighed af faglighed indenfor rammerne af modellen.

Vi vil takke Esbjerg Kommune og ikke mindst alle de børn, unge, familier, chefer, ledere, socialrådgivere, samordnere, administrative medarbejdere, politikere og eksperter, digitaliseringskonsulenter og kommunikationsafdelingen som har hjulpet med at gøre familierådslagning til det, den er i dag.

Vi vil især takke overassistent Anette Poulsen for den store hjælp bl.a. med korrekturlæsning, samordnerkorpset, ledelsen og ansatte i Familie & Forebyggelse i Esbjerg Kommune for deres deltagelse samt ph.d. Anne-Marie Tyroll Beck, UC SYD, for gennemlæsning og kommentarer.

Venlig hilsen

Anne-Mette Sandgaard og Bo Morthorst Rasmussen

Indholdsfortegnelse

Indhold

Forord.....	3
Indholdsfortegnelse.....	4
Sammenfatning og Resume.....	7
Indledning.....	10
Baggrund.....	10
Formål.....	11
Evaluerings- og forskningsdesign.....	12
Evaluerings- og forskningsmetode, dataindsamling, bearbejdning og analysemodel.....	12
Data og dataindsamling.....	13
Rapportens opbygning.....	15
Familierådslagning – hvad er det?.....	16
Hvad er familierådslagning.....	16
Familierådslagningsmodellens historie.....	17
Familierådslagningens værdier og mindset.....	18
Familierådslagningsprocessen i den oprindelige danske model.....	19
Inden familierådslagning: Forberedelsesfasen.....	20
Familierådslagningens tre trin:.....	20
Efter familierådslagning: Iværksættelses- og opfølgingsfasen.....	21
Centrale aktører i familierådslagning og deres rolle.....	22
Familierådslagning i Esbjerg Kommune.....	23
Familierådslagningens historie i Esbjerg Kommune.....	29
Resultater, erfaringer, udvikling og udfordringer.....	39
Børnene og de unge og deres betydningsfulde voksne.....	39
Børnenes og de unges oplevelser med og udsagn om familierådslagning.....	40
Forældre og netværkets oplevelser med og udsagn om familierådslagning.....	65
Socialrådgivernes perspektiv og oplevelser.....	77
Samordnernes perspektiv og oplevelser.....	83
Informatører og samarbejdspartneres perspektiver.....	85
Ledernes perspektiver.....	87
Samlet vurdering af resultater, erfaringer.....	87
Implementering og fastholdelse af antal og kvalitet.....	88
Strategi for implementering af familierådslagning.....	89
Implementeringsplanen.....	89
Forudsætningen for implementeringen.....	90

Samlet vurdering af implementeringen med anbefalinger	96
Centrale diskussioner og udviklingsnedslag	97
Diskussioner inden en rådslagning	98
Skal socialrådgiverne (initiativtagerne) og samordnerne have et særligt mindset og værdier for at kunne anvende metoden?	98
At være fagligt klædt på: Hvornår er man tilstrækkeligt klædt på fagligt?	98
Til hvem og hvornår skal hvem tilbyde en familierådslagning og hvordan?	99
Hvordan håndterer 'vi' modstand fra socialrådgivere, samarbejdspartnere og familier .	100
Arbejdstider og familierådslagning	101
Hvordan får vi familierne til at vælge familierådslagning	101
Hvordan formuleres spørgsmålene og præciseres rammen?	102
Hvilke informationer har familien brug for og hvem kan levere dem på en måde, så de kan anvende dem?	104
Samordnernes rolle – hvad er den?	105
Familiernes proces op til rådslagningen: Er det deres egen proces og skal der være mindst mulig indblanding?	106
Diskussioner under en rådslagning	107
Lige op til rådslagningen og modtagelsen: Hvordan får man støttet barnet og modtaget familierne?	107
Information til og spørgsmål fra familien: Hvordan klædes familierne bedst på til deres egen familierådslagning?	108
Det private rum: Hvad sker der og hvornår, og hvordan kan de professionelle gribe ind?	108
Bekræftelse af planen: Skal vi bare sige godt nok til alt?	109
Planen og eventuelle øvrige sociale og pædagogiske indsatser	110
Lige efter rådslagningen: Bør der tages initiativ til at ringe til barnet og forældrene? ...	111
Indtil opfølgningen: Hvem følger løbende op på planen?	111
Opfølgende familierådslagning nr. 1: Fungerer den som den skal?	112
Opfølgende familierådslagning nr. 2: Giver det mening med nummer 2 opfølgende rådslagning?	112
Ledelse og koordinatorrollerne: Uden ledelsesinvolvering og fast koordinering ingen rådslagninger?	112
Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling: Hvad vil det sige og hvordan foregår den?	114
Litteraturliste	116

Sammenfatning og Resume

Esbjerg Kommune har siden 2014 været en af de kommuner i Danmark, der har lavet flest familierådslagninger, og dermed inddraget familien og netværket omkring børnene og de unge, når de har brug for hjælp. Familieafdelingen har gennemført 779 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger fra starten den 26.6.2014 til 1.7.2018, der er omfattet af denne undersøgelse.

Esbjerg Kommune er dermed på kort tid blevet en af landets førende indenfor familierådslagning og dermed også netværksinddragelse. Det er ikke kun antallet af familierådslagninger og opfølgninger, der gør Esbjerg interessant. Det er i lige så høj grad det systematiske fokus på og arbejde med rådslagningernes forebyggende aspekt, barnets egen plan og hele børneperspektivet. Dette fokus i det sociale arbejde med familierådslagning har affødt Benny Andersen prisen 2017 samt en stigende interesse fra landets andre kommuner og Socialstyrelsen.

Formålet med denne Evaluerings- og forskningsrapport Del 1. fra forskningssamarbejdet mellem Esbjerg kommune og UC Syd, er dels at samle op på de sidste 3 års erfaringer og viden om familierådslagning i Esbjerg, dels at analysere og tematisere denne viden til fremtidig anvendelse i primært Esbjerg, men også interesserede kommuner og uddannelsesinstitutioner. Og endelig vil Del 2. være formidling af det fælles forskningsprojekt 'Børnefokus og børneperspektivet i familierådslagning'.

Rapportens intention er dog primært at levere datainformeret input til Esbjerg Kommune, og målgruppen er først og fremmest praktikere og ledere, der arbejder med eller har en intention om at arbejde med netværksinddragelse og familierådslagning og derfor indeholder den bl.a. et kapitel med centrale diskussioner og udviklingsnedslag.

Der er tale om en mixedmethods evaluerings- og forskningstilgang, hvor der i analyserne inddrages data fra forskellige datakilder, der trianguleres i de enkelte delanalyser. Data baseret på dokumentation, og data indsamlet i perioden 2014-2018 er en del af et større forskningssamarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC Syd i perioden 2017-2020. I afrapporteringen indgår *fire* typer af data. En større *kvantitativ spørgeskemaundersøgelse*, hvor samtlige deltagere i rådslagningerne og opfølgende rådslagninger udfylder et internationalt sammenligneligt spørgeskema, hvor vi med inddragelse af registerdata fra cirka 779 rådslagninger måler på både kvalitet og effekt. Vores 'baseline' er 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen 2002), der sammenlignes med udviklingen i Esbjerg. Derudover indgår dokumenter, herunder flere mindre aktionsforskningsprojekter, bl.a. den netop afsluttede forskning i børneperspektivet, der både indgår med data i denne forskningsrapport og publiceres samlet som Del 2. samt andre evalueringer, indstillinger og afrapporteringer. Desuden indgår der *kvalitative data* indsamlet via observation af dialogmøder og den daglige gang i kommunen, samt via interviews med børn, familier, socialrådgivere og samordnere. I alt er 8 cases del af datagrundlaget. Der er udarbejdet en overordnet analysemodel med udgangspunkt i selve familierådslagningsprocessen baseret på den danske og internationale forskning i familierådslagning.

Esbjerg har taget afsæt i den klassiske familierådslagningsmodel, hvor nedenstående definition på familierådslagning samtidigt fungerer som undersøgelsens og rapportens grundstruktur, der er en konkret operationel definition, der beskriver familierådslagningsforløbet som en proces, der begynder med en henvendelse og slutter med et opfølgningsmøde.

En familierådslagning er en metode med tydelige rammer og på forhånd definerede spørgsmål til afholdelse af ét beslutningsmøde med forberedelse og opfølgning, hvor det er borgeren selv, familien og det private netværk der på et informeret grundlag træffer beslutningerne og laver deres plan for hjælp til borgeren uden de professionelles deltagelse i selve beslutningen. Der deltager som minimum en offentlig initiativtager (ofte socialrådgiver) og en samordner, der faciliterer processen. (Rasmussen & Sandgaard 2018).

Familierådslagningen i Esbjerg har udviklet sig indenfor rammerne af denne klassiske model, men der er nogle betydningsfulde variationer. Eksempelvis det forebyggende aspekt, at det er en fast inddragende metode, der anvendes i næsten alle sager og at barnet får udarbejdet sin egen plan. Der er et helt særligt børnefokus i hele processen og man har sit eget familierådslagningshus, samt særligt udviklede materialer og et stort in-house samordnerkorps på 18 samordnere, mv. Der kan læses om ligheder og forskelle til den oprindelige model i rapporten, men for læseren, der umiddelbart vil sammenligne, kan det være vigtig information.

Implementering af familierådslagning har været vanskelig i de fleste af landets kommuner og af de oprindelige 8 kommuner, der deltog i 'Det danske forsøg med familierådslagning', er der - selv om de stort set alle har haft gode resultater - kun Faaborg-Midtfyn kommune, der i væsentligt omfang har holdt fast ved beslutningsmetoden. I Esbjerg Kommune har man på ganske få år fået opbygget en betydelig kapacitet og kvalitet. Det er ikke kommet af sig selv, men er et resultat af mange sammenfaldende elementer, herunder politisk og ledelsesmæssig opbakning, en fast ansat koordinator med samordnerkorps og en lang række implementerings-, kvalitets- og fastholdelses-overvejelser og -initiativer.

Den vigtigste overordnede beslutning synes at knytte sig til 'Paradigmeskiftet 2.0' i Esbjerg og den fælles Børn og Ungepolitik, hvor der blev udarbejdet et fælles tværgående mindset. Empowermenttænkningen og familierådslagning, der er en måde at inddrage familien og netværket i beslutninger og løsninger, var på mange måder i overensstemmelse med 'Paradigmeskiftet 2.0', og i marts 2017 skrev Børn & Kulturs direktør, Jørn Henriksen ” *Familierådslagning er hjertet i Paradigmeskiftet 2.0, og der er en optimal måde at tænke tidlig indsats på. Fokus ligger på at inddrage familien og netværket omkring barnet eller den unge, og på den måde genopfinder metoden familiens ansvar, så vi øger motivationen og chancen for succes*”.

På den måde blev familierådslagning koblet sammen med paradigmeskiftet og det fælles børn- og ungesyn til et fælles, velkendt grundlag på tværs af afdelinger og faggrupper og har muliggjort de mange forebyggende decentrale projekter ude i almenområdet.

Der har helt sikkert været mange andre store og små ledelsesmæssige beslutninger, som vi ikke har kendskab til. Men der synes ingen tvivl om at politikere og

ledelsen på alle niveauer har bakket op om og støttet familierådslagning, hvilket har været helt afgørende for implementeringen. Koblingen til 'Paradigmeskiftet 2.0' på det helt rigtige tidspunkt har givet familierådslagning legitimitet, et løft og er blevet en del af noget tværgående i kommunen. Og så kan vi ikke komme uden om de mange 'kloge' implementeringsbeslutninger, der har gjort praksis nemmere. Lederne har så at sige i fællesskab anvendt deres erfaring og viden til at finde løsninger fx egen projektleder/koordinator med fysisk placering i Familierådgivningen, egen økonomi, egen administrativ medarbejder, eget stort samordnerkorps, at den blev en fast beslutningsmetode, osv. De har kort fortalt gjort det 'nemmere' at lave rådslagninger, hvilket der kan læses mere om i implementeringskapitlet.

Et er antallet, noget andet er resultaterne, og dem har vi opdelt i de kvantitative og de kvalitative. Resultaterne vedrørende de kvantitative besvarelser fra de 779 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger, hvor 360 børn/unge og 3251 deltagere (forældremyndighedsindehavere, familie og netværk) der har svaret, er meget positive i den forstand, *at langt de fleste har svaret at det er en god måde at træffe beslutninger på, de vil anbefale metoden til andre, der har været en god stemning, de har haft indflydelse på beslutningerne, de har fået lavet en plan, de tror på.* Og til de opfølgende rådslagninger svarer de fleste, at planen er blevet realiseret og at der har været en positiv udvikling i barnets trivsel. I de sidste datasæt, hvor vi har det største antal besvarelser og kan sondre mellem barnet/den unges besvarelser og familien/netværkets besvarelser har vi stadig det meget positive billede, men der er kommet et par nuancer. Fx ser de voksne ikke helt så positivt på planens realisering og dens betydning for barnets trivsel og her er der 21%, der godt kunne have ønsket sig 'noget anderledes' i planen, men de synes stemningen har været god og de fleste synes at planen har påvirket barnet positivt og der er kun 3% af dem, der ikke vil anbefale andre en rådslagning. Så det samlede billede og konklusionen på baggrund af de kvantitative data er meget positiv, og her må vi betone vigtigheden af at have et samlet kvantitativt billede til at sammenligne med og perspektivere de kvalitative data og omvendt.

De kvalitative data er ligeledes positive og vi har forsøgt at beskrive de forskellige aktørers perspektiver ved hjælp af disse og suppleret dem med citater og statements. Der er tale om nogle nedslag, der kunne have været anderledes, men de viser dels at familierådslagningen har haft stor betydning for dem og dels en taknemmelighed fra mange børn og unge vi ikke så ofte hører om i socialt arbejde. Eksempelvis:

- *Jeg synes, at alle børn og unge i hele Danmark skal have en familierådslagning.*
- *Det er dejligt, at folk vil hjælpe mig og det er jeg evigt taknemmelig for.*
- *Jeg vidste ikke, at de alle sammen ville hjælpe mig, hver gang jeg stak af - selv min gamle morfar.*

De kvalitative viser samtidig med disse meget positive udtalelser, at den socialfaglige og familiernes virkelighed er meget mere nuanceret, for der er naturligvis nogle, der af meget forskellige grunde ikke har haft så god en rådslagning, men det er, når vi isoleret set sammenligner med de kvantitative svar, en begrænset

andel. De kvalitative data viser ligeledes, at familierådslagning og Esbjerg kommunes bevidste fokus på børneperspektivet er med til at sikre, at børnene og de unge kommer i centrum. Så når vi kigger på mønstre i vores datasæt, herunder socialrådgivernes, familiernes og børnenes udsagn, og dermed også den udvikling som familierådslagning har gennemlevet i Esbjerg, så er der ofte forskel på aktørernes perspektiver. Det er forståeligt og sådan det bør være med myndighedsrådgivere og forældremyndighedsindehavere, men børneperspektivet må være det centrale i en familierådgivning, og her viser vore data, at Esbjerg Kommune er kommet langt.

Uanset hvor langt Esbjerg Kommune er kommet, så vil der løbende være behov for et fokus på, en dialog om og håndtering af de centrale udfordringer og diskussioner knyttet til drift og udvikling af familierådslagning. Det er korte diskussioner vedrørende mindsettet, målgruppen, formulering af spørgsmålene, mikrofaglighed, samordnerrollen, intervensering i det private rum, kvalitetssikring, børneperspektivet m.fl., i det sidste kapitel.

Indledning

Baggrund

Esbjerg Kommune har siden 2014 været en af de kommuner i Danmark, der har lavet flest familierådslagninger, og dermed inddraget familien og netværket omkring børnene og de unge, når de har brug for hjælp. Familieafdelingen har gennemført 779 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger fra starten den 26.6.14 til 1.7.18 og der synes at tegne sig et billede med omkring 300 rådslagninger om året. Det er bemærkelsesværdigt, at kommunen i den grad og på så kort tid er lykkedes med at implementere beslutningsmodellen.

Esbjerg Kommune er dermed på kort tid blevet en af landets førende indenfor familierådslagning og dermed også netværksinddragelse. Det er ikke kun antallet af familierådslagninger og opfølgninger, der gør Esbjerg interessant. Det er i lige så høj grad det systematiske fokus på og arbejde med rådslagningernes forebyggende aspekt, barnets egen plan og hele børneperspektivet. Dette fokus i det sociale arbejde med familierådslagning har affødt Benny Andersen prisen 2017 samt en stigende interesse fra landets andre kommuner og Socialstyrelsen.

Det har ikke været en lige ud af landevejen og nem implementeringsproces fra det første 'laboratorium' i 2014, hvor projektleder/koordinator Anne-Mette Sandgaard startede med én familierådslagning om måneden. Det udviklede sig til at blive et 1-årigt pilotprojekt i perioden september 2015 til september 2016, og har siden udviklet sig til at familierådslagning med ledelsesmæssig og politisk opbakning nu er forankret i Esbjerg Kommunes Familierådgivning, hvor metoden er gået fra at være en foranstaltning til en fast 'metode' som kan anvendes i alle sager i 'Myndighed', og med en række projekter på andre områder i kommunen, hvor man anvender familierådgivningens ekspertise, samordner-korps samt huset på Darumvej 112.

Implementeringen af større gennemgribende forandringer i organisationer, der involverer nye måder at arbejde og tænke på, er generelt vanskelige. Det gælder også for netværksinddragelse og familierådslagning i Esbjerg Kommune, hvor der har været og stadig er en række forskellige udfordringer, der betyder, at uden en løbende opmærksomhed, kvalitetssikring og ledelsesopbakning, så falder antallet og kvaliteten af de netværksinddragende rådslagninger.

Denne tilbageskuende og opsummerende evaluerings- og forskningsrapport, der er baseret på dokumentation og data indsamlet i perioden 2014-2018, er en del af et større forskningssamarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC Syd i perioden 2017-2020. Forskningen består udover denne forskningsopgave (nærmere beskrevet i rapporten), af en større kvantitativ spørgeskemaundersøgelse, hvor samtlige deltagere i rådslagningerne og opfølgende rådslagninger udfylder et internationalt sammenligneligt spørgeskema, hvor vi med inddragelse af registerdata måler på både kvalitet og effekt, samt af flere mindre aktionsforskningsprojekter, bl.a. den netop afsluttede forskning i børneperspektivet, der både indgår med data i denne forskningsrapport og publiceres samlet som del 2. Samlet set er der tale om et større forskningsprojekt med samarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC Syd, der qua datamængde og datakvalitet har potentiale til at blive et af de væsentligste studier af familierådslagning i Norden.

Formål

Formålet med denne første evaluerings- og forskningsrapport fra forskningssamarbejdet mellem Esbjerg kommune og UC Syd, er dels at samle op på de sidste 3 års erfaringer og viden om familierådslagning i Esbjerg, dels at analysere og tematisere denne viden til fremtidig anvendelse i landets kommuner og uddannelsesinstitutioner, og endelig formidling af det fælles forskningsprojekt 'Børnefokus og børneperspektivet i familierådslagning'. De centrale undersøgelsesspørgsmål er:

Hvorfor og hvordan er det lykkedes Esbjerg Kommune at implementere familierådslagning i et så stort omfang, herunder håndtering af modstand og udfordringer i forbindelse med implementeringen?

Hvordan bliver og kan der arbejdes med et 'indefra' og 'udefra' børneperspektiv i familierådslagning, herunder hvad hæmmer og fremmer dette fokus?

Hvilke centrale og fremadrettede udviklingspunkter og diskussioner kan identificeres i datamaterialet?

Undersøgelsen bidrager først og fremmest med lokal viden fra Esbjerg Kommunes mange familierådslagninger, men indsamling, analyse og diskussion forholder sig til den danske og globale viden om familierådslagning. Det betyder, dels at vi tematiserer de danske og internationale problemstillinger med lokale Esbjerg data og dels anvender den internationale viden til at diskutere og perspektivere de lokale data. Ambitionen er i videst muligt omfang at komme 'hele vejen rundt' om de for praksis centrale problemstillinger, hvor vi har et helt kapitel 'Centrale diskussioner', der tematiserer de løbende udfordringer, deres håndtering og perspektiver for den videre udvikling af familierådslagning.

Rapportens intention er primært at levere datainformeret input til Esbjerg Kommune, og målgruppen er først og fremmest praktikere og ledere, der arbejder med eller har en intention om at arbejde med netværksinddragelse og familierådslagning med fokus på børneperspektiv og Paradigmeskiftet.

Evaluerings- og forskningsdesign

Denne undersøgelse er en del af et større forskningssamarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC Syd i perioden 2017-2020. Forskningen består udover denne summative evaluerings- og forskningsundersøgelse af en større kvantitativ spørgeskemaundersøgelse, hvor samtlige deltagere i rådslagningerne og opfølgende rådslagninger udfylder et internationalt sammenligneligt spørgeskema, hvor vi med inddragelse af registerdata måler på både kvalitet og effekt, samt af flere mindre aktionsforskningsprojekter, bl.a. den netop afsluttede forskning i børneperspektivet, der indgår i denne forskningsrapport og publiceres som Del 2. primo 2019.

Der er en progression og logisk sammenhæng mellem de enkelte forskningsnedslag, således at forskningens data- og vidensbase løbende opbygges og anvendes til forskning såvel som datainformeret udvikling af familierådslagning i Esbjerg kommune. Denne første summative evaluering- og forskningsundersøgelse er en del af projektets indledende datagrundlag, baseret på dokumentation, analyse og diskussion af de sidste tre års erfaringer baseret på det foreliggende datamateriale, interview og deltagende observationer.

Evaluerings- og forskningsmetode, dataindsamling, bearbejdning og analysemodel

Der er tale om en mixedmethods evaluerings- og forskningstilgang (Creswell et al. 2003), hvor der i analyserne inddrages data fra forskellige datakilder, der trianguleres i de enkelte delanalyser. Data baseret på dokumentation og data indsamlet i perioden 2014-2018 er en del af et større forskningssamarbejde mellem Esbjerg Kommune og UC Syd i perioden 2017-2020. I afrapporteringen indgår *fire* typer af data. En større *kvantitativ spørgeskemaundersøgelse*, hvor samtlige deltagere i rådslagningerne og opfølgende rådslagninger udfylder et internationalt sammenligneligt spørgeskema, hvor vi med inddragelse af registerdata fra cirka 779 rådslagninger måler på både kvalitet og effekt. Vores 'baseline' er 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen 2002), der sammenlignes med udviklingen i Esbjerg. Derudover indgår *dokumenter*, herunder flere mindre aktionsforskningsprojekter, bl.a. den netop afsluttede forskning i børneperspektivet, der både indgår med data i denne forskningsrapport og publiceres samlet som Del 2. samt andre evalueringer, indstillinger og afrapporteringer. Desuden indgår der *kvalitative data* indsamlet via *observation* af dialogmøder og den daglige gang i kommunen, samt via *interviews* med børn, familier, socialrådgivere og samordnere. I alt er 8 cases del af datagrundlaget.

Der er udarbejdet en overordnet analysemodel med udgangspunkt i selve familierådslagningsprocessen baseret på den danske og internationale forskning i familierådslagning. Denne anvendes til udvælgelse, indsamling, formatering og analyse

af projektets data. Det teoretiske afsæt med lige fra overordnede systemteorier, netværksteorier, empowermentteorier (Freire 1974, Hudson 1996, Lupton 1999, 2000, Nixon 1999, 2005, Andersen 2006, Johansen 2014) såvel som de empiriske undersøgelser af enkeltfænomener i familierådslagning er tidligere anvendt i forbindelse med forskning i familierådslagning og flere i 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Sundell & Hæggman 1999, Rasmussen 2001, 2004, 2014, 2016, Faureholm og Brønholt 2005, Hoverak 2006, Mortensen 2007, Heino 2009, Havnen og Christiansen 2014, Slettebø et al. 2016).

Data og dataindsamling

I løbet af familierådslagningens første tre år i Esbjerg Kommune er der produceret en meget stor mængde skriftligt materiale, ligesom der er indsamlet data fra de enkelte rådslagninger (registreringsskema til cirka 779 rådslagninger) og foretaget flere evalueringer, indstillinger og afrapporteringer. Alene det kvantitative materiale består af 5 datasæt med 3251 besvarelser fra familie og netværk og 360 børn og unge. Antallet er baseret på udbetalinger fra kontoplanen krydstjekket med rådgivernes registreringer og udlevering af skemaer. Endvidere er der foretaget registreringer i sagsakter og det elektroniske journalsystem DUBU. Der er tale om såvel beskrivende som vurderende data, der indeholder de centrale deltageres oplevelser og perspektiv på familierådslagning: barnets, familiens, socialrådgiveres, informanternes, samordnerens og ledelsens perspektiv, der alle kan sammenlignes fra skandinaviske og internationale data.

Det kvantitative datasæt består af 5 forskellige datasæt, hvor der har været udleveret forskellige spørgeskemaer i den samlede periode, hvert med lidt forskellige spørgsmål og derfor er vores datasæt inddelt i de forskellige perioder. Det er især ændringen i perioden fra den 1.9.2016 og frem, hvor børnene og de unge har fået udleveret spørgeskemaer målrettet dem, hvor vi kan se og sammenligne deres besvarelser med familien og netværkets besvarelser. Det hænger sammen med at kommunen mere målrettet prioriterer børneperspektivet på dette tidspunkt. Der er dog tale om fem forskellige datasæt, som det teknisk og validitetsmæssigt ikke har været muligt at slå sammen, men som hver for sig er udtryk for det, de samlet set har svaret på skemaet udleveret i den pågældende periode.

I den første opstartsfasen fra den 1.6.2014 til 31.8.2015 blev der foretaget 18 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger med 116 besvarelser. I perioden fra den 1.9.2015 til den 31.4.2016 har der været afholdt 45 rådslagninger og opfølgende rådslagninger med 377 besvarelser. I perioden fra maj 2016 til september 2016 ændres spørgeskemaet, så der sondres mellem barnets besvarelse og familiens/netværkets besvarelse. Datasættet i den periode vedrører 12 rådslagninger og 12 opfølgende rådslagninger med 271 besvarelser. Perioden mellem 1.9.2016 og den 30.4.2017 omhandler 97 familierådslagninger og 23 opfølgende familierådslagninger. Der er 67 svarende til 56% af børnene/de unge, der har svaret og 677 fra familie og netværket. I perioden 1.5.2016 til 30.4.2017 har der været afholdt 35 opfølgende rådslagninger og svarprocenten er 74% (n=26) børn og unge. I perioden fra maj 2017 til og med december 2017 er der blevet afholdt 230 rådslagninger og 137 opfølgende rådslagninger. Der er i alt 1811 familiemedlemmer

og netværk, der har svaret på spørgeskemaerne og 211 børn og unge. Svarprocenten fra børnene og de unge er på 57% (n=211). Der har været 137 opfølgende familierådslagninger i perioden 1. maj 2017 til 31. december 2017, og svarprocenten er 71% (n=97) for børn/unge og der er 663 fra familien og netværket, der har svaret på spørgeskemaet.

I den sidste periode fra 1.1.2018 til 1.7.2018 er der udleveret et større, internationalt sammenligneligt spørgeskema, der er udviklet til dette forskningsprojekt og hvor der kan foretages mere avancerede dataanalyser. Der har været 205 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger i denne periode. Disse data bliver først bearbejdet senere i forskningsprojektet, men antallet af rådslagninger og opfølgende rådslagninger indgår for at kunne præsentere udviklingen i antal. I den kvantitative undersøgelse præsenteres besvarelser primært valgt og analyseret ud fra børneperspektivet.

Det kvalitative datasæt og antallet af dokumenter i perioden fra 2014-2018 er overvældende og vi har haft adgang til det samlede materiale. Eksempelvis findes der interne evalueringer i forbindelse med de 5 kvantitative datasæt, hvor der, som ofte, indgår udtalelser og interviews med børn, familier, samordnere og rådgivere, ligesom der eksisterer indstillinger, strategiplaner, implementeringsplaner, mindre analyser af målgrupper, cases, mv. Vi har primært anvendt disse mange data til at belyse det historiske rids og implementeringen af familierådslagningen i Esbjerg. Vi har i begrænset omfang anvendt nogle af de kvalitative udtalelser fra aktørerne, da de ikke er indsamlet med henblik på forskning. De indgår sammen med data fra en række interviews i forbindelse med vores forskning i børneperspektivet, hvor vi forsøger at komme tættere på børneperspektivet 'set indefra' og dermed deres oplevelser og ønsker, samt børneperspektivet 'set udefra', hvilket er de voksnes (professionelle, familie og netværk) oplevelser og vurderinger af barnets behov. Vi har undersøgt 8 cases og foretaget interviews med børn, unge, deres familier samt socialrådgivere og samordnere, hvor data anvendes til både denne summative del og til undersøgelsen af børneperspektivet. Der er tale om caseanalyse, 8 interviews med samtlige børn og unge, 2 familieinterviews, 2 socialrådgivere og 2 samordnere. Der er således tale om primære data, som er genereret som følge af forskningsprojektet, som er forskningsdata, dvs. forskning i børneperspektivet, der både indgår med data i denne forskningsrapport og publiceres samlet som Del 2., *kvalitative data* indsamlet via observation af dialogmøder og den daglige gang i kommunen, samt via interviews med børn, familier, socialrådgivere og samordnere. I alt er 8 cases del af datagrundlaget. Derudover inddrages sekundære data, som er genereret af organisationen i processen, herunder registerdata og en række dokumenter, evalueringer og indstillinger.

Som forskere har vi stort set haft ugentlige møder i hele perioden og de er foregået på Esbjerg Kommune, hvor der har været dialog med socialrådgivere, ledere og samordnere om de løbende sager og problemstillinger i driften. Den ene forsker er samtidigt ansat som koordinator af familierådslagning i Esbjerg og har efter aftale registreret og lavet 'feltnoter' i.f.t. den daglige drift. Det giver forskningen indlysende fordele at en af forskerne er så tæt på den daglige drift, men udgør samtidig en af de metodiske udfordringer i dette forskningsprojekt, nemlig at der kan stilles spørgsmål til habilitet og resultaternes gyldighed. Dette imødegås dels

ved at projektet gennemføres i et samarbejde med en ekstern og uafhængig forsker docent, ph.d. Bo Morthorst Rasmussen fra UC SYD, der er ansvarlig for forskningen og har forsket i familierådslagning siden han var ansvarlig for evaluering af 'Det danske forsøg med familierådslagning' i 1999-2001. Derudover er forskningsdesignet åbent og transparent og overholder de videnskabelige krav til denne type forskning og aktionsforskning, og er en del af den videnskabelige kvalitetssikring på UC SYD.

Rapportens opbygning

Rapporten er disponeret således, at der efter sammenfatning, indledning og metode er et beskrivende kapitel om hvad familierådslagning er og hvordan familierådslagning har udviklet sig. Udgangspunktet er beslutningsmodellen sådan som den blev introduceret og evalueret i 'Det danske forsøg med Familierådslagning' (Rasmussen & Hansen 2002), da det er denne 'baseline', som familierådslagning i Danmark har udviklet sig fra. Det betyder, at vi igennem hele rapporten og i næste kapitel kan sammenligne den med familierådslagningen i Esbjerg. I det efterfølgende kapitel præsenteres familierådslagningens historiske udvikling i Esbjerg, dels for at give læseren et overblik over udviklingen, og dels for at give læseren en indgang til forståelse af de forskellige datasæt, der præsenteres i det næste kapitel med overskriften "Resultater". I det kapitel er der beskrivelse, analyse og vurdering af resultaterne med udgangspunkt i de forskellige aktørers perspektiver fx børneperspektivet, forældreperspektivet, mv. Det næste kapitel vedrører implementering af familierådslagning i Esbjerg Kommune, der på mange måder må beskrives som positiv sammenlignet med 'Det danske forsøg med familierådslagning' og implementering af andre metoder i det sociale arbejde. Kapitlet er et forsøg på at identificere og analysere de beslutninger i implementering, der har haft denne betydning. Det afsluttende kapitel vedrører centrale diskussioner og udviklingspunkter, der har været og stadig er levende i udviklingen af familierådslagning i Esbjerg.

Familierådslagning – hvad er det?

Hvad er familierådslagning

Familierådslagning er både et værdisæt og en konkret metode, hvor barnet/borgeren er i centrum, og den udvidede familie/netværket inviteres ind i forhold til at finde, beslutte og støtte op om løsninger på de udfordringer, der er omkring barnet/borgeren. Esbjerg Kommune tror på involvering af alle, der er betydningsfulde for barnet. Det er på mange måder en demokratisk beslutningsmodel med en fast involverende procedure, der kombinerer borgerdeltagelse og empowerment med konkrete løsningsforslag til gavn for barnet/borgeren. Det er således altid intentionen, at borgeren (barnet) i dialog med initiativtageren (oftest socialrådgiveren) formulerer de spørgsmål og dermed er med til at definere problemet, der skal tages stilling til og findes løsninger på og lægges planer for på den konkrete rådslagning. *En familierådslagning er egentlig bare en metode til afholdelse af ét beslutningsmøde med forberedelse og opfølgning, hvor det er borgeren, familien og det private netværk der på et informeret grundlag træffer beslutningerne og laver deres plan uden de professionelle deltagelse i selve beslutningen.*

Der er naturligvis mange flere elementer i denne metode og de bliver udfoldet i det nedenstående, men det er vigtigt at pointere, at familierådslagning adskiller sig fra de mange manualbaserede metoder ved i højere grad at sætte en værdimæssig beslutningsramme indenfor hvilken, der er et stort socialfagligt spillerum fx er dialogen med barnet og familien om formulering af spørgsmålene, hvem der skal inviteres, hvad der skal informeres om, af hvem og hvordan afhængig af den enkelte socialrådgiver og samordners faglighed. Nogle gør det glimrende og andre har et fagligt udviklingspotentiale, men alle gør det forskelligt og der er ikke en rigtig faglighed, så længe man er indenfor rammerne af familierådslagning. Den mikrofaglighed, der udfolder sig i Esbjerg og i øvrigt også i landets andre kommuner, udviser en stor faglig mangfoldighed.

I Esbjerg Kommune foregår familierådslagning stort set efter den klassiske familierådslagningsmodel udviklet i New Zealand og senere afprøvet og evalueret i 'Det danske forsøg med Familierådslagning' i 1999-2001 (Rasmussen & Hansen 2002). Det vil sige, at de inddragende, netværksskabende og myndiggørende værdier med respekten for barnets og familiens ønsker og behov er i centrum, samtidigt med at man følger metodens forskrifter med en planlæggende og forberedende fase, hvor spørgsmålene formuleres i et samarbejde mellem socialrådgiveren, barnet og familien, og der kobles en neutral samordner på rådslagningen.

Samordneren taler med familien, besøger de indbudte og faciliterer rådslagningen. Selve rådslagningen er et møde, der består af de tre faser: informationsfasen, familiens private handleplansmøde og den fælles bekræftelse/godkendelse af handleplanen.

I informationsfasen deltager hele den udvidede familie/netværket, barnet, socialrådgiveren, samordneren og informanter i en dialog om spørgsmål og ramme. I næste fase, der er familiens familierådslagning, udarbejder familien en plan på baggrund af rammen og spørgsmålene. Familien har nu lavet deres egen plan, og i

Esbjerg Kommune involverer den for det meste kun støtte og indsatser fra netværket. Alle deltagere underskriver planen og den kopieres med dato for den opfølgende rådslagning. Efter mødet iværksættes planen.

Efterfølgende er der altid både 1. og 2. opfølgende rådslagning, dette med interval på mellem 2-4 måneder, hvor der efter samme procedure følges op på planens realisering. Planen justeres eventuelt med nye spørgsmål og indsatser.

Familierådslagningsmodellens historie

Når udgangspunktet for familierådslagning - som det har været i Danmark - er den newzealandske model "Family Group Conference", da handler familierådslagning primært om én beslutningsprocedure. Familierådslagning er udviklet i et samarbejde med Maorierne, som en måde at inddrage andre end forældremyndighedsindehaveren i beslutninger om barnets fremtid. Deres udgangspunkt var, dels at barnet blev opdraget af hele den udvidede familie og landsbyen og dels at mor i børnesager var den, der havde mindst overskud og ressourcer til at træffe gode beslutninger. De har et begreb 'whanau', der betyder den udvidede familie og er dem, der er betydningsfulde for barnet/den unge. Det er meget forskelligt, hvem og hvor mange der er betydningsfulde for det enkelte barn, men det er det og dem, der skal afdækkes, inddrages og inviteres til rådslagningen. I New Zealand blev familierådslagning en del af lovgivningen i 1989, og man har gennemført flere hundrede tusinder rådslagninger siden. Rådslagningen er en form for tvungen hørings og beslutningsprocedure inden en eventuel domstolsafgørelse i meget indgribende børnesager, som eksempelvis anbringelser udenfor eget hjem og kriminalitetssager. De sociale myndigheder kan således ikke træffe afgørelser i meget intervenserende sager, men skal overgive sagen til domstolene og familierådslagningsinstitutionen, og der findes egentlig to lidt forskellige procedurer alt efter om sagen 'er almindelig' eller indebærer lovovertrædelser fx unge og kriminalitet.

I loven er der angivet, hvornår en sag overgår til familierådslagning, hvilken procedure der skal følges, hvem der skal og kan deltage fra familien og netværket, osv. Det er den offentligt ansatte koordinator (samordner i Danmark) der kontakter familien og netværket og bestemmer (ifølge loven), hvem der skal deltage, arrangerer og leder mødet og renskriver planen. Hvis ikke familierådslagningen resulterer i en godkendt plan overgår sagen til domstolene. Opfølgningen på rådslagningens plan aftales på rådslagningen og vil ofte ske i form af almindelige opfølgninger, men efterfølgende kan to af de forudgående deltagere fra familierådslagningen i fællesskab kræve en ny rådslagning, hvis de synes, der er behov for en ny beslutning.

Det er vanskeligt helt at sammenligne sociale systemer i så relativt forskellige lande, men hvis man forsøgte direkte at overføre den newzealandske model til Danmark, ville det sandsynligvis svare til, at der ifølge dansk lovgivning (Service-loven) ikke kunne anbringes børn og unge uden en godkendt plan fra en familierådslagning. Hvis familierådslagningen ikke resulterede i en godkendt plan ville sagen ende med en afgørelse i Børn- og Ungeudvalget. Proceduren ville være at socialrådgiveren skulle sende alle anbringelsessager til Børn- og Ungeudvalget og

den officielle samordner, som efterfølgende kontaktede familien, havde hjemmel i loven til at bestemme deltagerkredsen, osv.

Den danske familierådslagningsmodel er inspireret af den newzealandske model og følger stort set grundprincipperne og procedurerne fra modellen, men det er et tilbud, socialrådgiverne kan give til forældremyndighedsindehaverne i forbindelse med såvel "lette" som "tunge" problemstillinger. Og det er forældremyndighedsindehaveren, der sammen med barnet/den unge bestemmer om de ønsker en familierådslagning samt hvem de ønsker deltager fra den udvidede familie/netværket.

Nedenstående definition på familierådslagning, som samtidigt fungerer som undersøgelsens og rapportens grundstruktur er en konkret operationel definition, der beskriver familierådslagningsforløbet set som en proces, der begynder med en henvendelse og slutter med et opfølgningsmøde.

En familierådslagning er en metode med tydelige rammer og på forhånd definerede spørgsmål til afholdelse af ét beslutningsmøde med forberedelse og opfølgning, hvor det er borgeren selv, familien og det private netværk der på et informeret grundlag træffer beslutningerne og laver deres plan for hjælp til borgeren uden de professionelles deltagelse i selve beslutningen. Der deltager som minimum en offentlig initiativtager (ofte socialrådgiver) og en samordner, der faciliterer processen.

Familierådslagningens værdier og mindset

Bag, over eller under familierådslagning findes en række bærende værdier. De er vanskelige at rangordne, men den helt overordnede værdi er, at 'whanau', der betyder 'den udvidede familie' og dermed er alle dem, der er betydningsfulde for barnet/borgeren, bør deltage i væsentlige beslutninger omkring barnet/den unge:

- At mennesker har ret til at være inddraget, når der skal træffes beslutninger om deres liv, og det gælder både i forhold til at definere problemet og vælge løsninger. Det gælder for barnet, den unge, forældrene, familien og netværket.
- At det private netværk med familien og netværket er vigtige i et barns liv på både kort og langt sigt
- At det private netværk, familien og netværket kan noget, som de professionelle ikke kan omkring omsorg og kontinuiteten i barnets og den unges liv, og at der er potentielle ressourcer i familie og netværk.
- At det private netværk, familien og netværket har en unik viden om barnet og hinanden, at de er eksperter i deres eget liv.
- At familierådslagning har fokus på barnet/den unge, på ressourcer og på fremtidige fælles løsninger, så fx konflikter mellem de voksne må træde i baggrunden.
- At inddragelse skaber fælles forståelse og ejerskab.
- At den udvidede familie deltager i familierådslagningen. De, som indgår i den udvidede familie, er de betydningsfulde for barnet/den unge, og de

får et privat beslutningsrum med trygge rammer og kan træffe beslutninger på et informeret grundlag.

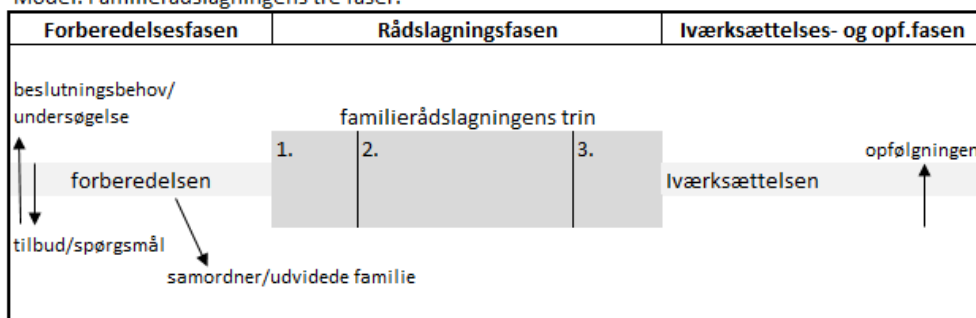
- At der er en neutral facilitator, samordner, der hjælper barnet, den unge og familien med at planlægge og gennemføre familierådslagningen.
- At der er fokus på børneperspektivet, på barnets/den unges ligeværdige deltagelse og en plan til barnets bedste.
- At planen bliver en aktiv del af det tværfaglige samarbejde omkring barnet og den unge.

Familierådslagningsprocessen i den oprindelige danske model

Den nedenstående forenkling af familierådslagningsforløbet er en reduceret fremstilling af den danske model for familierådslagning, der har været introduceret med 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen 2002). Der er tale om en reduktion af kompleksiteten omkring selve processen, der foldes ud i den nedenstående og uddybende fremstilling. Det er ikke sådan, at alle danske kommuner har fulgt eller følger modellen ned i mindste detalje, men de har alle samme udgangspunkt med de tre faser, at barnet/borgeren er i centrum, en samordner, der koordinerer, at den udvidede familie har et privat beslutningsrum og at familiens plan præsenteres.

De tre overordnede faser: Inden selve mødet kaldet forberedelsesfasen, Under selve familierådslagningen med de tre trin kaldet rådslagningsfasen og Efter selve familierådslagningen kaldet iværksættelses- og opfølgingsfasen. De er illustrerede i nedenstående model og udgør samtidig rammen for dataindsamling og analyse.

Model: Familierådslagningens tre faser:

Kilde: UFC Børn og Familiers undersøgelse af familierådslagning Danmark 2001

Model: Familierådslagningens tre faser (Rasmussen & Hansen 2002)

Nedenstående gengivelse af det oprindelige udgangspunkt for beslutningsmodellen var, at den alene skulle anvendes på det sociale myndighedsområde med socialrådgiverne som initiativtagere. Der har senere været arbejdet med forebyggende rådslagninger og rådslagninger i forhold til ældre, udsatte voksne mfl. Og da har initiativtageren haft andre professionelle uddannelser og funktioner, men for at forstå og kunne diskutere Esbjerg Kommunes mindre, men væsentlige, variationer, har vi valgt at gengive det oprindelige danske udgangspunkt, der gennem hele

rapporten fungerer som sammenligningens udgangspunkt. Det er i det nedenstående præsenteret i punktform for at lette overblikket og være tro mod den oprindelige tekst.

Inden familierådslagningen: Forberedelsesfasen

Beslutningsbehov og undersøgelse

- Socialrådgiveren modtager en henvendelse.
- Socialrådgiveren undersøger baggrund, indhold, osv.
- Socialrådgiveren konstaterer og identificerer behovet for beslutning vedrørende støtte/hjælp.
- Socialrådgiveren formulerer spørgsmål og rammerne for de spørgsmål som familien skal tage stilling til.

Tilbud, spørgsmål og ramme

- Socialrådgiveren tilbyder forældremyndighedsindehaveren og barnet/den unge en rådslagning og drøfter beslutningsbehovet samt spørgsmålene og informationen i trin 1 med familien herunder om tværfaglige informanter inddrages.
- "Familien" (forældremyndighedsindehaveren) siger ja til rådslagningen, spørgsmålene og informationen i trin 1.

Samordneren, den udvidede familie og forberedelsen

- Samordneren, der er en neutral koordinator, som alene skal arrangere og være vært ved rådslagningen, mødes med forældremyndighedsindehaveren, barnet/den unge og socialrådgiveren.
- Der skrives kontrakt med samordneren, spørgsmålene udleveres af socialrådgiveren til samordneren og der laves en aftale om samordnerens første besøg.
- Samordneren mødes med forældremyndighedsindehaveren og barnet/den unge for at drøfte, hvem der findes i netværket, hvem der ønskes deltagelse af, hvem der kan have specielle roller (ordstyrer, talsmand for barnet, mv.). Desuden planlægges familierådslagningens praktiske forhold (invitationen, stedet, maden, mv.).
- Samordneren kontakter og besøger de indbudte for at forklare om rådslagningen og udlevere de spørgsmål, familien skal tage stilling til. Samordneren har ikke kendskab til problemstillingen og må ikke involvere sig i denne.
- Samordneren er i dialog med forældremyndighedsindehaveren om de endelige deltagere og den praktiske planlægning.

Familierådslagningens tre trin:

Informationsdelen (trin 1)

- Samordneren er vært/mødeleder, byder velkommen og informerer om mødets tre trin.
- Socialrådgiveren og eventuelt andre professionelle informerer familien om undersøgelsen, problemstillingen, spørgsmålene og rammesætningen.
- Familien kan stille spørgsmål til problemstillingen, spørgsmålene og beslutningsrammerne.

- Samordneren er ordstyrer og afslutter trin 1 ved at sikre, at familien har forstået opgaven, spørgsmålene og fortæller at socialrådgiveren kan tilkaldes.

Familiens private formulering af planen (trin 2)

- Familien udarbejder planen på baggrund af spørgsmålene uden deltagelse fra fagpersoner.
- Familien har på forhånd valgt deres egen ordstyrer, en talsmand og omsorgsperson for barnet/den unge og evt. en sekretær, støtteperson for moderen, mv.
- Familien formulerer planen skriftligt.
- Der er undervejs mulighed for at holde pauser og evt. henvende sig til socialrådgiveren eller samordneren, der sidder udenfor lokalet.
- Hele den udvidede familie bliver enige om planen.

Godkendelse af handleplanen (trin 3)

- Samordneren er mødeleder og sikrer sig, at der i den udvidede familie er enighed om planen.
- Familien fremlægger deres plan.
- Socialrådgiveren spørger ind til planen, sikrer konkretiseringen.
- Hvis der er uenigheder eller væsentlige forhold, som mangler en afklaring genoptager familien trin 2.
- Socialrådgiveren gennemlæser planen.
- Samordneren sikrer forståelse af og enighed om planen, at aftaler om bl.a. opfølgning er på plads, at planen underskrives og afslutter selve rådslagningen.

Efter familierådslagningen: Iværksættelses- og opfølgningsfasen

- Familien og forvaltningen iværksætter planen.
- Socialrådgiveren og familien iværksætter deres del af aftalen.
- Socialrådgiveren følger udviklingen.

Opfølgningsmødet

- Der afholdes opfølgning som aftalt enten i form af en ny familierådslagning eller som en traditionel opfølgning på familierådslagningen.
- Opfølgningen planlægges i et samarbejde mellem forældremyndighedsindehaveren og socialrådgiveren.
- Det vurderes, hvordan det er gået. Der formuleres eventuelt nye spørgsmål, planen justeres og nye aftaler indgås.
- I de tilfælde, hvor opfølgningsmødet er en ny rådslagning, følges ovenstående rådslagnings procedure bortset fra, at samordneren ikke besøger samtlige deltagere.

Ovenstående er det danske udgangspunkt for familierådslagning præsenteret i bogen 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen og Hansen 2002).

Centrale aktører i familierådslagning og deres rolle

Barnet/den unge og forældrene

Det er barnet eller den unges familierådslagning og således én borger der er i centrum og resten af deltagerne er inviteret til barnet/den unges rådslagning, og det er spørgsmål vedrørende deres liv der tages stilling til.

Den udvidede familie og netværket

I 'Det danske forsøg med Familierådslagning' anvendte man begrebet den udvidede familie, hvilket dækkede over hele netværket, men pointerede familiefunktionerne med de nære, tætte og blivende relationer.

Socialrådgiveren (initiativtager)

Initiativtageren til en familierådslagning behøver ikke være socialrådgiver. Det kan være en anden fagperson, der har et særligt ansvar for borgerens udvikling og trivsel, men i Danmark har det i høj grad været socialrådgivere og i det danske forsøg var der kun tale om myndighedsrådgivere.

Samordneren

Samordneren er en form for neutral vært, der arrangerer selve rådslagningen, taler med barnet, familien og netværket, samt sikrer information, forståelse, ro, tryghed blandt deltagerne og at alle regler og procedurer overholdes. Samordneren informerer alle om metoden og at det er barnet der er i fokus, at det er spørgsmålene der skal tages stilling til og ikke andet, så eventuelle konflikter mellem de voksne er ikke til debat, men de gode fremtidige løsninger for barnet. Samordneren er særligt uddannet til denne rolle og er uafhængig af Familierådgivningen. De har ingen kendskab til barnet og familien, og skal optræde upartisk.

Informatørerne

På familierådslagningens første del af mødet får hele familien og netværket informationer i forhold til at kunne træffe beslutninger og lave en plan i den private del af familierådslagningen. Socialrådgiveren (initiativtageren) er altid informatør, men man kan samtidig vælge at der skal deltage andre informatører, der har en særlig viden om barnet eller om problemstillingen. Det kan fx være barnets lærer og/eller en fagperson, der ved noget om ADHD.

Lederne og samarbejdet på tværs

At en kommune tilbyder familierådslagning er ligesom andre tilbud besluttet af politikere og ledelse. Ledelsen har generelt stor betydning for, om der anvendes familierådslagning, antallet og kvaliteten af dem.

Familierådslagning i Esbjerg Kommune.

Familierådslagning og familierådslagningsprocessen i Esbjerg Kommune tager udgangspunkt i 'Den danske model' og det er kun på ganske få, men væsentlige punkter, at den adskiller sig fra det oprindelige udgangspunkt. Der har været en praksisudvikling i alle de danske kommuner der i dag anvender familierådslagning og nogle af de små forskelle har stor betydning fx det helt klare børnefokus, de 'professionelle' samordnere, informanternes rolle.

Så hvad er det Esbjerg Kommune gør anderledes end den oprindelige model?

For at svare på det har vi valgt at præsentere familierådslagningen i Esbjerg ved vidende at der i praksis er store variationer og familierådslagningen ikke altid foregår som ønsket og besluttet:

Forebyggende, inddragende metode i næsten alle sager og barnets selvstændige plan

Socialrådgiveren får en henvendelse fra en familie, barn eller ung. Det kan være opkald på vagttelefonen eller som underretning. Sagens karakter vurderes i Forvisitationen. Sådan foregår det stadig i fleste kommuner. Men når familien, barnet eller den unge så er visiteret til Forvisitationen, og der er foretaget en samtale/underretningssamtale, bliver der ved denne samtale gjort opmærksom på metoden familierådslagning. De fortæller, at det er denne metode der anvendes og den bliver præsenteret som det første for familien.

Det er forskelligt fra både tidligere praksis og de fleste andre kommuners praksis. Da familierådslagning blev introduceret i Danmark var fokus på 'de tunge' sager. Her i Esbjerg er der fokus på forebyggelsen og at kommunen ønsker familierådslagning som en fast, inddragende metode i alle sociale sager (undtagen børnehus- og voldssager) og allerede fra opstarten af sagerne.

Det betyder ikke, at der i alle Esbjerg Kommunes sager har været afholdt familierådslagning. Der er mange familier, der siger nej. Det kan der være mange grunde til. Det kan handle om mors angst for at involvere familien eller om socialrådgiverens manglende vilje og evne til at præsentere og motivere familien. Der findes socialrådgivere i Esbjerg kommune, ligesom i de andre danske kommuner, der altid får et ja fra deres familier og andre, der altid får et nej.

Med ledelsesbeslutningen betyder det, alt andet lige, at flere får tilbudt familierådslagning og tager imod tilbuddet, end når socialrådgiveren skal vurdere hvilke sager i sagsstammen, der kunne være egnede til en familierådslagning.

Det betyder ligeledes, at den plan som familierne udarbejder er barnets plan og dermed ikke skal godkendes, men alene kvalificeres og bekræftes af rådgiverne, hvor planen i den oprindelige model formelt skulle godkendes af socialrådgiverne. I praksis godkendte de stort set alle planer (Rasmussen og Hansen 2002).

Børnefokus og dialog med børnene/de unge

Udviklingen af dette helt tydelige børnefokus i Esbjerg er ligeledes forskelligt fra 'Det første danske forsøg med familierådslagning'. Det er ikke sådan, at barnet og barnets rolle var fraværende tidligere. Der blev også lavet invitationer sammen med barnet, men der var mere et forældre- og familiefokus og ofte var det socialrådgiverne, der formulerede spørgsmålene, som forældrene nikkede til og barnet/den unge måske ikke helt forstod eller følte sig involveret i. Praksis i Esbjerg er også på det punkt svingende, men det tydelige børnefokus kan identificeres og har, som der kan læses i kapitlet om resultater, stor betydning.

Kommunens eget samordnerkorps på 18 samordnere

Esbjerg Kommune har et samordnerkorps på 18 samordnere, der koordineres af kommunens faste koordinator og dermed ansvarlige leder. Endvidere er der en fast administrativ medarbejder, der er ansvarlig for en del af det administrative arbejde, udbetalinger og styringsskema, der bruges til koordinering af korpsets opgaver. Samordnernes antal rådslagninger varierer. De aflønnes efter hver opgave og er dermed ikke fuldtidsansatte i kommunen. De er ansat som eksterne konsulenter, men de er uddannede af kommunen, fast tilknyttede og deltager i den løbende erfaringsudveksling og kvalitetssikring. De er typisk uddannede inden for velfærdsprofessionerne med en del års erfaring som eksempelvis pædagoger og sundhedsplejersker. Deres rolle og opgave som neutrale facilitatorer og værter i hele familierådslagningsprocessen svarer til den oprindelige model, men de anvendes også til flere andre relaterede opgaver.

På den ene side har samordnerrollen og deres overordnede opgave ikke ændret sig, og på den anden side er der over de sidste år 20 år sket en kolossal udvikling i praksis med og omkring samordnerne. Da 'Det danske forsøg med familierådslagning' startede i 1998-99 var socialrådgiverne og deres praksis i forgrunden, og forestillingen var, at alle uanset forudgående uddannelse, bare de havde det rigtige mindset, var gode til at tale med mennesker og havde gennemført de tre dages kursus, kunne blive samordnere. Det kunne ligeså vel være den velmenende mekaniker som den velmenende pædagog. Holdningen var, at det mere var et 'kald' og de mellem menneskelige kompetencer end professionelle relationelle indgangsvinkler, der var centrale. Og vigtigst af alt var neutralitet og distancen til kommunen. Kommunerne købte en samordner til den enkelte rådslagning og det var forskelligt, hvor meget de deltog i den kommunale erfaringsudveksling og kvalitetssikring.

Allerede i løbet af 'Det danske forsøg med familierådslagning' fandt man ud af samordnernes helt centrale rolle for gennemførelse af en rådslagning. Samordnernes status har efterfølgende udviklet sig gennem årene og i Esbjerg spiller de en betydelig rolle i forhold til kvalitetssikring af familierådslagning, og med deres store erfaring og professionalitet sikrer de tryghed ikke kun for børnene, de unge og familierne, men også for socialrådgiverne og andre initiativtagere. Der er sandsynligvis tale om det største korps i Danmark og der foregår en systematisk koordinering og kvalitetsudvikling. Det betyder fx at der kan matches mellem børnene, de unge, familien og samordneren, da nogle samordnere er bedre til de mindre børn og nogle er bedre til højkonfliktsager end andre. Samordnerne er ofte de

eneste, der kender alle deltagerne i en familierådslagning og fungerer som den kontinuerlige figur også i opfølgningerne.

Samordnerne i Esbjerg benyttes også til indledningsvise 'informations- og motivationsamtaler', når børnene eller familien har brug for information om metoden og hvad den kan anvendes til. Dette fx hvis barnet eller den unge ikke har lyst til at høre om familierådslagning fra forældrene eller myndighedspersonen. Samordneren vil så tage kontakt til barnet/den unge og mødes enten på Darumvej 112, på café eller gå en tur. Samordneren er en neutral person, der kan fortælle om de andre børn og unge, der har haft deres familierådslagning. Hermed afmystificeres metoden, og det har vist sig, at barnet/den unge får en større forståelse for, hvad de går ind til, og kan være forberedte til at udarbejde deres spørgsmål, når de har talt med samordneren.

Samordnerne fungerer også nogle gange som informatører i rådslagningens trin 1. De er naturligvis inhabile i deres egne familierådslagninger, men kan blive booket til generelle oplæg. Vigtigheden af de generelle oplæg, fx oplæg om hvad det vil sige at have ADHD, angst, dysleksi, mv. er en prioritet i Esbjerg og det kan være vanskeligt altid at finde professionelle, der har tid til at deltage. Da der i samordnerkorpsset findes personer med den viden, bliver de købt til denne opgave.

Samordnerne bliver endvidere anvendt til undervisning af nyansatte socialrådgivere og bliver i stigende grad 'solgt' til familierådslagningsprojekter i daginstitutioner, skoler, uddannelseshuse mv. At have et samlet samordnerkorps har endvidere den fordel, at et nyt projekt kan trække på deres store erfaring og der sikres en samlet Esbjergkvalitet.

Familierådslagningshuset og særligt udviklede materialer

Esbjerg Kommune har investeret i et familierådslagningshus på Darumvej i Esbjerg. Det er et etplanshus med plads til 3 rådslagninger på en gang, med mulighed for at gå ud og spille fodbold eller sidde ude, ligesom der er mulighed for andre aktiviteter. Huset bliver ikke brugt til andre formål og er dermed indrettet til familierådslagninger. Flere dage bliver der afholdt op til 7 rådslagninger på en dag. Der er lavet et bookingsystem, hvor rådgiver, samordner eller administrativ medarbejder kan booke lokaler. Der findes bærbar computer i huset, printer samt et kontor for rådgiverne, hvor de kan sidde og arbejde samtidig med, at de er til rådighed for rådslagningen. Alle materialer, opvaskemaskine og service findes i huset, hvilket gør arbejdsgangene nemmere og forudsigelige. I huset findes to store hylder med bamser, store og små. Hvert barn får inden påbegyndelse af deres familierådslagning en bamse som tryghed og de får bamsen med hjem til evigt eje. Barnet vælger selv bamsen sammen med samordner.

I Esbjerg Kommune får børnene og de unge udleveret en rød eller blå mappe til deres familierådslagning. Denne mappe indeholder kopi af oplæg, kopi af planen etc. Dette for at få et bedre ejerskab i processen. Den udarbejdede plan kopieres efter familierådslagningen og udleveres til deltagerne. Børnene og de unge kan give deres samtykke til at planen bliver videregivet til de respektive professionelle

samarbejdspartnere. Barnet og den unge giver hermed sit samtykke til at informatorerne får en kopi af deres plan. På den måde kan sikres et bedre samarbejde på tværs og en bedre forståelse for barnet eller den unges situation. Det vil blive et tværfagligt redskab, og alle vil arbejde i samme retning i forhold til barnet/den unge. Nu er det også deres plan og deres ønsker. Planen bliver ikke omtalt eller beskrevet som handleplan, da dette er at forveksle med §141 "handleplan", som myndighedsrådgiver udarbejder.

Der er blevet udarbejdet en pixibog og en dækkeserviet til de 3-9 årige med det formål at få bedre forståelse i netop denne aldersgruppe. Her kan barnet og den unge sidde med rådgiver eller samordner og læse bogen igennem, og dækkeservietten kan barnet tegne på, således at de allerede der får ejerskab. Børnene tager denne dækkeserviet med til deres egen familierådslagning. Der er ligeledes udarbejdet skabeloner og materiale til socialrådgiverne og samordnerne. Fx er der udarbejdet en skabelon til spørgsmålene både ved familierådslagningen og opfølgningen, samt en rådslagningskontrakt.

Familierådslagningshuset og de mange skabeloner styrker både kvaliteten og den praktiske afvikling af familierådslagning og er en tydelig videreudvikling fra de første danske forsøg. Flere andre kommuner har dog også investeret i faste lokaler og Faaborg-Midtfyn har ligeledes et hus, der har samme funktion. Mange andre kommuner har også udviklet deres forskellige skabeloner og hjælpeværktøjer, men Esbjerg adskiller sig ved at være helt tydelige på deres børnefokus. Det er i øvrigt rådgiver, som bestiller tolk, hvis dette skal bruges både før og under familierådslagningen, og måske også til at oversætte planen.

Særligt børnefokus under rådslagningsprocessen

Når socialrådgiverne, initiativtagerne og samordnerne informerer om familierådslagning, så fortæller de, at det er barnet, der er i fokus, at de voksne må holde inde med deres konflikter, se frem og holde fokus på barnets behov. De fortæller ligeledes, at der ikke skal tales om eller laves planer for andet end de spørgsmål og indenfor den ramme, der er formuleret. Der er vigtigt for alle deltagere og gentages af og til alle. De er inviteret ind for at bidrage i.f.t. barnet og det vil de inviterede stort set alle, men de ønsker generelt ikke at tage del i forældrenes og familiernes konflikter. Barnet laver en invitation sammen med samordneren. Der findes også her flere invitationsskabeloner med fx temaer og billeder, der kan ledsage teksten. Eksempelvis kan børnene selv vælge deres tema til deres familierådslagning. Det kan være fodbold, prinsesse eller lyserødt tema, alt efter hvad de ønsker. 'Invitationen til min rådslagning' er en vigtig del af barnets forberedelse og samordneren forsøger at støtte barnet/den unge i at invitationen bliver så meget deres som muligt og at de er stolte af den.

Spørgsmålene, der skal tages stilling til, udarbejdes i et samarbejde mellem socialrådgiver, forældrene og barnet. Og de forsøges formuleret af barnet eller med udgangspunkt i barnet, da det er barnets rådslagning. Eksempler på spørgsmål: *Jens vil gerne se sin bedste noget mere - Hvordan kan det lade sig gøre? Peter vil gerne kunne styre sin vrede noget mere - Hvordan kan det lade sig gøre? Jeg (Pia) savner ofte min far - Hvad kan der gøres? Hvis min mor bliver syg med astma eller andet og skal indlægges, har jeg brug for, at familie/netværk hjælper min far med at passe mig. Hvordan kan dette lade sig gøre?*

Forældre og skole nævnes også i mange af spørgsmålene, men de forsøges koblet til barnet, så det er helt tydeligt, at barnet er i centrum. Formulering af 'de rigtige' spørgsmål til den konkrete rådslagning har siden 'Det danske forsøg med familierådslagning' været og er stadig et af de store udviklingspunkter.

Barnet eller den unge deltager altid i deres familierådslagning uanset alder. Undtaget er dog et nyt tiltag med højkonfliktfamilier, som vil blive beskrevet senere i rapporten. Der skulle ifølge vores data ikke være afholdt familierådslagninger i Esbjerg, hvor barnet eller den unge ikke har deltaget, men der er flere især af de mindre børn, der har været ude ved samordneren i perioder. Børnene kan gå ud til samordneren og fx lege, hvis de af den ene eller anden grund ikke vil være inde i lokalet. Der er mest de mindre børn, der går lidt frem og tilbage under rådslagningen, hvorimod de unge sjældent går ud af lokalet.

Der afholdes rådslagning max 3-4 uger efter at barnet eller den unge har sagt ja til familierådslagning. Skulle der af en eller anden årsag gå længere tid er dette ikke i tråd med børneperspektivet. Det er vigtigt for barnet og den unge, at der ikke går lang tid fra de har lavet deres spørgsmål, til afholdelse af familierådslagningen. Det tilstræbes, at ventetiden for barnet/den unge bliver max. 4 uger fra det ja, de har givet.

Samordnerne har en særlig opgave i forhold til at barnet eller den unge føler sig tryk under hele familierådslagningen. Flere samordnere laver unikke aftaler med børnene for at de er trygge under familierådslagningen fx hvem de vil sidde ved, hvad de gør hvis de bliver kedede af det, hvem der kan tale deres sag, at de bare kan gå ud til samordneren, hvis de bliver trætte osv. Det er tilmed en vigtig detalje, at der tales med barnet om, hvem der skal være deres støtteperson under familierådslagningen, og at der tages kontakt til denne og de opfordres til at tale sammen inden rådslagningen. Enkelte samordnere har et særligt øje for barnet, når de går ind med fx kaffe og kage. Nogle gange mødes samordner og barnet/den unge en time før, og her dækker barnet/den unge bord og laver bordkort. Børnene og de unge vil gerne være med til at dække bord til deres egen familierådslagning. Dette bliver aftalt med samordner. Børnene/de unge får deres livret, som altid er take-away. Lysene og lanternerne bliver tændt og alle bliver taget godt imod. Det er vigtigt fra starten at skabe en god stemning. Møder de alle op? Det er altid spændende. Nogle gange er der mindre søskende med eller familiens/netværkets børn, disse bliver passet af samordner under familierådslagning.

Samordnerne tager ud til alle i familien og netværket med ramme og spørgsmål. Skulle der være en fra familien eller netværket, som ikke har mulighed for at deltage på dagen, udarbejder de et skriv, som bliver læst op af samordner – under informatordelen. Samordner laver indbydelser og spørgsmål sammen med børnene med de figurer og tegninger som børnene ønsker.

I Esbjerg Kommune tilsigtes ligeledes at en familierådslagning eller opfølgning ikke bliver aflyst, men at enten samordner eller rådgiver finder en stand-in. Således skal samordnerne selv finde en afløser. Det er således, at ved 1. eller 2. opfølgning kan der tages fat på nye spørgsmål, eller der kan komme en eller flere nye deltagere

med, der ikke var med til familierådslagningen. På den måde følges processen og der tages hånd om nye udfordringer.

I forhold til informatørdelen deltager der altid informatør. Mere og mere vinder det indpas, at der kommer en generel informatør ca. 10-15 minutter, og fortæller om barnets/den unges udfordringer generelt. Dette skaber en bedre forståelse rundt om bordet, når de skal i gang med spørgsmålene. Initiativtager holder også et oplæg om ressourcer og udfordringer i barnets/den unges hverdag. Oplægget bliver forældre, barnet og den unge informeret om inden familierådslagningen. Dette for at forhindre at der falder en bombe. Der skal ikke være noget som familien, barnet eller den unge ikke er bekendt med.

Samordner og initiativtager tager en snak inden familierådslagningen. Initiativtager kommer typisk 15 minutter før familierådslagningen starter, for at de kan afstemme med hinanden. Samordner byder velkommen og fortæller om reglerne, hvem er referent, ordstyrer og støtteperson. Vi taler fremadrettet og taler pænt til hinanden etc. Ved familierådslagningen deltager ikke plejefamilie, kontaktpersoner eller lignende fagprofessionelle. Er der børn eller unge som ønsker deres tilstedeværelse, sidder de i et rum ved siden af, og kan her kontaktes.

Samordner sørger for al det praktiske, og vil måske blive tilkaldt af deltagerne. Skulle dette ske, går både samordner og initiativtager ind på samme tid. Der kan opstå situationer, hvor der er nogle spørgsmål til rådgiver. Her kan der opstå en diskussion i stedet for en dialog, dette kan forebygges ved, de begge er tilstede, og to som bagefter har hørt det sagte.

Familierådslagningens varighed

Varighed på en familierådslagning er maksimalt 3 timer og for en 1., 2. eller 3.opfølgning er det 1 - 1½ time. Dette bliver altid nævnt af samordner inden start på familierådslagningen.

Når planen bliver læst op af referenten tager rådgiver planen med ud et par minutter for at se, om den er konkret nok. Enkelte gange skal planen lige rettes i forhold til hvornår aftalerne starter, eller hvem henter og bringer etc. Dette sker dog ikke ofte, da det skal respekteres at familien og netværker nu har arbejdet med planen gennem flere timer. Som tidligere beskrevet har rådgiver kompetencen for bevillinger, men indtil nu har der ifølge vores data ikke været bevilget andet end et buskort, 10-turskort til svømmestadion, fritidsaktivitet eller en cykel. I 'Det danske forsøg med familierådslagning' og i New Zealand var der ikke sat en tidsmæssig maksimumsgrænse, men grænsen ligger indenfor det almindelige gennemsnit og ifølge vores data synes der ikke at have været problemer med at overholde dem, men vi har ikke undersøgt om enkelte familier har oplevet et uhensigtsmæssigt tidspres.

Der bliver så vidt det er muligt, altid afholdt både 1. og 2. opfølgning - måske endda 3. opfølgning. Nogle gange synes familien, det er gået så godt, og de nu endelig er blevet samlet, at de selv afholder en opfølgning nr. 3 eller 4. Der vil altid være mulighed for at afholde en 2. og 3. opfølgning, hvis familien ønsker det. Efter hver familierådslagning bliver der udleveret evalueringsskemaer. Dette har været i brug lige fra første rådslagning den 26.6.2014.

Planen bliver kopieret og der aftales en ny dato. Det er her vigtigt, at familien, barnet/den unge bliver kontaktet noget tid efter familierådslagningen, for her at høre om, hvordan de har det efterfølgende. Enkelte samordnere spørger deltagerne fra rådslagningen om de vil sige et par ord hver, omkring barnet/den unge, som betyder noget for dem. Eller en fortælling om en oplevelse med dem, som har gjort indtryk - dette er en bevidning for barnet/den unge. Det er som en afslutning på en familierådslagning.

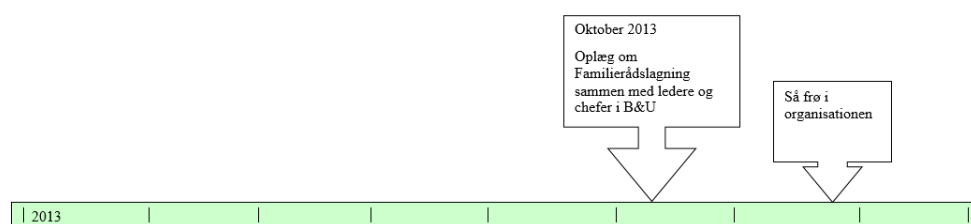
Efter hver familierådslagning eller opfølgning bliver evalueringsskemaerne ideelt set indsamlet, og samordner og socialrådgiver læser dem igennem sammen, for her at evaluere på forløbet og sparre med hinanden.

Familierådslagningens historie i Esbjerg Kommune

Etableringen af familierådslagning i Esbjerg Kommune blev startet af projektleder/koordinator af Familierådslagning Anne-Mette Sandgaard i marts 2014. Koordinatoren har gennem hele perioden været facilitator og fuldtidsansat til at varetage opgaven. I 2016 fik overassistent Anette Poulsen ansvaret for den administrative del af opgaven med især samordnerkorpsset, og de har været de centrale figurer omkring familierådslagningen i Esbjerg.

Det synes at have været en styrke for implementeringen af familierådslagningen i Esbjerg, at der har været en fuldtidsansat projektleder/koordinator og fast administrativ medarbejder, der gennem hele perioden har været vidende, engagerede, eksperimenterende og udviklende, samtidigt med at være tro mod metoden og sikre implementeringen. Det har naturligvis ikke været muligt uden politisk og ledelsesmæssig opbakning samt en række dygtige og engagerede socialrådgivere og samordnere.

DET LILLE LABORATORIUM – FRA LOKOMOTIV TIL LYNTOG

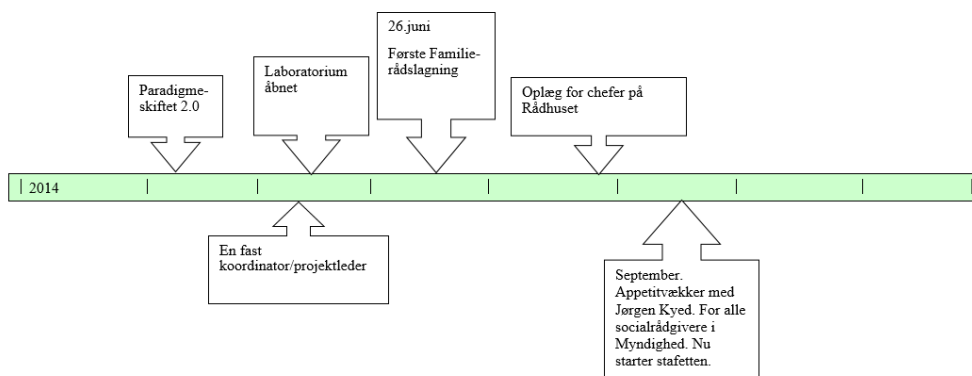

I år 2013 blev familierådslagning introduceret i Esbjerg af konsulent Lis Helbo, og der blev vist stor interesse for beslutningsmodellen. Der blev efterfølgende arrangeret en fælles tur med koordinatoren og myndighedschefen til Socialstyrelsen. De blev interesserede i resultaterne og i at anvende familierådslagning i Esbjerg, da det er i overensstemmelse med kommunens paradigmeskifte version 2.0. Efter en involverende beslutningsproces valgte Familierådgivningen at gennemføre flere familierådslagninger.

Der blev løbende evalueret på de afholdte rådslagninger, hvilket dannede grundlag for det videre forløb. Børn- og Familieudvalget, chefer samt ledere i Esbjerg Kommune blev samlet, og her fremlagde koordinatoren evalueringerne af de afholdte rådslagninger, samt en vurdering af, hvad denne metode kunne i forhold til Paradigmeskiftet 2.0. Myndighedsschefen besluttede efterfølgende, at der skulle foretages et forandrings- og implementeringstiltag, men at det skulle forløbe i et tempo med et antal rådslagninger, der passede til afdelingen. Kommunen ansøgte om puljemidler for 3 år til undervisning i metoden, og dette blev imødekommet af Socialstyrelsen/Seminar.dk, som brugte Helbo Consult til undervisning i familierådslagning. Lis Helbo underviste socialrådgiverne samt de nye samordnere. De erfarne samordnere Solvejg Davies og Kirsten Engstrøm blev ”købt” ind til de respektive opgaver i Esbjerg.

Der blev åbnet ’et lille laboratorium’ med en familierådslagning om måneden. Den første blev afholdt 26.6.2014. Undervejs blev der evalueret på de forskellige familierådslagninger og de blev analyseret som cases. Disse cases samt effekten af familierådslagningerne blev fremlagt for chefer og ledere i Esbjerg Kommune. Det blev efterfølgende i december 2014 besluttet, at projektleder og koordinator Anne-Mette Sandgaard skulle starte et pilotprojekt.

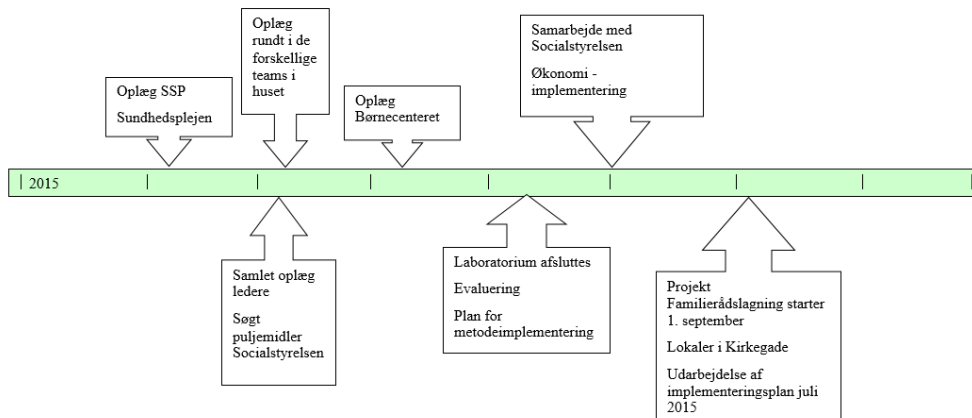
I august 2014 blev der visiteret 20 børnesager til rådslagning i Esbjerg Kommune. Samme år blev lederen Jørgen Kyed fra Fåborg-Midtfyn Kommune inviteret til en halvdags temadag om familierådslagning - dette skulle være ’en appetitvækker’ for alle i Myndighed. Jørgen Kyed har gennem de sidste 20 år arbejdet med familierådslagning og gav sine erfaringer videre.

Da familierådslagninger var prioriteret og laboratoriet eksisterede blev det besluttet, at alle børne- og ungesager i Myndighed skulle gennem en visitation, hvor socialrådgiveren blev gjort opmærksom på muligheden for familierådslagning i den enkelte sag. Der var på daværende tidspunkt ikke valgt nogle bestemte målgrupper, men blot et begyndende fokus på denne beslutningsmodel.

Forvisitationen afholdt rådslagninger efter SEL §11 og Bagland efter SEL §52. Der skulle tillige træffes en afgørelse i de afholdte rådslagninger, samt sendes en

konkret afgørelse til familien samt en klagevejledning, svarende til 'Det danske forsøg med familierådslagning'. Der opstod på daværende tidspunkt mange spørgsmål, eksempelvis hvor skulle samordneren findes, hvor skulle rådslagningen afholdes og skulle alle rådgiverne opkvalificeres til den nye metode?

Der blev holdt oplæg for alle relevante samarbejdspartnere primo 2015. Og Esbjerg Kommune indgik et samarbejde med Helle Jeppesen fra Socialstyrelsen, hvor der blev søgt puljemidler, således at alle rådgivere i Myndighed kunne få et kursus i metoden. Uddannede og erfarne samordnerne blev lejet ind og lokalerne blev lånt i Børnecenteret. Disse lokaler var dog kun ledige efter kl. 15.30, så dette var en udfordring i forhold til rådgivernes arbejdstider.

Udarbejdelse af implementeringsplan blev færdiggjort juli 2015.

Efter pilotprojektet og 'laboratoriet' fik familierådslagning projektstatus. Projektperioden skulle løbe fra september 2015 til september 2016 - en etårig projektperiode, hvor kommunen høstede en række erfaringer, der blev skrevet ind i en implementeringsplan.

En af erfaringerne handlede om målgrupper og man valgte følgende:

- Børn og unge der hjemtages (0-15 år).
- Børn og unge med aflastningsbehov i Ekstern og Handicapteamet.
- Psykisk syge/sårbare forældre med følgende afgrænsning:
  - Sager, hvor der er underretninger fra Psykiatrien.
  - Sager, hvor der er tale om misbrug.
  - Sager, hvor der er underretninger om skoleforsømmelse.
  - Skilsmisse/sammenbragte familier.
  - Sager, hvor der i Børn-og Ungeudvalget er truffet afgørelse om anbringelse og genbehandlingssager.

Projektet tog således afsæt i de 5 udvalgte målgrupper, hvorigennem man skulle forsøge at systematisere den viden og de erfaringer, som blev opnået i perioden.

Det blev estimeret, at der kunne foretages 120 familierådslagninger på et kalenderår. Der blev ifølge kontoplanen og socialrådgivernes registreringer foretaget 69 rådslagninger.

Under projektperioden blev der uddannet socialrådgivere samt fagkoordinatorer i Familierådgivningen som planlagt. Koordinator/projektleder søgte projektmidler målrettet undervisning i ”Inddragende metoder”. Det var en målsætning, at alle rådgiverne skulle gennemgå undervisning, således at alle havde uddannelse i modellen.

Derudover underviste koordinator hver enkelt rådgiver i fremgangsmåden ”Trin for Trin” (Manual med beskrivelse af metoden fra start til slut), og der blev udarbejdet en række relevante dokumenter til Familierådgivningens Børn- og Ungehåndbog. Der indgik manualer for alle de nye tiltag. Således kunne den enkelte rådgiver gå ind i Børn- og Ungehåndbogen og blive opdateret i metoden. Rådgiverne havde på daværende tidspunkt meget forskelligt kendskab til, viden om og erfaring med metoden. Koordinator deltog på hjemmebesøg ved familien sammen med rådgiver, samt deltog i alle møder, hvor metoden skulle præsenteres, således at rådgiverne blev mere trygge ved metoden. Samtidig havde dette en tryghedsskabende effekt på familien, børnene og de unge. Vigtigt i processen var også, at koordinator deltog i visitationsmøder, teammøder og ved enkelte sags gennemgange, så det var på mange måder en fælles form for mesterlære og der fandt en form for vidensdeling sted. Koordinator deltog også ved mange af rådslagningerne til støtte for den enkelte rådgiver. Når den enkelte rådgiver så var tryk ved metoden, tog rådgiveren med en kollega til rådslagning, for her at støtte og vidensdele med kollegaen. Der blev endvidere holdt flere oplæg ude i det tværfaglige forum for at forberede informatørerne. På den måde fik samarbejdspartnere til-egnet sig viden om metoden og deres rolle som informatører.

Det blev i opstarten besluttet at foretage en intern evaluering. Evalueringen skulle bidrage med at sikre vidensgrundlaget for efterfølgende at kunne træffe beslutninger om en eventuel udbredelse af familierådslagning. Spørgsmålet lød, om der var et grundlag for at forsætte, ændre og udbrede metoden? Projektet og evalueringen indebar en opsamling på produktionsdata, effekt, indsats og økonomi samt den brugeroplevede kvalitet. Der blev anvendt erfarne eksterne samordnere og hver 3. måned blev der samlet op på økonomi samt evalueringsskemaer.

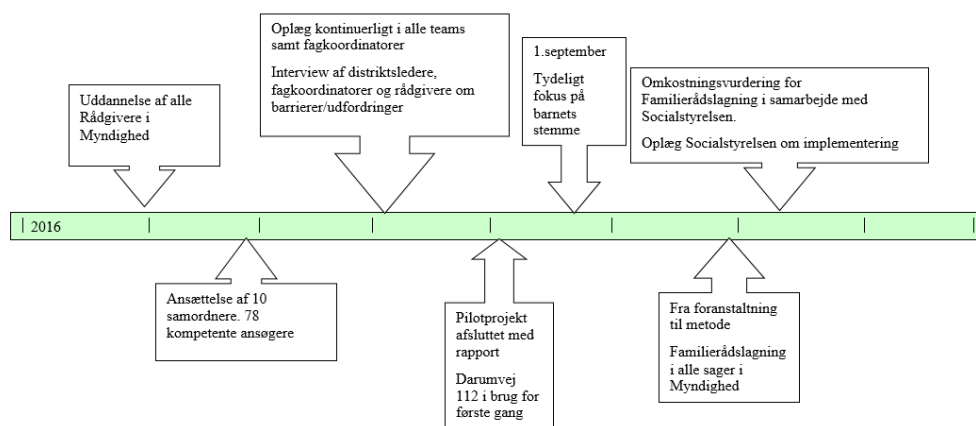
Der blev indsamlet data til besvarelse af følgende spørgsmål:

- Antal familierådslagninger i projektperioden.
- Tilbudte, afbrudte og gennemførte familierådslagninger.
- Antal opfølgninger (1. og 2. opfølgning) på familierådslagninger.
- Rettidighed/Ventetid.
- Antal familierådslagninger fordelt på: Målgrupper. Formål. Distrikter. Rådgivere. Valg af samordner.
- Hvilke af de udvalgte målgrupper, giver hvilken effekt - indsatsmæssigt og økonomisk?
- Har familierådslagning en forebyggende karakter - både i forhold til at der ikke iværksættes foranstaltninger i familien og/eller at familien ikke bliver yderligere klientgjort?
- Hvilke målgrupper takker ja, hvilke typer af foranstaltninger knyttes det til, hvordan ser det ud ift. økonomi, giver det mening for familierne?

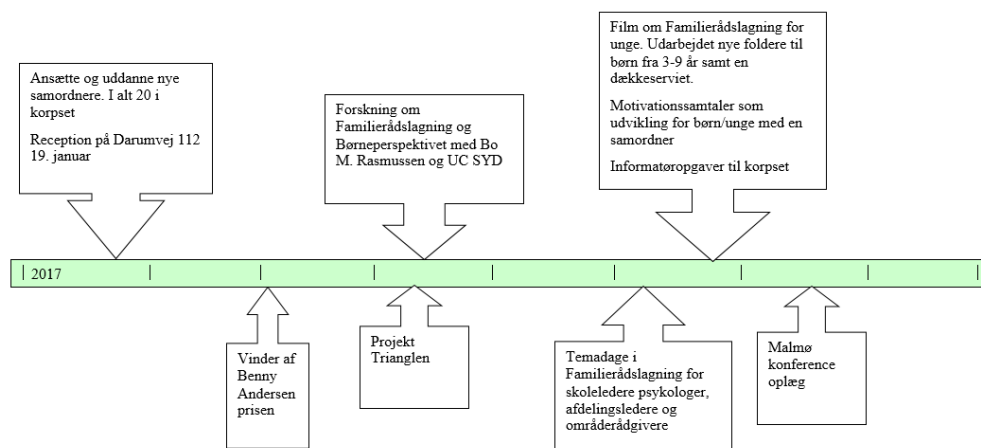
- Hvilke erfaringer har der været, hvilke udfordringer, hvad skal justeres?

I september 2016 blev der samlet op på projektet og udarbejdet en intern slutevaluering. Evalueringen er generelt meget informativ og positiv, men er udarbejdet til intern brug. Evalueringen samt udvalgte data fra denne indgår i denne evaluerings- og forskningsrapport.

I 2016 blev de første eksterne konsulenter/samordnere undervist i familierådslagning og blev til det nye samordnerkorps i Esbjerg. De var en mangfoldig gruppe med hver deres faglighed og erfaringer fra børne- og ungeområdet. Det viste sig over de næste 6 måneder, at der ikke var nok samordnere i korpset, da der blev ventetid på en samordner. Derfor blev der igen rekrutteret 10 nye samordnere, der ligeledes fik undervisning i 2 dage af Helbo Consult. De erfarne samordnere havde deres nye kolleger med som føl, hvilket skabte stor tryghed for alle, også børnene og familierne. Nu var samordnerkorpset samt de fysiske rammer på plads, og alle rådgiverne blev løbende undervist i metoden.

November 2016 besluttede Myndighedschefen, at det ikke længere skulle være en foranstaltning, der skulle visiteres til med en 'afgørelses skrivelse', men en fast beslutningsmetode for alle rådgiverne og i næsten alle sagerne. Der blev afholdt talrige oplæg for Socialrådgiverne, fagkoordinatorer, distriktsledere om at denne metode skulle være en integreret del af Familierådgivningen.

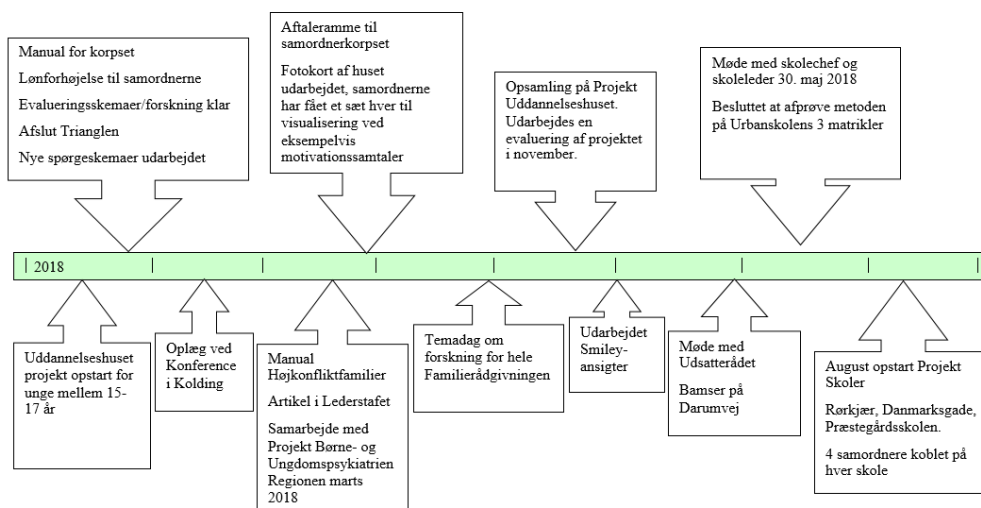

I denne periode blev der satset på familierådslagning i Esbjerg Kommune. Der blev indgået et større forskningssamarbejde med UC SYD. Familierådslagningen fik sit eget hus. Der blev lavet en film for unge, hvor unge der havde afholdt deres familierådslagning deltog, og denne film blev lagt på Esbjerg Kommunes hjemmeside. Der blev lavet en illustreret folder til de 3-9 årige, så de kunne få en forståelse for deres rådslagning og samtidig farvelægge folderen. Der blev designet en dækkeserviet, som skildrer rådslagningen fra start til slut. Denne dækkeserviet kan børnene tage med til deres rådslagning, osv.

Socialstyrelsens puljemidler blev brugt til at informere de tværfaglige samarbejdspartnere i efteråret 2017. Her blev inviteret alle skoleledere, psykologer, fysio- og ergoterapeuter, daginstitutionsledere, områderådgivere, AKT-lærere mfl. Formålet var at udbrede kendskabet til familierådslagning både for at få et samarbejde om gode informanter og for at undersøge om der var interesse for at anvende metoden i deres regi. Projekt Trianglen, der vedrører familierådslagning i daginstitutioner var på det tidspunkt under proces/projekt og beskrives senere i denne rapport.

Selv om der blev gennemført flere rådslagninger end tidligere var der flere rådgivere som havde vanskeligt ved at præsentere metoden, måske på grund af at barnet/den unge var i konflikt med forældrene eller ikke lige kunne se mening med familierådslagning. Derfor udvikledes et nyt tiltag, hvor samordnerne kunne anvendes til en motivationssamtale med barnet/den unge.

I foråret 2017 fik koordinatoren Benny Andersen-prisen for godt socialt arbejde og i november 2017 var Esbjerg Kommune inviteret til at tale på den Nordiske familierådslagningskonference i Malmø, hvor Myndighedschefen og projektleder/koordinator holdt et oplæg om kommunens fokus på børneperspektivet i familierådslagning. Familierådslagning i Esbjerg bliver efterhånden kendt i Danmark og Norden.

Fra januar 2018 får alle deltagere i familierådslagning udleveret et internationalt sammenligneligt spørgeskema udarbejdet til Esbjerg Kommune og der gennemføres en forskningsundersøgelse af børneperspektivet i familierådslagning, ligesom den summative evaluering og forskning igangsættes. Der blev afholdt en temadag for alle ansatte i Familierådgivningen, hvor de blev præsenterede for resultaterne fra forskningen i børneperspektivet og arbejdede med deres egen mikrofaglighed i forhold til de fire hovedkonklusioner, herunder vælge egne udviklings-tiltag. Samordnerne havde en tilsvarende temadag i september.

I starten af året er der fokus på samordnerkorpset. Der blev udarbejdet en aftaleramme for korpset, således at der var en klar ramme omkring det at være samordner og dermed ekstern konsulent. Dette indebærer blandt andet, at de alle fik en mindre lønforhøjelse, da de nu alle havde fået en del erfaring og ydede en stor indsats.

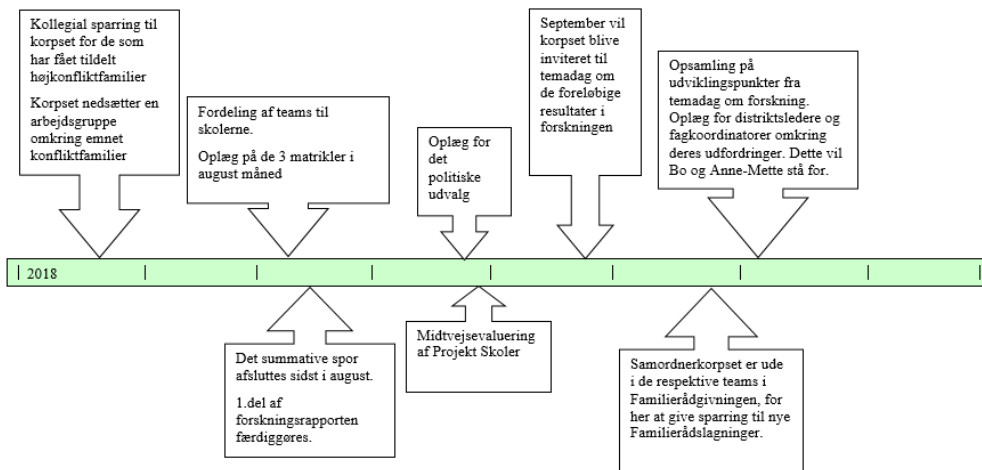
Der har været fokus på den fortsatte drift og udvikling af den faglige kvalitet og anvendte materialer. Fx fik en fotograf til opgave at fotografere lokalerne i huset på Darumvej 112 og huset udefra. Dette skulle bruges til præsentationen af familierådslagning. Alle samordnerne har fået et sæt fotokort, så familierådslagning kan præsenteres mere visuelt og børnene/de unge ser hvad det er for et sted, de skal afholde deres rådslagning.

Det var også året, hvor der igen var overskud til nye projekter og samarbejder. Der blev i samarbejde med Uddannelseshuset skudt et nyt projekt i gang for de unge mellem 15-17 år for at få deres forældre og netværk på banen i forhold til deres uddannelse/fremtid. Uddannelseshuset har fået støtte og undervisning fra samordnerkorpset, og haft familierådslagning for unge mellem 15-17 år, som er i tvivl om hvad de skal og hvordan, inden de bliver 18 år. Dette projekt vil blive evalueret i november 2018.

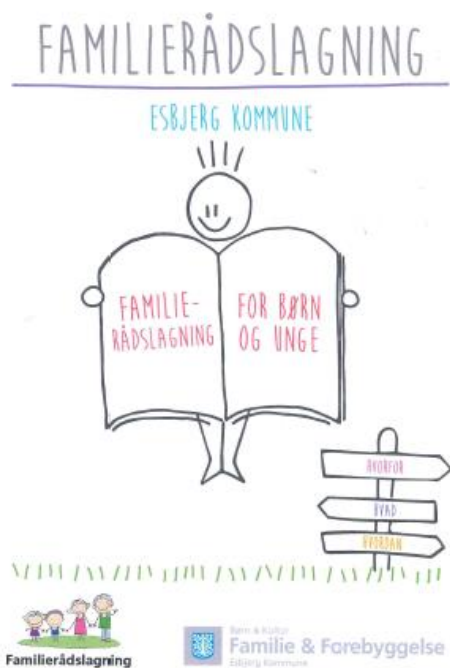
I familierådgivningen oplevede man et behov for udvikling af familierådslagning til højkonfliktfamilier. Der blev lavet en testperiode fra januar 2018 til januar 2019,

og der blev i samarbejde med en socialrådgiver og en samordner udarbejdet en manual til opgaven, således at konceptet kan justeres undervejs. Tiltaget indebærer at barnet/den unge ikke altid er med fysisk til deres familierådslagning, men at der vises et billede for bordenden ved selve FRS. Det bliver vurderet fra barn til barn, om de kan deltage. Udgangspunktet er, at samordnerne i disse sager får en mediatorrolle og at der efterfølgende, såfremt konflikten er dæmpet, kan laves en familierådslagning med deltagelse af barnet. Tillige udarbejdet en ny kontrakt målrettet højkonfliktfamilier.

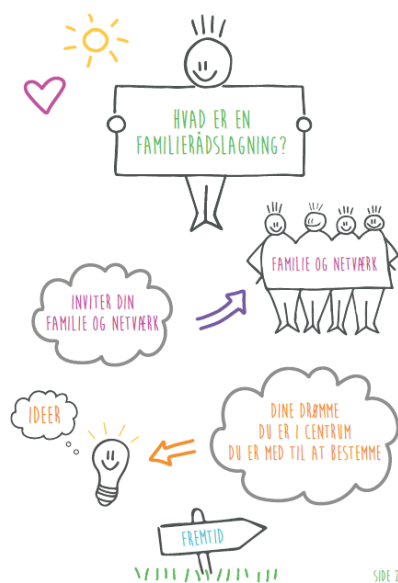
På skoleområdet og dermed det forebyggende i almenområdet samarbejdes der nu om flere projekter. På et møde med Skolechefen, skoleledere og pædagogiske ledere blev det besluttet at starte et "Pilotprojekt Familierådslagning" ude på 3 skoler/matrikler med opstart i august 2018.

Ny folder og dækkeserviet udarbejdet til de 3-9 årige.

SIDE 1

SIDE 2

Nye projekter og udvikling

Projekt Trianglen. Trianglen er en børnehave, hvor børnene kommer fra forskellige kulturer og hvor der blev sendt mange underretninger til Familierådgivningen. Sammen med institutionens pædagogiske leder, blev det besluttet, at starte et familierådslagningsprojekt i børnehaven. Alle pædagogerne blev undervist i metoden, og børnehaven lånte huset på Darumvej, da familierådslagningen skal være på neutral grund. Børnehaven fik samtidigt tildelt en samordner, som var den gennemgående i hele projektperioden. En hurtig evaluering indikerede, at der blev sendt færre underretninger, at fagligheden i personalegruppen blev højnet, at der blev behov for færre 'Tværs møder', at samarbejdet med forældrene blev bedre, at forældrene fik større forståelse for vigtigheden af samarbejdet omkring barnet og at det tværfaglige samarbejde blev mere positivt. Den fælles plan blev et arbejdsredskab for personalet. Der deltog ofte en tolk til familierådslagningerne. Børnehaven har fremadrettet integreret familierådslagning som en del af deres tilbud.

Projekt Uddannelseshuset. Projektet retter sig mod en målgruppe for unge mellem 15-17 år, der har vanskeligt ved at finde ud af, hvad de skal og hvem der kan hjælpe dem. Uddannelseshuset har udfordringer med at udarbejde delmål og mål for og sammen med de unge. Det var unge, som havde mødt en del modgang og var trætte af systemet, og hvor flere ikke rigtig troede på, at noget kunne lykkes. Spørgsmålet var, hvad skulle de efter deres 18. år, og hvem der tog sig af dette. Forældrene og de unge blev indkaldt til en fælles informationsaften, og de beskæftigelsesvejledere, der havde med denne gruppe af unge at gøre fik individuel undervisning i metoden af samordnere fra korpset. Det viste sig at være en meget langsom start, da det var vanskeligt at fange de unge og gøre dem forståeligt, at familierådslagning måske kunne hjælpe dem - måske som afklaringsmodel. Der vil først i november 2018 blive udarbejdet evaluering på projektet.

Projekt skoler. I oktober 2017 blev alle skoleledere inviteret til et temamøde om familierådslagning, og flere blev interesserede i at få startet på familierådslagning i almenområdet. I maj 2018 blev der ved et møde med skolechefen, skoleleder og afdelingsleder besluttet at forsøge at starte et projekt i skoleregi med en skole på tre matrikler. I august/september 2018 blev der afholdt oplæg og undervisning på alle tre matrikler, og projektet præsenteret. Der er koblet 4 faste samordnere på hver skole for på den måde at skabe kontinuitet for lærerne og eleverne. De vil have faste dage, hvor de sidder i lærerværelset til rådighed for rådgivning og vejledning. Her kan den enkelte lærer anonymt spørge en samordner i forhold til elevens udfordringer, da det blot er en rådgivning. En forældreaften med information om familierådslagning er undervejs, således at de kan blive informeret om metoden, når læreren og eleven bringer dette på bane. Huset på Darumvej vil blive anvendt og der er udpeget tovholdere i ledergruppen og lærergruppen. Projektleder/koordinator Anne-Mette Sandgaard vil være gennemgående i alle tre projekter. Pilotprojektet vil løbe over ca. et halvt år, og der vil løbende foregå en evaluering.

Børne- og Ungdomspsykiatrien. Den 8. marts 2018 indgik Esbjerg Kommune en aftale med Børne- og Ungdomspsykiatrien i Esbjerg om implementering af familierådslagning. Koordinator Anne-Mette Sandgaard vil være sparringspartner og vidensbank for det 2-årige projekt. Målgruppen er børn og unge i alle aldersgrupper, som er henvist til udredning for ADHD. Regionen og projektet vil låne samordnerne og Darumvej 112.

I alle projekterne vil de nye internationalt sammenlignelige spørgeskemaer blive anvendt, således at de både kan bruges til evaluering af det enkelte projekt, sammenlignes med hovedprojektet og indgå i forskningen. Spørgeskemaerne indeholder spørgsmål både til initiativtager, samordner og samtlige deltagere.

Resultater, erfaringer, udvikling og udfordringer

Dette kapitel indeholder en indledende og rammesættende tekst. Herefter præsenteres kvantitative og kvalitative fund vedrørende børneperspektivet, hvorefter forældrenes, familiens og netværkets oplevelser og perspektiver præsenteres, for efterfølgende at fremstille socialrådgivernes, samordnernes og informatørernes oplevelser og perspektiver. Afslutningsvis er der en samlet analyse og vurdering. Vi har stort set valgt at præsentere de forskellige aktører enkeltvist, da der er tydelige forskelle på deres roller, perspektiver og vurderinger.

Resultater, erfaringer, oplevelser, udvikling og udfordringer er en meget bred overskrift, men det er den mest rammende for dette kapitel, der forsøger at samle resultaterne fra pilotprojektet i 2014 til sommeren 2018, og dermed er baseret på en meget stor og forskelligartet datamængde fra de 779 rådslagninger og opfølgende rådslagninger. Der er fx 360 børn og unge og 3251 familiemedlemmer, der i 5 forskellige datasæt har svaret på spørgeskemaer. Dertil kommer en stor mængde interne dokumenter, evalueringer samt forskningsinterview, feltnoter og dokumenter indsamlet i perioden august 2017 til august 2018.

Børnene og de unge og deres betydningsfulde voksne

Udgangspunktet for lovgivningen og en familiemyndighedsafdeling i Esbjerg er, som i landets andre kommuner, børn og unge i så meget mistrivsel, at de er i fare for at blive en socialsag eller allerede er det. Det er vigtigt at pointere, at drejede det sig alene om forældrenes udfordringer, så ville der være tale om en anden del af lovgivningen og en anden afdeling i kommunen. De voksne, netværket og ikke mindst forældrene er naturligvis centrale som opdragere og omsorgspersoner, men familierådslagning handler først og fremmest om barnet/den unge, så det er på mange måder barnets rådslagning og barnets plan vi taler om, når vi taler om familierådslagning. Beslutningsmodellens oprindelige udgangspunkt og mindset kommer fra New Zealand, hvor man har begrebet 'whanau', der er barnets udvidede familie og dermed dem, der er betydningsfulde for barnet, og dermed dem der inviteres ind i en familierådslagning.

Så når man skal vurdere en familierådslagnings succes på kort og langt sigt, så er vurderingskriteriet, om der er truffet gode beslutninger i forhold til barnet/den

unges ønsker og behov og dermed udvikling og trivsel. Og da må man være opmærksom på, at der er forskel på et børneperspektiv, forældreperspektiv og familiens/netværkets perspektiv. Det gælder i øvrigt også de professionelle perspektiver, der kan udgøre en selvstændig problemstilling i det tværprofessionelle samarbejde og netværksinddragelse (Rasmussen 2014). I den bedste af alle verdner er der overensstemmelse mellem perspektiverne, men det er der ikke altid i virkeligheden, og i familierådslagning finder vi også tilfredse børn og unge, samtidigt med at mor er ked af det og utilfreds med rådslagningen, og omvendt. Der er ligeledes socialrådgivere, der ud fra vedkommendes professionelle perspektiv, synes at hun kunne lave en bedre handleplan selv og ikke har de store forventninger til planen. Vi har mange data, hvor vi kun hører historien fra den ene part, langt de fleste er endda meget positive, men vi har også data fra respondenter, der har haft en negativ oplevelse og kommer vi tættere på i de mere kvalitative data, så er billedet mere nuanceret. Samtlige data fra et mudret og kompliceret socialfagligt felt har deres berettigelse, da det er deres oplevede virkelighed og en del af det samlede billede vi forsøger at præsentere, hvor vi i vores udvalg af data, analyser og vurderinger har forsøgt at holde fast i det centrale vurderingskriterie og udgangspunktet for en børne- og familieafdeling: børnene og de unge. Derfor starter vi med børnenes og de unges oplevelser.

Børnenes og de unges oplevelser med og udsagn om familierådslagning

Børnene og de unge er familierådslagningens centrum. Det er dem og deres behov for hjælp, der skal tales om, træffes beslutninger om og laves en plan for. Det er ikke forskelligt fra andet socialt arbejde i Familierådgivningen, bortset fra at hele deres familie og netværk inddrages i beslutningsprocessen, hvor det ellers kun er mor og eller far (forældremyndighedsindehaveren).

Det overordnede spørgsmål er, hvordan de oplever familierådslagningen og hvad det betyder for dem?

Børnene og de unge er ligesom deres unikke familier meget forskellige og har mødt forskellige socialrådgivere, samordnere og informatører i deres unikke familierådslagningsproces, så der er tale om meget forskellige børn og unges meget forskellige behov, ønsker, erfaringer og ikke mindst subjektive oplevelser. For nogle af dem er det første gang, at de og deres behov er i centrum og det som alle i familien taler om, og andre føler de har været 'rigeligt' i centrum, men ikke på denne strukturerede og fokuserede måde, hvor alle betydningsfulde i deres liv er samlet og i fællesskab skal lave en plan for støtte i deres liv.

Og uanset forskelligheden og det unikke i alle rådslagninger, så er der også noget fælles eller noget der går igen i deres besvarelser og udsagn. Eksempelvis har næsten samtlige svaret på spørgeskemaerne, at de har haft indflydelse på deres plan og tror på den, naturligvis på hver deres måde. I dette afsnit forsøger vi at samle, analysere og kommentere nogle af børnenes og de unges oplevelser ud fra det de har svaret. Først er der en længere gennemgang af deres besvarelser af de forskellige spørgeskemaer for dels at vise, hvad de har svaret, og dels at vurdere udviklingen i deres besvarelser. I det sidste og største datasæt sammenlignes med familiens og netværkets besvarelse for at se på forskelle og ligheder. I afsnittets sidste

del inddrages de mere kvalitative data for at gå mere i dybden med deres oplevelser. Der er dog stadig tale om, at vi har valgt nogle for børnene og de unge særligt betydningsfulde dele af hele rådslagningsprocessen og har trukket noget fælles ud af deres oplevelser og vurderinger. I evaluerings- og forskningsrapportens Del 2., hvor overskriften er 'Børnefokus og børneperspektivet i familierådslagning i Esbjerg Kommune' er der en meget mere detaljeret beskrivelse, analyse og vurdering af 8 børns/unges oplevelser og den unikke betydning det har haft for dem og deres familier.

Antallet på 779 rådslagninger er baseret på en gennemgang af udbetalinger i kontoplanen, der har været krydstjekket med socialrådgivernes registreringer og registreringer af afholdte rådslagninger i forbindelse med udlevering af spørgeskemaer. Der har været udleveret forskellige spørgeskemaer i den samlede periode med lidt forskellige spørgsmål og derfor er vores datasæt inddelt i de forskellige perioder. Det er især ændringen i perioden fra den 1.9.2016 og frem, hvor børnene og de unge har fået udleveret spørgeskemaer målrettet dem, hvor vi kan se og sammenligne deres besvarelser med familien og netværkets besvarelser. Det hænger sammen med at kommunen mere målrettet prioriterer børneperspektivet på dette tidspunkt. Der er tale om fem forskellige datasæt, som det teknisk og validitetsmæssigt ikke har været muligt at slå sammen, men som hver for sig er udtryk for det samlede set har svaret på skemaet udleveret i den periode. I den sidste periode fra 1.1.2018 til 1.7.2018 er der udleveret et større internationalt sammenligneligt spørgeskema, der er udviklet til dette forskningsprojekt og hvor der kan foretages mere avancerede dataanalyser. Disse data bliver først bearbejdet senere i forskningsprojektet, men antallet af rådslagninger og opfølgende rådslagninger indgår for at kunne præsentere udviklingen i antal. I det nedenstående præsenteres besvarelser primært valgt og analyseret ud fra børneperspektivet. I det sidste og største datasæt sammenlignes med familiens og netværkets besvarelse.

I den første opstartsfase fra den 1.6.2014 til 31.8.2015 blev der foretaget 18 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger. Evalueringen, bl.a. baseret på 116 svar fra deltagende børn og familier, er foretaget af kommunen selv og resultaterne var meget positive i.f.t. en vurdering af børnenes udbytte. Vurderingen var blandt andet; *'Skoleforsommere møder mere stabilt efter en familierådslagning. Familier i skilsmisse eller dårligt samarbejde mellem forældrene bliver enige om en plan fremadrettet til gavn for barnet/den unge. Børn/unge som skal hjemgives bliver støttet i processen, inden de kommer hjem og bo igen. Børn/unge som ikke har haft kontakt til eks. deres far i længere tid, bliver nu genforenet. Unge forældre, som ikke har kunnet klare hverdagen med to små babyer, har fået etableret kontakt til netværket, således at de har fået lavet en plan, og igen har overskud. Børn/unge som har været isoleret og ikke haft sociale relationer, har efter familierådslagningen og planen igen fået kontakt til venner og fået fritidsinteresser. Der har været gentagne sager, hvor forældrene ikke magtede at have barnet/den unge boende længere. Her blev hurtigt afholdt en familierådslagning med en god plan, og dette har resulteret i, at barnet/den unge fortsat bor i eget hjem.'*

Der er ingen grund til at betvivle disse tidlige konklusioner og resultater fra pilotprojektet, da de fx korresponderer med resultaterne fra 'Det danske forsøg med familierådslagning'. Pilotprojekter har dog ofte den bias, at dem der vælger at deltage gerne vil at de lykkes og det gælder ligeledes dem, der driver forsøget, så når

man ruller projektet ud i stor skala, kan man få andre resultater. Det er ikke sket her i Esbjerg, som vi skal se efterfølgende, men analyserer vi fremstillingen af børnenes og de unges udbytte, så er mange af dem udtryk for et socialfagligt perspektiv. Altså et ”udefra” socialrådgiverperspektiv eksempelvis *’er det godt for skoleforsømmere’*. Det er der intet galt i, for det er jo socialrådgiverens opgave, men det interessante er, at i løbet af perioden fra 2014 til 2018 ændres diskursen til også at indeholde et mere fokuseret børneperspektiv.

I perioden fra den 1.9.2015 til den 31.4.2016 har der været afholdt 45 rådslagninger og opfølgende rådslagninger med 377 besvarelser, hvor fokus i spørgeskemaet primært var ’planen’. I spørgeskemaet såvel som datasættet kan der ikke sondres mellem barnets, forældrene og familiens besvarelser, men da tendensen er så entydig og det er udtryk for udviklingen, har vi valgt at tage dem med som udtryk for den samlede populations besvarelse.

Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Barn, familie, netværk	Total
Rigtig god	50%	50%
God	38%	38%
Nogenlunde	11%	11%
Mindre god	1%	1%
Rigtig dårlig	0%	0%
Total	100% (n=377)	100% (n=377)

Selv om vi ikke ved, hvor mange der ikke har svaret, herunder kan sondre mellem respondenterne, så er der i gennemsnit 8,37 respondenter for hver rådslagning, hvilket er stort antal og langt de fleste respondenter (88%) svarer at stemningen har været rigtig god eller god, og der er ingen besvarelser i kategorien ’rigtig dårlig’. Så den oplevelse de fleste er gået ud med - uanset hvor nervøse de har været inden deltagelse i rådslagningen - har for langt de flestes vedkommende været positiv. Det svarer på mange måder til resultatet fra ’Det danske forsøg med familierådslagning’ (Rasmussen & Hansen 2002), hvor 80% af forældremyndighedsindehaverne ligeledes svarede i de to øverste kategorier.

Hvor meget indflydelse har du haft på den plan, der er lavet i dag?

	Hvor meget indflydelse har du haft på den plan, der er lavet i dag??	
	Barn, familie, netværk	Total
Rigtig meget	21%	21%
Meget	37%	37%
Noget	29%	29%
Lidt	10%	10%
Ingen	3%	3%
Total	100% (n=377)	100% (n=377)

Billedet ser lidt anderledes ud, når de bliver spurgt til deres indflydelse på planen, men samlet set er der stadig 58%, der svarer 'rigtig meget' og 'meget' indflydelse. Det svarer igen til billedet fra andre kommuner og det er på mange måder forståeligt at nogle af deltagerne fx forældrene og barnet har en større indflydelse end en onkel og tante, der ikke er så tæt på i dagligdagen. Men denne besvarelse bør kobles til det næste spørgsmål, hvorvidt de synes planen burde have været anderledes.

Er der noget (ved planen), som du kunne have ønsket anderledes?

	Er der noget (ved planen), du kunne have ønsket var anderledes?	
	Barn, familie, netværk	Total
Ja	4%	4%
Nej	96%	96%
Total	100% (n=377)	100% (n=377)

Svarene er igen entydige, så selv om de ikke alle har haft lige meget indflydelse, så er der ganske få, der har ønsket sig en anden plan. Og det gælder dermed for næsten alle børn, unge, forældre, familie og netværk, men vi ved ikke om de 4% (n=15) er børnene eller en utilfreds farmor eller hvad det er, de kunne have ønsket sig anderledes.

Tror du, at planen holder, er det næste spørgsmål.

	Tror du, at planen holder?	
	Barn, familie, netværk	Total
Ja	78%	78%
Nej	22%	22%
Total	100% (n=377)	100% (n=377)

Deres svar på dette spørgsmål nuancerer de ovenstående besvarelser. Langt de fleste tror på den plan de lige har lavet, hvilket svarer meget godt til de ovenstående besvarelser og det svarer ligeledes til andre undersøgelser (Rasmussen & Hansen 2002), men over en femtedel tror alligevel ikke på planen. Så de har haft en god stemning og kommer frem med en plan, der ikke kan være anderledes og alligevel er der 22%, der ikke tror på den. Det kan der være mange grunde til, fx at de har en eksklusiv viden om forholdene i hjemmet, ikke helt tror på indsatserne i planen eller bare er utilfredse med ikke at have haft nok indflydelse. Vi ved det ikke og er heller ikke i stand til at identificere dem og deres relationer til barnet i dette datasæt. Vi ved heller ikke om de efterfølgende trækker sig eller aktivt bakkere op om planen og støtter barnet, herunder deltager aktivt i den opfølgende rådslagning med forslag til nye indsatser, som de nu tror på. Men vi ved, at de har vurderet, at planen ikke kunne være anderledes.

Det store spørgsmål er så om de tror på familierådslagning og dermed at netværket skal inddrages og træffe beslutninger om planen. Det gør de ifølge nedenstående besvarelse.

	Hvad synes du om, at det er netværket, som lægger planen for barnet/den unge?	
	Barn, familie, netværk	Total
Positivt	100%	100%
Negativt	0%	0%
Total	100% (n=377)	100% (n=377)

Det er naturligvis ikke overraskende, at de er meget positive i forhold til deres inddragelse i beslutningsprocessen, da det jo er deres liv og nære relationer beslutningerne handler om. Men det nuancerer igen de 22%, der ikke tror på planen, da de jo tror på inddragelsen og rådslagningsprocessen. De kunne jo have været af den opfattelse, at det var bedre på den traditionelle måde, hvor eksperterne sammen med forældremyndighedsindehaverne træffer beslutningerne. Og tænker vi i børneperspektivet, så er der ingen af de deltagende børn og unge, der umiddelbart efter rådslagningen har svaret, at de finder det negativt, at netværket lægger planen. På trods af at vi ved fra andre undersøgelser (Rasmussen & Hansen 2002), at børnene/de unge går ud med meget blandede, dog ofte positive følelser, så har de svaret positivt, selv om der sandsynligvis har været nogle, der også har haft negative oplevelser.

I perioden fra maj 2016 til september 2016 ændres spørgeskemaet, så der sondres mellem barnets besvarelse og familien/netværkets besvarelse. Datasættet i den periode vedrører 12 rådslagninger og 12 opfølgende rådslagninger med 271 besvarelser og registreringer, samt udbetalinger fra kontoplanen, og viser at samtlige børn og unge har fået udleveret og afleveret skemaerne.

Det første spørgsmål, som børnene svarer på, er om de inden rådslagningen har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om.

	Har du inden rådslagningen været med til at beslutte, hvad der skulle tales om i dag?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	100%	100%
Nej	0%	0%
Total	100% (n=24)	100% (n=24)

Inddragelse af børnene og de unge i deres egen rådslagning er en væsentlig del af værdierne bag rådslagninger. Det ligger i processen og i øvrigt også som krav i bl.a. Servicelovens § 47. Så det er ikke overraskende, at de alle har svaret ja, men vi ved ikke i hvilken grad, hvordan eller hvilken indflydelse de har haft på det, der blev talt om, men de har svaret positivt.

Samtlige børn og unge har ligeledes svaret, at det var positivt for dem at deltage.

	Hvordan var det for dig at deltage i rådslagningen?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	100%	100%
Nej	0%	0%
Total	100% (n=24)	100% (n=24)

Det er på en måde bemærkelsesværdigt, at de alle svarer positivt på dette spørgsmål, når 8% på næste spørgsmål svarer, at de måske vil anbefale andre en rådslagning. Med et antal på 24 drejer det sig kun om 2 børn og unge og der er ingen, der har svaret nej, så det er vanskeligt at analysere og tolke på. Bortset fra at 92% rent faktisk vil anbefale andre en rådslagning.

	Vil du anbefale andre at have en rådslagning?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	92%	92%
Måske	8%	8%
Nej	0%	0%
Total	100% (n=24)	100% (n=24)

Børnene og de unges vurderinger af deres plan på en skala fra 1-5 giver samme positive resultat. De svarer kun med krydser i de to positive kategorier.

	Hvordan synes du, planen blev?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig god	83%	83%
God	17%	17%
Nogenlunde	0%	0%
Mindre god	0%	0%
Ikke god	0%	0%
Total	100% (n=24)	100% (n=24)

Der er ligeledes 100% af børnene og de unge, der svarer, at de tror, planen holder.

	Tror du, planen holder?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	100%	100%
Måske	0%	0%
Nej	0%	0%
Total	100% (n=24)	100% (n=24)

Adspurgt om deres indflydelse på planen gentages det positive billede.

	Hvor meget indflydelse har du haft på planen, som er lavet i dag?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig meget	75%	75%
Meget	25%	25%
Noget	0%	0%
Lidt	0%	0%
Ingen	0%	0%
Total	100% (n=24)	100% (n=24)

Afslutningsvis svarer de på oplevelsen af stemningen ved rådslagningen.

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig god	100%	100%
God	0%	0%
Nogenlunde	0%	0%
Mindre god	0%	0%
Ikke god	0%	0%
Total	100% (n=24)	100% (n=24)

Igen svarer samtlige i den meget positive kategori, hvilket også gælder det sidste spørgsmål, der går på, hvad de synes om, at det er netværket, der lægger planen.

	Hvad synes du om, at det er netværket, som lægger planen?	
	Barnet/den unge	Total
Positivt	100%	100%
Negativt	0%	0%
Total	100% (n=24)	100% (n=24)

Generelt er der tale om et ualmindeligt positivt datasæt set ud fra et børneperspektiv, men det er sådan de har svaret, og eksempelvis de sidste to spørgsmål, uanset at børnene nok har været trætte, svarer til besvarelserne i det tidligere og større datasæt, hvor vi ikke kunne sondre mellem børnene og familie/netværk.

Perioden mellem 1.9.2016 og den 30.4.2017 omhandler 97 familierådslagninger og 23 opfølgende familierådslagninger, der har svaret på det samme spørgeskema, som i den tidligere periode. Der er 67 svarende til 56% af børnene/de unge der har svaret og 677 fra familie og netværket. Det betyder, at vi har et relativt stort bortfald på 43%, når det drejer sig om børnene. Det har ikke været muligt at finde nogen systematik i bortfaldet, da forklaringerne både handler om, at man har glemt at udlevere spørgeskemaerne, børnene har været trætte og generel modvilighed i.f.t. at udfylde skemaerne. Det betyder, at vi skal være varsomme med

tolkninger og at der skal være tale om en betydelig tendens understøttet af andre data, for at vi kan konkludere på dem.

Det første spørgsmål er, om barnet har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om.

	Har du inden rådslagningen været med til at beslutte, hvad der skulle tales om i dag?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	100%	100%
Nej	0%	0%
Total	100% (n=53)	100% (n=53)

At alle børn svarer, at de har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om, svarer til deres besvarelser i det tidligere datasæt.

Der er også 100% af børnene, der umiddelbart efter rådslagningen svarer, at det har været positivt for dem at deltage i familierådslagningen. Men hvad med dem, der ikke har svaret? Dem kan vi jo af gode grunde ikke sige noget om, men igen har vi samme høje svar i de tidligere datasæt. Og selv om at vi har hørt om og talt med enkelte, der har haft en negativ oplevelse, så er disse data entydigt positive.

Langt de fleste børn og unge vil også anbefale andre at have en rådslagning.

	Vil du anbefale andre at have en rådslagning?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	90%	90%
Måske	10%	10%
Nej	0%	0%
Total	100% (n=53)	100% (n=53)

Deres vurdering af planen er ligeledes positiv, men lidt mere nuanceret end i spørgeskemaets testperiode.

	Hvordan synes du, planen blev?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig god	66%	66%
God	32%	32%
Nogenlunde	2%	2%
Mindre god	0%	0%
Ikke god	0%	0%
Total	100% (n=53)	100% (n=53)

Det gælder også for børnenes vurdering af om planen holder.

	Tror du, planen holder?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	83%	83%
Måske	17%	17%
Nej	0%	0%
Total	100% (n=53)	100% (n=53)

Adspurgt om deres indflydelse på planen gentages det positive billede.

	Hvor meget indflydelse har du haft på planen, som er lavet i dag?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig meget	49%	49%
Meget	47%	47%
Noget	4%	4%
Lidt	0%	0%
Ingen	0%	0%
Total	100% (n=53)	100% (n=53)

Afslutningsvis svarer de på oplevelsen af stemningen ved rådslagningen.

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig god	53%	53%
God	47%	47%
Nogenlunde	0%	0%
Mindre god	0%	0%
Ikke god	0%	0%
Total	100% (n=53)	100% (n=53)

Der er igen tale om svar i de to øverste svarkategorier 'rigtig god' og 'god'.

	Hvad synes du om, at det er netværket, som lægger planen?	
	Barnet/den unge	Total
Positivt	100%	100%
Negativt	0%	0%
Total	100% (n=53)	100% (n=53)

Tendensen fra testperioden, hvor barnet/den unge har svaret meget positivt, nu de har fået deres eget spørgeskema, holder. Besvarelserne er lidt mere nuancerede eller varierede, men det er stadig indenfor de meget positive svarkategorier. Vi skal dog være forsigtige med vores analyser og vurderinger, da svarprocenten for børnene er 56% (n=53) i dette datasæt og tager vi de to undersøgelser bliver den samlet set på 64% (n=77) ud af periodens (1.5.2016-1.5.2017) 121 rådslagninger.

Når disse forbehold er taget og vi godt ved fra gennemgang af øvrige dokumenter, feltnoter, samtaler og interviews med rådgivere og samordnere, at der har været enkelte ikke helt så vellykkede rådslagninger, hvor et barn eller en ung har haft negative oplevelser eller er gået ud til samordneren under rådslagningens private del, så er 'barnets stemme' fra disse 77 rådslagninger ret entydigt positive.

Børnene og de unge har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om på deres rådslagning, og dermed været med når der skal træffes vigtige beslutninger i forhold til deres liv. Vi kan ikke sige noget om, hvorvidt det sker i alle andre sager i Esbjerg Kommune og hvordan, også selv om det er en lovgivningsmæssig og etisk fordring i alle familierådgivninger i Danmark, herunder hvilke kvaliteter de forskellige inddragende metoder har. Men vi ved, at alle de 77 børn og unge i dette datasæt har svaret, at de har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om og det er de spørgsmål, der har været til deres rådslagning. Vi kan dog ikke ud af disse tal se, hvad og hvor meget de har haft indflydelse på, herunder været involveret i formuleringen af spørgsmålene, bare at de oplever at have været med til at beslutte og dermed ikke er kommet uvidende til beslutningsmødet.

Børnene og de unge har været meget tilfredse med planen og vurderer den alle som 'rigtig god' eller 'god', bortset fra én der svarer 'nogenlunde'. Langt de fleste tror også at den holder og langt de fleste svarer at de har haft 'rigtig meget' eller 'meget indflydelse på planen, bortset fra 2, der svarer 'noget' indflydelse. Vi kan ikke sige noget om kvaliteten af den plan, de har lavet, eller hvor realistisk den er, men set ud fra et børnefokus og et børneperspektiv, så kender de den, er tilfredse med den, har haft indflydelse på den og tror at den holder. Vi har ikke nogen sammenligningsgruppe og ved derfor ikke, hvordan det forholder sig i andre sager, men ud fra idealet om et 'udefra' børneperspektiv, hvor barnet har indflydelse, kendskab til og er deltagende, da er det i overensstemmelse med dette. Det er nogle optimistiske børn og unge, der tror på deres plan. Hvis vi tænker i et 'udefra' børneperspektiv og deres beskyttelse, så tyder det ikke på, at der er nogen af børnene, der har fået 'trukket' en voksenplan ned over hovedet eller har lidt overlast ved at være alene uden professionelle i familiens private beslutningsrum. Tallene på samtlige ovenstående besvarelser tyder på det modsatte, nemlig en tilfredshed og optimisme hos børnene og de unge og måske en særlig hensyntagen fra de deltagende familiemedlemmer og netværket. Det tyder på en form for 'udefra' børneperspektiv.

Det understreges af, at det har været positivt for alle de 77 børn og unge at deltage i deres rådslagning og at de alle har oplevet en god eller rigtig god stemning ved rådslagningen, samt at de alle 77 svarer, at det er positivt, at det er netværket, der lægger planen for barnet. Det er naturligvis besvarelser foretaget af de børn og unge der har fået tilbuddet og sagt ja til deres rådslagning, og de har svaret lige efter de har afsluttet rådslagningen, men det er det de har svaret.

Opfølgende familierådslagninger i perioden 1.5.2016 til 30.4.2017, hvor der har været afholdt 35 opfølgende rådslagninger og svarprocenten er 74% (n=26) børn og unge. Der er ikke tale om det store antal besvarelser, men det er det eneste vi har fra de børn, vi ved var meget optimistiske i forhold til den plan, der blev lavet

ved deres rådslagning, og svarene giver et billede af deres efterfølgende oplevelse af realiseringen. En opfølgende rådslagning foregår som selve familierådslagningen, hvor der først og fremmest følges op på den plan, familien har lavet ved selve rådslagningen og planen justeres. Der kan være kommet nye spørgsmål og nye informanter, men de fleste har været rene opfølgninger.

Hvordan har de så oplevet realiseringen af planen?

	Hvordan synes du planen blev overholdt?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig godt	57%	57%
Godt	36%	36%
Nogenlunde	7%	7%
Mindre godt	0%	0%
Ikke godt	0%	0%
Total	100% (n=26)	100% (n=26)

Sammenlignet med deres forventninger, så er der forbavsende få af de 26 respondenter, der kan siges at være skuffede. Deres svar er alle i de positive svarkategorier svarende til de svar vi har for de 77 respondenteres forventninger til realiseringen af deres plan.

	I hvilken grad har planen haft en positiv indvirkning på barnets/den unges trivsel?	
	Barnet/den unge	Total
Meget høj grad	62%	62%
Høj grad	23%	23%
Nogen grad	15%	15%
Mindre grad	0%	0%
Slet ikke	0%	0%
Total	100% (n=26)	100% (n=26)

Når de svarer på planens betydning for deres trivsel, så er der stadig tale om, at de vurderer den som meget positiv, men der er en forskydning og flere der svarer 'i nogen grad' end de svarer i forhold til overholdelsen af planen. Og man kan jo også sagtens have overholdt en plan uden at den har haft en positiv eller nogen virkning overhovedet. Det er ikke det de svarer og der er faktisk 62% der svarer i 'meget høj grad'. Nu er der kun tale om 26 besvarelser og vi kan ikke statistisk se om eller hvad de har svaret i forhold til deres forventninger til deres plan. Men vi kan se hvad deres familie og netværk (n=241) har svaret. Og de svarer også at planen har haft en positiv indvirkning, men med færre (22%) besvarelser i kategorien 'i meget høj grad' og flere (43%) i kategorien 'i høj grad' og så er der 1% der svarer 'i mindre grad'. Så børnene og de unge vurderer planen og dens virkning på barnets trivsel lidt højere end netværket.

Samtlige børn og unge har ligeledes svaret, at stemningen enten var 'rigtig god' eller 'god' under den opfølgende rådslagning og de har alle svaret, at der ikke var noget de kunne have ønsket sig var anderledes. Set ud fra et børneperspektiv er

der igen tale om meget positive besvarelser, der ikke ændrer på billedet fra op-samlingen på selve rådslagningerne.

I perioden fra maj 2017 til 31. december 2017 er der blevet afholdt 230 rådslagninger og 137 opfølgende rådslagninger. Der er i alt 1811 familiemedlemmer og netværk, der har svaret på spørgeskemaerne og 211 børn og unge. Vi kender kun svarprocenten fra børnene og de unge og den er på 57% (n=211). Vi har ikke været i stand til at identificere bortfaldet, men der er sandsynligvis igen tale om, at ikke alle har fået skemaet udleveret, nogle har været trætte, nogle børn for små til at svare, andre ikke ønsket det, ufødte børn, osv.

I den gennemgang af besvarelserne indgår både barnets/den unges, familiens og netværkets besvarelse således at der kan foretages en sammenlignende analyse, dog med et fokus på børneperspektivet.

De fleste børn og unge svarer at de har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om, bortset fra 4%. Hvad der er sket i de 4% af sagerne ved vi ikke, men vores vurdering er, at dette tal synes mere realistisk end de tidligere 100%.

	Har du inden rådslagningen været med til at beslutte, hvad der skulle tales om i dag?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	92%	92%
Nej	4%	4%
Ikke besvaret	4%	4%
Total	100% (n=114)	100% (n=114)

Når familien og netværket har svaret, så er 27% egentligt et forbavsende højt tal der svarer, at de har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om, da kun en mindre del kan være forældremyndighedsindehavere og dermed reelt have været med til at beslutte, hvilke spørgsmål der skal tages stilling til.

	Har du inden rådslagningen været med til at beslutte, hvad der skulle tales om i dag?	
	Familie og netværk	Total
Ja	27%	27%
Nej	72%	72%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

En forklaring kan være, at de i mødet med samordneren har drøftet spørgsmålene og/eller har drøftet dem sammen med de andre familiemedlemmer inden. Set ud fra et børneperspektiv er det primært positivt, at familien og netværket har forholdt sig til dem og deres spørgsmål inden selve mødet.

Langt de fleste (70%) børn og unge vil anbefale andre en familierådslagning, men her har vi alligevel den største afvigelse fra tidligere besvarelser, hvor der i dette

datasæt er 27% af børnene/de unge der svarer 'måske' vil de anbefale en rådslagning, hvor vi i de tidligere datasæt kun har set ganske få og op til 10%, der 'måske' vil anbefale en rådslagning og der er 1%, der svarer nej.

	Vil du anbefale andre at have en rådslagning?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	70%	70%
Måske	27%	27%
Nej	1%	1%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=114)	100% (n=114)

Når vi sammenligner med familien og netværkets besvarelse, så er der kun 3% af de 936 respondenter der har svaret, at de ikke vil anbefale en rådslagning, men også 31%, der svarer 'måske'.

	Vil du anbefale andre at have en rådslagning?	
	Familie og netværk	Total
Ja	65%	65%
Måske	31%	31%
Nej	3%	3%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Der er en interessant og betydelig forskel, men den udligner sig, når der bliver spurgt til selve planen, hvor de næsten alle er meget positive. Der er 93%, der svarer at de synes den er 'rigtig god' eller 'god'.

	Hvordan synes du planen blev?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig god	63%	63%
God	30%	30%
Nogenlunde	4%	4%
Mindre god	0%	0%
Ikke god	0%	0%
Ikke besvaret	4%	4%
Total	100% (n=114)	100% (n=114)

Det gælder ligeledes for familie og netværk, hvor tallet er 88% i de to mest positive svarkategorier.

	Hvordan synes du planen blev?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig god	46%	46%
God	42%	42%
Nogenlunde	10%	10%
Mindre god	1%	1%
Ikke god	0%	0%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Det samme billede tegner sig, når de bliver spurgt om de tror, planen holder.

	Tror du planen holder?	
	Barnet/den unge	Total
Ja	71%	71%
Måske	27%	27%
Nej	0%	0%
Ikke besvaret	2%	2%
Total	100% (n=114)	100% (n=114)

Så både børnene, familien og netværket tror at planen holder, men der er alligevel omkring en tredjedel, der svarer 'måske'.

	Tror du planen holder?	
	Familie og netværk	Total
Ja	67%	67%
Måske	31%	31%
Nej	1%	1%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Der er meget stor overensstemmelse mellem børnene/de unge, familien og netværket, når de forholder sig til den plan, de i fællesskab har udarbejdet, og da er de meget positive.

Den positive tendens fortsætter i den forstand, at 84% af børnene svarer, at de har haft 'rigtig meget' eller 'meget indflydelse' på planen, men vi har alligevel fået 4%, der svarer 'lidt indflydelse' og 11%, der svarer 'noget indflydelse'. Der er dog stadig 0%, der svarer 'ingen indflydelse'.

	Hvor meget indflydelse har du haft på planen, som er lavet i dag?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig meget	42%	42%
Meget	40%	40%
Noget	11%	11%
Lidt	4%	4%
Ingen	0%	0%
Ikke besvaret	3%	3%
Total	100% (n=114)	100% (n=114)

For familien og netværket er der tale om et mere varieret billede, men da vi ved at de er positive i forhold til planen, så må det nok tolkes mere i retning af, at de ikke alle er lige tætte på barnet og forældremyndighedsindehaverne og har overladt den største indflydelse til dem, som eksempelvis børnenes besvarelser tyder på.

	Hvor meget indflydelse har du haft på planen, som er lavet i dag?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig meget	18%	18%
Meget	32%	32%
Noget	34%	34%
Lidt	11%	11%
Ingen	4%	4%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Afslutningsvis svarer de alle på oplevelsen af stemningen ved selve rådslagningen. Her er der igen stor overensstemmelse mellem alle deltagere. Der er 85% af børnene/de unge og 89% af de voksne i de to mest positive kategorier.

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig god	55%	55%
God	30%	30%
Nogenlunde	12%	12%
Mindre god	0%	0%
Ikke god	0%	0%
Ikke besvaret	3%	3%
Total	100% (n=114)	100% (n=114)

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig god	52%	52%
God	37%	37%
Nogenlunde	8%	8%
Mindre god	2%	2%
Ikke god	0%	0%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

En samlet vurdering af dette relativt store datasæt, der vedrører 230 rådslagninger på 8 måneder afviger ikke så meget fra de tidligere meget positive vurderinger. Både børn/unge (92%), forældre og netværk (27%) har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om. Næsten samtlige respondenter synes godt om og tror på den plan de har lavet. Men der er en forskel til tidligere datasæt, der springer i øjnene, og det er at 27% af børnene/de unge lige efter deres rådslagning nu svarer at de 'måske' vil anbefale en rådslagning og 1%, der ikke vil. Det er vanskeligt at forklare, da kun 10% børn og unge i de tidligere datasæt har svaret, at de 'måske' vil anbefale en rådslagning og at der i dette datasæt er 31% fra familie og netværket, der svarer 'Måske' og 3%, der ikke vil anbefale andre en rådslagning. Vi kan ikke ud af det sparsomme datamateriale se, hvorfor vi lige pludselig i denne periode har dette antal børn og unge, der lige efter deres rådslagning svarer 'måske', men vi ved at det for de fleste har været en vigtig og betydningsfuld følelsesmæssig intens oplevelse, og set i det lys er et 'måske' ikke så overraskende og der er kun 1%, der ikke vil anbefale andre en rådslagning. Det er ikke sådan, at de fleste ikke er tilfredse med eller tror på at planen holder eller ikke har haft indflydelse på den. Men der er kommet 4%, der svarer, at de kun har haft lidt indflydelse og 11%, der svarer nogen indflydelse, og slår vi kategorierne sammen, er det dog samlet set kun 15%, hvilket måske kan forklare noget af forskellen, men på den anden side er de tilfredse med deres plan og tror på den. Det er heller sådan, at et tilsvarende antal svarer at stemningen ikke har været god, og vi derfor kunne have en forestilling om, at der var sket noget eller havde været en dårlig stemning. Tværtimod er både de og resten af deltagerne tilfredse med stemningen. Der er heller ikke noget der tyder på at socialrådgiverne, informatørerne eller samordnerne radikalt har ændret praksis og fx undladt at tale med børnene, eller få valgt en barnets 'omsorgsperson og talsmand' fra det private netværk, presset dem til deltagelse, at informatørerne har talt ned til dem eller fortalt familien og netværket om meget private ting. Så vores vurdering er, at vi samlet set fastholder det meget positive billede set ud fra børnenes og de unges besvarelser, men at vi med dette noget større datasæt og mere nuancerede besvarelser har fået et mere realistisk samlet billede.

Opfølgende familierådslagninger i perioden 1. maj 2017 til 31. december 2017. Der har været 137 opfølgende rådslagninger i perioden og svarprocenten er 71% (n=97) for børn/unge og der er 663 fra familien og netværket, der har svaret på spørgeskemaet.

Hvordan har de så oplevet realiseringen af planen?

	Hvordan synes du, planen blev overholdt?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig godt	35%	35%
Godt	40%	40%
Nogenlunde	19%	19%
Mindre godt	4%	4%
Ikke godt	2%	2%
Ikke svaret	0%	0%
Total	100% (n=97)	100% (n=97)

	Hvordan synes du, planen blev overholdt?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig godt	32%	32%
Godt	40%	40%
Nogenlunde	17%	17%
Mindre godt	6%	6%
Ikke godt	3%	3%
Ikke svaret	2%	2%
Total	100% (n=663)	100% (n=663)

Der er meget stor overensstemmelse mellem børnene/de unge og familiens og netværkets besvarelse, hvor omkring 75% svarer 'rigtig godt' eller 'godt'. Der er 6% af børnene/de unge, der svarer 'mindre godt' eller 'ikke godt' og tallet for familie og netværk er 9%, så langt de fleste vurderer en positiv realisering.

	I hvilken grad har planen haft en positiv indvirkning på barnets/den unges trivsel?	
	Barnet/den unge	Total
Meget høj grad	24%	24%
Høj grad	44%	44%
Nogen grad	23%	23%
Mindre grad	3%	3%
Slet ikke	6%	6%
Ikke svaret	0%	0%
Total	100% (n=97)	100% (n=97)

	I hvilken grad har planen haft en positiv indvirkning på barnets/den unges trivsel?	
	Familie og netværk	Total
Meget høj grad	19%	19%
Høj grad	41%	41%
Nogen grad	27%	27%
Mindre grad	7%	7%
Slet ikke	2%	2%
Ikke svaret	4%	4%
Total	100% (n=663)	100% (n=663)

Når respondenterne på dette spørgsmål forholder sig til planens positive virkning for barnet og ikke som i det tidligere spørgsmål, om den har været realiseret, så er billedet lidt mere nuanceret og der er fx færre, der svarer 'i meget høj grad' og flere der har svaret 'i høj grad' og 'i nogen grad'. Det kan tolkes på flere måder og igen mangler vi data, men grundlæggende vurderer de, at planen har haft positiv indvirkning på barnets/den unges trivsel.

Det næste spørgsmål er, om der er noget, respondenterne kunne have ønsket sig anderledes?

	Er der noget, du kunne have ønsket anderledes?	
	Barnet/den unge	Total
Nej	76%	76%
Måske	0%	0%
Ja	21%	21%
Ikke besvaret	3%	3%
Total	100% (n=97)	100% (n=97)

	Er der noget, du kunne have ønsket anderledes?	
	Familie og netværk	Total
Nej	72%	72%
Måske	0%	0%
Ja	21%	21%
Ikke besvaret	3%	3%
Total	100% (n=663)	100% (n=663)

Det er et vanskeligt spørgsmål, da vi står tilbage med en viden om, at 21% kunne have ønsket sig noget anderledes, men ikke ved hvad, men konteksten er opfølgning på den plan de lavede ved barnets familierådslagning, så vi må formode at de svarer i.f.t. den. Og hvis den antagelse holder, så er der 21% af både børn/ de unge og af familien og netværket, der enten kunne have ønsket sig en anden plan eller nogle nye og bedre indsatser. Vi ved det ikke, men kan se at omkring 10% af

respondenterne ikke vurderer, at planen har haft positiv indvirkning på barnets/den unges trivsel, og at der ikke er så stort et antal der har svaret 'i meget høj grad' i forhold til dette spørgsmål.

Afslutningsvis svarer de alle på oplevelsen af stemningen ved selve rådslagningen. Her er der igen stor overensstemmelse mellem alle deltagere. Der er 82% af børnene/de unge og 87% af de voksne i de to mest positive kategorier.

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Barnet/den unge	Total
Rigtig god	40%	40%
God	42%	42%
Nogenlunde	13%	13%
Mindre god	5%	5%
Ikke god	0%	0%
Ikke besvaret	0%	0%
Total	100% (n=97)	100% (n=97)

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig god	52%	52%
God	35%	35%
Nogenlunde	9%	9%
Mindre god	2%	2%
Ikke god	1%	1%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=663)	100% (n=663)

Der er langt fra disse positive tal til de 21%, der har ønsket noget anderledes, og selv om vi har mellem 2-5%, der vurderer at stemningen ikke var god, så må vi formode, at de på det tidligere spørgsmål har svaret i forhold til planen og ikke stemningen. Men vi har 5% af børnene, der oplevede stemningen som mindre god, fx fordi mor og far skændtes, men vi ved ikke hvorfor eller hvilken betydning, det har haft for dem. Hvorvidt det er et stort eller for stort antal er vanskeligt at vurdere, men i forhold til børneperspektivet er det et opmærksomhedspunkt.

Samlet set har de kvantitative besvarelser lige fra det første datasæt vist et meget positivt billede set ud fra børnenes perspektiv. Stort set alle besvarelser ligger i de to meget positive svarkategorier, og det fortsætter da spørgeskemaet ændres og vi klart kan differentiere mellem barnets/den unges svar og familiens og netværkets. Det gælder ligeledes, når vi får et større antal besvarelser, selv om de som forventet svarer mere nuanceret. Der er ofte bias i de første udvælgelser af deltagere, hvor vi kan få et andet billede, når et projekt driftes, og det er der i begrænset omfang tale om, da de meget positive svar fortsætter. Resultaterne fra disse datasæt svarer på mange måder til og nuancerer resultaterne fra 'Det danske forsøg

med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen 2002). Hovedkonklusionerne fra denne kvantitative undersøgelse er:

- At langt de fleste af børnene og de unge synes, at inddragelse af familie og netværk er en god måde at træffe beslutninger på.
- At langt de fleste af børnene og de unge har været med til at beslutte hvad der skal tales om.
- At langt de fleste af børnene og de unge oplever, der har været en god stemning.
- At langt de fleste af børnene og de unge vil anbefale familierådslagning for andre.
- At langt de fleste af børnene og de unge har haft indflydelse på planen.
- At langt de fleste af børnene og de unge tror på planen.
- At langt de fleste af børnene og de unge oplever, at planen har været realiseret.
- At langt de fleste af børnene og de unge oplever, at der ikke er noget, der kunne være anderledes i planen, men 21% gør.
- At langt de fleste af børnene og de unge oplever, at planen har haft en positiv indvirkning på deres trivsel.

De kvalitative og kvantitative data

Der er kvalitative data fra henholdsvis udtalelser indsamlet i hele perioden og interviews i forbindelse med forskning i børneperspektivet. Begrundelsen for at anvende især data fra børneperspektivet er at de er indsamlet i samme tidsperiode i forhold til samme målgrupper og problemstilling. De kvalitative data kan validere de kvantitative fund og uddybe de generelle tendenser. De kvantitative datasæt er begrænset til få spørgsmål og giver et overordnet billede af børnenes og de unges umiddelbare oplevelse af deres familierådslagning og opfølgende rådslagning, hvor de kvalitative udtalelser fra dem indsamlet i hele perioden, samt en række interviews i forbindelse med vores forskning i børneperspektivet, betyder at vi kan komme tættere på børneperspektivet 'set inde fra' og dermed deres oplevelser og ønsker, samt børneperspektivet 'set ude fra', hvilket er de voksnes (professionelle, familie og netværk) oplevelser og vurderinger af barnets behov. Den samlede forskning i børneperspektivet præsenteres som tidligere nævnt i Del 2., men flere data fra undersøgelsen anvendes i nedenstående for at supplere de udtalelser, der er indsamlet siden 2014. Nedenstående er et forsøg på at give et samlet indblik i børnenes og de unges oplevelser velvidende at der er stor forskel på dem. Alene alders-spredningen fra 0-18 år gør at deres deltagelse varierer. Men fælles for dem er, at de og deres liv er i centrum for rådslagningen.

- *Nu ved jeg, hvem jeg kan regne med.*
- *Hvis ikke det havde været for min rådslagning, var jeg ikke den, som jeg er i dag.*

I det følgende præsenteres de kvalitative udsagn i familierådslagningsprocessen; forberedelse, rådgivning, iværksættelse og opfølgingsproces. Det er helt tydeligt, at deres rådslagning betyder meget for børnene og de unge. Det er sjældent, at de efterfølgende fortæller det modsatte. I første omgang har de fleste vanskeligt ved at forstå, hvad det er for noget og de kan være usikre på, om det er noget for dem og deres familie. De er meget afhængige af, hvad deres forældre og socialrådgiveren siger og mener. De kan være usikre på om alle i familien bør vide, at de har behov for hjælp, nervøse for om alle kommer og om fx mor og far kommer op at skændes. Men de fleste ved allerede fra 6-årsalderen godt, at de og familien har brug for hjælp og hvad det handler om. Så når de har sagt ja og skal formulere og tale om spørgsmålene, handler det mere om at få dem formuleret, så det er deres spørgsmål: fx ”Jeg vil gerne se Bedste, hvordan kan det lade sig gøre?”

Hvor involveret og hvordan de alle er involverede i denne del varierer meget, men langt de fleste svarer at de har været med til at beslutte dem, og i interviewene med os fortæller de fleste også, at det var de rigtige spørgsmål. De spørgsmål, der bliver lavet med barnet og den unge, afspejler i høj grad de udfordringer og ønsker, som deres liv indeholder. Flere beskriver, at de bliver hørt, og de ting de går rundt med, bliver der sat ord på. Børnene og de unge kan være nervøse inden deres rådslagning, men fælles for dem alle er, at stemningen har haft stor betydning. Nogle vælger at hjælpe med borddækning og udarbejde deres egne personlige bordkort. Det har stor betydning, at det familie og netværk som bliver spurgt, kommer og deltager i rådslagningen. En pige, som skulle have sin rådslagning fortalte samordner, at faderen ikke skulle spørges, for ham havde hun ikke set i 8 år. Pigen var bange for at få et nej. Faderen blev spurgt om deltagelse og kom til rådslagningen – i dag har de samvær kontinuerligt. Hun har nu fået sin far tilbage.

- *Det har været lidt besværligt, det var mig i fokus, men det har været godt, og det betød meget at min familie tog det seriøst og at de var engagerede.*
- *Dejligt når mor og far kan sidde sammen i samme rum.*

Når de først har forstået og sagt ja til deres egen rådslagning, så er de fleste engagerede og deltagende, og her har samordneren en stor betydning, når de taler om, hvem der skal inviteres og de laver invitationen og ikke mindst selv bestemmer maden. Det er på dette tidspunkt, at det rigtig går op for dem, at det er deres rådslagning. De vælger en støtteperson og talsmand fra familien og netværket. De fleste ved præcist, hvem det skal være, men der er også nogle der ønsker mor. Det bliver de talt fra, da mor sjældent er den bedste til den opgave, da hun ofte er for følelsesmæssigt involveret. Det er samordneren, der taler med støttepersonen om deres opgave og at de bør tale med barnet inden.

Børnene og de unge bestemmer selv, hvilken menu de ønsker; ofte er det pizza eller boller i karry, lasagne og lignende. De vælger tema med deres samordner og hvilken farve servietter og lys, de skal have. Rammerne har stor betydning for børnene i alle aldre. Flere har sagt ”du sagde da ikke, det skulle være en fest”. De mindre børn, også de større, kan vælge et tøjdyr, som de kan tage med til deres rådslagning. Den beholder de til evigt eje.

- *Jeg kom ud på den anden side - ud i virkeligheden igen.*
- *Meget positivt – en øjenåbner.*
- *Gode mennesker, sjovt, hyggeligt og god mad.*
- *Giver god mening, fordi det er dem, der skal hjælpe og støtte.*

Så bliver invitationen sendt ud eller samordneren tager den med ud til de inviterede. Mange af børnene og forældrene ringer til de inviterede inden og fortæller, at de vil blive ringet op af ’Jens’, der er samordner. I perioden op til selve rådslagningen er det meget forskelligt, hvor meget kontakt de har til de inviterede og hvordan de har det og reagerer på, at familien og netværket snart skal samles. Nogle har næsten talt med og mødtes med alle i netværket og fået lagt planen og andre har kun talt med de nærmeste og deres støtteperson. Nogle er så nervøse op til, at de overvejer at aflyse rådslagningen og enkelte gør det. Nogle af børnene har selv ringet rundt og til familie og netværk og fortalt, at de skal have rådslagning, og inviteret dem. Det er meget vigtigt for børnene og de unge at have en god relation til deres samordner. Nogle af børnene har haft kontakt med samordner flere gange undervejs inden deres rådslagning. Børnene har brug for, at ventetiden bliver så kort som muligt. Når de har sagt ’ja’ til en rådslagning, er det vanskeligt at vente alt for længe. Går der flere måneder inden deres rådslagning, kan de have lyst til at aflyse. Ofte går der mellem 3-6 uger, fra de siger ja, til deres rådslagning afholdes. Flere børn og unge spørger også, om de må gå til og fra rådslagningen, da de tænker det kan være længe at sidde ved bordet. Kendetegnende for mange børn og unge er, at de har interesse for processen. De er gode til at spørge, hvordan det foregår. Mange er nervøse for deres rådslagning og nogle giver udtryk for, at de er bekymrede for om forældrene kan sidde sammen uden at skændes. Eller hvordan fars nye samlever kan være med, og hvad vil mor tænke - det er de bekymringer, som børnene oftest giver udtryk for.

- *Det er dejligt, at folk vil hjælpe mig og det er jeg evigt taknemmelig for.*
- *Det er godt, at der er nogle, der vil hjælpe mig.*
- *Jeg vidste ikke, at de alle sammen ville hjælpe mig, hver gang jeg stak af - selv min gamle morfar.*

Når dagen er kommet vælger de fleste at ankomme sammen med forældrene, nogle kommer lidt før og dækker bord og laver bordkort sammen med samordneren. Børnene/de unge er som regel spændte, generte og nervøse til deres første rådslagning, men også meget taknemmelige for at familie og netværk kommer for deres skyld. Det er samordneren, som de kender, der hilser og byder alle velkommen. Det giver dem tryghed, fortæller de, og de kender vedkommendes navn. De

er selvfølgelig meget opmærksomme på alt hvad der foregår, fx hvordan far reagerer og har det, hvis de ikke har set ham i mange år eller der lige har været en konflikt mellem ham og mor.

En af drengene i vores interview fortalte, at han gemte sig på bagsædet i bilen inden rådslagning, for han var usikker på, hvordan hans far ville tage imod ham. Da de begge mødte op i huset gav faderen ham et stort knus. Under denne rådslagning sad far og søn ved siden af hinanden.

Børnene og de unge har ofte aftalt med deres samordner og forældre, hvordan det skal foregå for at det bliver den bedste oplevelse for dem. Børnene og de unge er også ret præcise i, hvor de ser, der kan opstå nogle konflikter under rådslagningen.

- *Det har været lidt besværligt, det var mig i fokus, men det har været godt og det betød meget at min familie tog det seriøst og at de var engagerede.*
- *Jeg var så nervøs for min rådslagning - kommunen anbringer jo børn - men det siger jeg til alle mine venner nu – at de er søde og rare alle sammen – de skal ikke være nervøse.*
- *Der var to fra min klasse, som havde haft en rådslagning, de fortalte godt om det - så jeg var ikke nervøs for det.*

Når alle er kommet og sidder på deres pladser byder samordneren velkommen til 'Lones' rådslagning og fortæller, hvordan det vil foregå og at det, de skal forholde sig til er spørgsmålene og barnets fremtidige plan - ikke de voksne og deres eventuelle konflikter. Så er det som regel socialrådgiveren, der starter med at informere og efterfølgende kan der være en eller flere andre informatorer fx en lærer, der kender barnet og eller en såkaldt generel informator, der ikke kender til barnet men fx til børn med diagnosen ADHD. Børnene og forældrene ved, hvad der vil blive sagt, men ikke hvordan når alle de andre hører det. For næsten alle børnene i vores undersøgelse af børneperspektivet har det betydet, at de har mødt en større forståelse fra deres familie og netværk for, hvordan de har det og hvordan det er at være dem. Så noget af det, de var nervøse for at alle fik at vide, blev en lettelse for dem. Der er også nogle få børn og unge, der har oplevet sig diskvalificeret og talt ned til af informatorerne, men der er ingen tvivl om, at informatorerne og det, de fortæller, spiller en stor rolle for barnet. Hvor mange spørgsmål familien og netværket har til informatorerne og kvaliteten af deres dialog varierer ligeledes fra den mormor, der har skrevet en hel side med spørgsmål til dem, der ingen spørgsmål har og bare vil i gang. Det sidste synes at være det hyppigste.

Flere af børnene og de unge har efter deres rådslagning givet udtryk for, at det lige var det som havde været en hjælp for hele familien og netværket. Rådslagningen havde været medvirkende til, at de kunne få en større forståelse for, hvordan det var netop at være dem. En pige fra vores interview fortæller, at det har gjort en forskel i hendes liv, at alle nu vidste hvordan hun havde det. Skolen havde været med til at hjælpe hende og være en del af planen. Således er hendes hverdag blev nemmere - hun beskriver, at hun er blevet en gladere pige.

- *Nu ved jeg hvem jeg kan regne med.*
- *De voksne, de tror, de ved, hvordan jeg har det - men det ved de i virkeligheden ikke.*
- *Jeg synes, det er okay, for det hjælper mig og det giver mig også idéen om, hvad de synes om det hele.*

Nu er alle de professionelle gået ud og familiens eget møde starter - som regel lidt roligt med mad og smalltalk for at få lettet stemningen. Børnene og de unge er meget påvirkede af, hvordan stemningen er og de fleste vi har talt med fortæller, at det var en lettelse, når de var alene og at stemningen var god. Helt hvor meget børnene slapper af på dette tidspunkt ved vi ikke, men det synes at afhænge af konflikterne i familien, hvor mange der kommer, som de ikke har set længe, og så om de har noget særligt vigtigt, de ønsker at fortælle familien. De går så i gang med at svare på spørgsmålene og lave planen. Nogle familier har valgt en god ordstyrer og andre har vanskeligere ved at styre mødet. De lidt ældre børn bliver som regel og deltager aktivt i mødet, hvor der i langt de fleste rådslagninger synes at blive taget hensyn til deres ønsker og vi kan også se fra deres svar på spørgeskemaerne, at de har haft indflydelse på planen og tror på den. Der er dog også en række især mindre børn, der går lidt frem og tilbage og leger udenfor eller sammen med samordneren. Og der er rådslagninger, hvor stemningen svinger og de voksnes konflikter i en periode overtager. I nogle af de tilfælde bliver samordneren og socialrådgiveren kaldt ind eller de tager en 'rygepause'. Det er dog kendetegnende for rådslagningerne, at de i fællesskab får formuleret en plan og er stolte af den. Alle deltagerne ved, at barnet er i fokus og både samordner og socialrådgiver vil være støtte for børnene, hvis der opstår konflikter undervejs. Børnene og de unge er med til at sætte deres dagsorden og er en del af den plan, som bliver lavet. De positionerer sig og bliver aktører i eget liv. Det kan være store eksistentielle emner, der bliver drøftet. Nogle af emnerne vedrører vanskeligheden i netop at være dette barn. Emnerne kan være: Hvor skal jeg bo? Hvordan kommer mor og far til at tale sammen igen? Hvem kan hjælpe mig, når jeg får angst? Hvordan kommer jeg i skole igen? Min mor eller far er syg, hvad skal jeg gøre?

- *Det var meget dejligt at få snakket om det hele og få lavet aftaler. Det var meget rart.*
- *Nu ved vi alle det samme - "problemerkuser".*
- *Jeg vil anbefale min bedste ven at prøve det.*

Når familien er blevet færdig med planen, så kalder de på socialrådgiveren og samordneren, hvor de præsenterer planen. Samordneren spørger om alle er enige og så får socialrådgiveren lige lidt tid til at gennemlæse planen og kan efterfølgende komme med forslag til præciseringer fx at aftaler om at ringe sammen, komme på besøg eller hjælpe med lektier bliver aftalt på konkrete dage og tidspunkter og hvad de gør, hvis man bliver forhindret. Enten vælger rådgiveren og samordneren at gå ud indtil de har fået de sidste aftaler på plads eller også kan de lige skrives ind og så aftales et opfølgingsmøde inden alle tager hjem. Stemningen er som regel lettet og meget god efter rådslagningen, så de fleste børn og unge tager trætte hjem sammen med den nærmeste familie. Nogle børn og unge oplever en vis spænding, når alle ankommer, men efter det er overstået, er stemningen

meget løftet. Forældre, som ikke har kunnet være i samme rum i mange år, kører måske hjem sammen. Børnene og de unge har smil på læben, og de fleste er glade for deres rådslagning og plan. Det er vigtigt for børnene og de unge, at de får deres plan og oplæggene fra informatørerne med hjem. De får det i en samlet mappe fra deres rådslagning. Nogle vælger at hænge deres plan op på opslagstavlen, så den bliver synlig i hverdagen.

Imellem selve rådslagningen og opfølgningen går familien og netværket i gang med at realisere planen.

- *Det er godt, da jeg selv har svært ved at holde mig til mine planer.*
- *Tænk at så mange fra min familie ville støtte mig.*
- *Aftalerne i planen blev til hverdag.*
- *Nu er jeg blevet mere glad og har fået flere venner.*

På den opfølgende rådslagning er barnet og den unge sjældent så nervøse, da de kender proceduren og har prøvet det før. Der er meget genkendelighed ved de opfølgende rådslagninger. Måske er der dog kommet nye spørgsmål til, eller nye personer, som inviteres med. Igennem årene med rådslagning har flere familier valgt at holde både 3. og 4. opfølgning, og mange gange er det børnene og de unge, som ønsker en opfølgning mere.

- *Jeg synes, at alle børn og unge i hele Danmark skal have en familierådslagning (fra film om 3 unge og deres familierådslagning i Esbjerg kommune).*

I undersøgelsens Del 2. vil børneperspektivet og de dybere og mere kvalitative aspekter af børnenes og de unges oplevelser og erfaringer blive udfoldet, så ovenstående er først og fremmest et sammendrag, der har til hensigt at give læseren en generel forståelse for barnets oplevelse af familierådslagningen. Da hvert barn, familie og rådslagning er unik er det ikke muligt at gengive denne bredde her, blot en form for samlet fortælling, der dog er meget sammenlignelig med den samlede fortælling fra 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen 2002), selv om de ikke på det tidspunkt var så fokuserede på børneperspektivet. I denne fortælling er det tydeligt, at det kan være svært for børnene, men også at langt de fleste har haft en betydningsfuld og positiv oplevelse med familierådslagning. Det er det selvfølgelig ikke alle der har haft, og mange har i virkeligheden både positive og negative oplevelser, der har rørt dem, fx at nu har de igen fået kontakt til far og fars familie eller at de har fundet ud af, at den far kan de ikke bruge til noget. Der er måske også kommet nye personer ind i deres liv, som de ikke havde regnet med, og den udvidede familie er nu blevet inviteret ind og bidrager med hjælp og støtte. Samlet set er både de kvantitative og kvalitative data udtryk for positive resultater.

Forældre og netværkets oplevelser med og udsagn om familierådslagning

Et forældreperspektiv, et familieperspektiv og et netværksperspektiv på barnet eller den unge kan som tidligere nævnt være forskelligt og afhænger jo af både rolle, interesser, relationer, nærhed til, erfaringer med, børnesyn, syn på opdragelse osv. Men uanset personens eget perspektiv og det der konstituerer dette, vil der i forhold til barnet være tale om et 'udefra' perspektiv. Som udgangspunkt vil deltagerne alle barnets bedste og ønsker at hjælpe barnet med det de kan. Det er primært derfor familien og netværket vælger at deltage, og at næsten alle, der bliver inviteret til en rådslagning, kommer. Og det gør de mest af alt på grund af barnets invitation, hvor flere fortæller, at de nok ikke ville komme, hvis det fx handlede om forældrenes indbyrdes konflikter.

Der er generelt stor forskel på om 'man' er forældre, familie eller netværk, herunder hvor meget og hvilken kontakt 'man' har og har haft til barnet og dermed hvilken betydning barnet har for personen og den viden 'man' har om barnets historie, liv og de aktuelle udfordringer, der er grunden til, at der afholdes en rådslagning. Det er den ene side af perspektivet og relationen til barnet. Den anden side er, hvilken betydning 'man' har og har haft for barnet, herunder hvilken relation barnet ønsker at have til vedkommende fx til sin biologiske far og farmor, som barnet ikke ser mere.

Mange børn vokser op i og med andre familiesammensætninger end kernefamilien med den biologiske mor og far, der har delt forældremyndighed og bor sammen i hele deres barndom og ser deres bedsteforældre jævnligt. De vokser op med enlige forældre, bonusforældre, bonussøskende, forældre af samme køn og mange forskellige skiftende familieformer, hvor der omkring nogle børn er et hjerteligt forhold og disse mange fra den udvidede familie holder kontakt og ses med barnet, og omkring andre børn ses store konflikter og minimal kontakt.

Vi har ikke et helt præcist billede af, hvilke familietyper, der har fået tilbud om og sagt ja til familierådslagning i Esbjerg eller hvem der har været indbudt i de 779 rådslagninger, herunder om det er alle de for barnet betydningsfulde voksne, der har fået invitationen. Her har forældremyndighedsindehaveren (ofte mor) en meget central rolle både i forhold til om der bliver sagt ja og efterfølgende, når samordneren sammen med forældremyndighedsindehaveren og barnet afdækker og beslutter, hvem der skal inviteres. Men vi ved at stort set alle, der bliver inviteret, kommer og at langt de fleste, uanset om de har rollen som forældre, familie eller netværk, synes det er en god måde at træffe beslutninger på. Det er de blevet spurgt om i perioden fra 1.9.15 til 1.9.16, hvor samtlige respondenter (børn, familier og netværk) har svaret positivt på spørgsmålet. Spørgsmålet er ikke blevet stillet siden denne periode.

	Hvad synes du om, at det er netværket, som lægger planen for barnet/den unge?	
	Barn, familie, netværk	Total
Positivt	100%	100%
Negativt	0%	0%
Total	100% (n=624)	100% (n=624)

De kvantitative data fra alle de fem datasæt tyder på, at familien og netværket (n=3251) i høj grad har været tilfredse med deres familierådslagning, og dette meget positive billede har ikke ændret sig væsentligt gennem hele perioden. Vi vil ikke gengive alle besvarelser fra datasættene, bortset fra datasættet fra den sidste periode 1. maj 2017 til 31. december 2017, hvor vi dels har det største antal respondenter (n= 1810) og besvarelserne er blevet mere nuancerede. Der er blevet afholdt 230 rådslagninger og 137 opfølgende rådslagninger i den periode og nedenstående figurer findes i sammenligningen med børnenes og de unges besvarelser. Nedenfor indgår de i en kort analyse og vurdering af forældrenes, familiens og netværkets besvarelser.

Vi kan desværre ikke sondre mellem forældremyndighedsindehaverne og familien og netværket i vores datasæt og vi kender heller ikke bortfaldet, men må næsten gå ud fra, at alle forældremyndighedsindehavere har været med til at beslutte, hvad der skal tales om, da de er med til at beslutte, hvilke spørgsmål der skal tages stilling til og de 27% af besvarelserne vel overstiger deres antal. Vi må antage, at der må være andre end dem, der har svaret, at de har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om.

	Har du inden rådslagningen været med til at beslutte, hvad der skulle tales om i dag?	
	Familie og netværk	Total
Ja	27%	27%
Nej	72%	72%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Uanset hvilke forklaringer, der kan være på det, så ved vi fra tidligere undersøgelser (Rasmussen 2004), at det skaber ejerskab og at den børnefokuserede dialog, der opstår blandt de voksne omkring og med barnet i hele perioden op til rådslagningen har betydning for stemningen, beslutningen, planen og barnets oplevelse af dets rådslagning. Set i det lys er det godt at flere end forældremyndighedsindehaverne har svaret ja, selv om de formelt ikke har været med til at beslutte, hvad der skulle tales om.

Besvarelser på spørgsmålet om hvorvidt de vil anbefale andre at have en rådslagning er gået fra næsten 100%, der svarede ja, til 10% 'måske' og dette sidste datasæt 31% 'måske' og 3% 'nej'. Langt de fleste vil stadig anbefale andre en rådslagning og der er kun 3%, der decideret siger 'nej'.

	Vil du anbefale andre at have en rådslagning?	
	Familie og netværk	Total
Ja	65%	65%
Måske	31%	31%
Nej	3%	3%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Denne usikkerhed gælder ikke planen. Der er 88% i de to mest positive svar kategorier og ingen der svarer 'ikke god' og kun 1% der svarer 'mindre god'

	Hvordan synes du, planen blev?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig god	46%	46%
God	42%	42%
Nogenlunde	10%	10%
Mindre god	1%	1%
Ikke god	0%	0%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Det kan der igen være mange grunde til, fx at de selv har været med til at lave planen og tror at den holder.

	Tror du, planen holder?	
	Familie og netværk	Total
Ja	67%	67%
Måske	31%	31%
Nej	1%	1%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Det gør de, men der er alligevel 31%, der på en eller anden måde er skeptiske eller de svarer 'måske' og 1%, der svarer 'nej'. Vi ved ikke helt, hvad dette 'måske' betyder, men vi kan fra ovenstående besvarelse se, at et langt højere antal synes godt om planen. Og hvis man synes godt om planen, men ikke helt tror den holder, så kan det jo være, at de ikke har helt tiltro barnet, den unge, forældrene eller til de voksne der ifølge planen skal bidrage. Det kan de have gode grunde til, da de jo kender deres egen familie og der ofte er komplekse problemstillinger på spil.

Hvor stor en indflydelse familien og netværket svarer, at de har haft på planen varierer fra 'ingen' til 'rigtig meget', hvor de fleste (64%) er i kategorierne 'meget' og 'noget', men slår vi dem sammen med de 18% i kategorien 'rigtig meget' så får vi 82%, der har haft indflydelse på planen og det kan være med til forklare, at så mange synes, at planen blev god.

	Hvor meget indflydelse har du haft på planen, som er lavet i dag?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig meget	18%	18%
Meget	32%	32%
Noget	34%	34%
Lidt	11%	11%
Ingen	4%	4%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

At variationen i besvarelsene på dette spørgsmål er relativt store og at der kun er 18% der svarer 'rigtig meget' kan handle om, at forældrene og barnet/den unge er dem der qua deres position har mest indflydelse og ofte en form for vetoet. Familierådslagning er en form for konsensusdemokrati, hvor alle deltagerne skal blive enige og ifølge vore data og interview, så vil familien ikke eller sjældent beslutte imod barnets og mors ønsker. Vi har dog flere eksempler på, at deltagerne ikke er lykkedes med at få uoverensstemmelser og konflikter løst, og enten lavet planer, som de godt ved kunne være bedre eller planer, hvor fx mor eller barnet ikke har været tilfreds med den. Beslutningsprocessen er yderst kompliceret og for nogle familier starter kommunikationen og familiedialogerne allerede ved tilbuddet om familierådslagning og drøftelser af spørgsmålene og hvem der skal inviteres. Dialogen fortsætter i små og store cirkler med fx mor og barn i centrum lige indtil selve rådslagningen, hvor de så bare får skrevet det de har aftalt i planen. For andre familier har der været meget lidt dialog eller adskilte dialoger fx i mors familie og i fars familie og her er det først på selve mødet, at planen formuleres. Men uanset den store variation og de komplicerede beslutningsprocesser, så viser vore data og interviews, at barnet/den unge er i centrum og har stor indflydelse på beslutningerne. Langt de fleste fra familien og netværket oplever også, at de har indflydelse og er tilfredse med planen.

Afslutningsvis svarer de alle på oplevelsen af stemningen ved selve rådslagningen. Der er 89% af de voksne i de to mest positive kategorier, kun 2% der har svaret 'mindre god' og ingen der har svaret 'ikke god'.

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig god	52%	52%
God	37%	37%
Nogenlunde	8%	8%
Mindre god	2%	2%
Ikke god	0%	0%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=936)	100% (n=936)

Der er ingen tvivl om, at langt de fleste børn, unge, familiemedlemmer og netværk er gået ud af deres rådslagning med en positiv stemning. Sådan var det også i 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen 2002) for næsten 20 år siden. Men vi ved også fra den undersøgelse og vore andre data og interviews, at de går ud med meget blandede følelser af håb, glæde, taknemmelighed, usikkerhed og nogle endda værende kede af det og føle sig mislykkede samtidigt med at de er glade og har oplevet stemningen som god. Det kan ovenstående kvantitative spørgeskema ikke indfange, men det er alligevel et vigtigt spørgsmål, for det indikerer, at familierne uanset problemstillingens tyngde, smerte og indbyrdes konflikter formår at være sammen og skabe en stemning og træffe beslutninger, hvor alle kan være der. Der er ingen, der har svaret 'ikke god' og kun 2% har svaret 'mindre god'.

Opfølgende familierådslagninger i perioden 1. maj 2017 til 31. december 2017. Der har været 137 opfølgende rådslagninger i perioden og svarprocenten er 71% (n=97) for børn/unge og der er 663 fra familien og netværket der har svaret på spørgeskemaet.

Hvordan har de så oplevet realiseringen af planen?

	Hvordan synes du, planen blev overholdt?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig godt	32%	32%
Godt	40%	40%
Nogenlunde	17%	17%
Mindre godt	6%	6%
Ikke godt	3%	3%
Ikke svaret	2%	2%
Total	100% (n=663)	100% (n=663)

Der er som tidligere nævnt meget stor overensstemmelse mellem børnenes/de unges, familiens og netværkets besvarelse, hvor omkring 75% svarer 'rigtig godt' eller 'godt'. Der er 6% af børnene/den unge der svarer 'mindre godt' eller 'ikke godt' og tallet for familie og netværk er 9%, så langt de fleste vurderer en positiv realisering, så den skepsis eller de 31% af familien og netværket, der svarede 'måske' s i forhold til om de troede planen ville blive realiseret, synes ikke at være indfriet i forhold til, at de involverede i planen har efter familien vurdering efterlevet den. Det er ikke det samme som, at den har løst alle problemer eller ikke kunne have været bedre, men den overvejende vurdering er, at planen har været overholdt. Og bag disse tal findes naturligvis også skuffede forventninger fx en far eller en ung, der har lovet for meget, men samlet set vurderer de den realiseret.

Det store og helt centrale spørgsmål er, om planen har gjort en positiv forskel for barnet eller den unge, der var rådslagningens primære mål.

	I hvilken grad har planen haft en positiv indvirkning på barnets/den unges trivsel?	
	Familie og netværk	Total
Meget høj grad	19%	19%
Høj grad	41%	41%
Nogen grad	27%	27%
Mindre grad	7%	7%
Slet ikke	2%	2%
Ikke svaret	4%	4%
Total	100% (n=663)	100% (n=663)

Det er et andet spørgsmål, hvilken virkning planen har haft for barnets trivsel, og det er respondenterne helt klare over, for her fordeler svarene sig anderledes, selv om de stadig er meget positive. Nu er der fx 'kun' 19% i kategorien 'i meget høj grad', og der er 9% i kategorierne 'i mindre grad' og 'slet ikke'. Det er tydeligt, at den plan man selv har været med til at formulere og gennemføre, vurderer man

har haft en positiv indvirkning, men noget kan tyde på, at der stadig er et stykke vej, før problemstillingerne omkring barnet er løst. Vi ved det ikke og heller ikke om en fortsættelse og justering af planen, eksempelvis sammen med den professionelle støtte, gør at barnet og den unge kommer så meget i trivsel og udvikling at der ikke er brug for flere planer og indsatser. Men vi kan se, at 87% vurderer, at planen har haft en positiv indvirkning på barnet eller den unges trivsel, men vi kan også se i nedenstående besvarelse, at 21% kunne have ønsket sig noget anderledes i forhold til planen.

	Er der noget du kunne have ønsket anderledes?	
	Familie og netværk	Total
Nej	72%	72%
Måske	0%	0%
Ja	21%	21%
Ikke besvaret	7%	7%
Total	100% (n=663)	100% (n=663)

Vi ved ikke, hvad de kunne have ønsket sig anderledes i forhold til planen og dens realisering, og fra vore andre data og interviews kan vi kun pege på, at nogle deltagere giver udtryk for, at planen er det muliges kunst, andre at de har et indgående kendskab til familieforholdene og vurderer, at der er brug for andet og mere. Der er dem, der oplever, at der er brug for støtte i fx skolen og så er der de relativt mange skilsmisser og brudte familier, hvor der er håb, drømme og interesser, der ikke er kommet til udtryk i spørgsmålene og planen.

Men uanset at der er et antal på 21%, der kunne have ønsket sig noget anderledes, så har et stort antal på 87% igen oplevet stemningen som 'god' eller 'rigtig god'.

	Hvordan oplevede du stemningen ved rådslagningen?	
	Familie og netværk	Total
Rigtig god	52%	52%
God	35%	35%
Nogenlunde	9%	9%
Mindre god	2%	2%
Ikke god	1%	1%
Ikke besvaret	1%	1%
Total	100% (n=663)	100% (n=663)

Der er dog 3%, der har oplevet den som 'mindre god' eller 'ikke god'. Det er ikke mange, men vi ved ikke, hvem det er, og besvarelserne kan komme fra samtlige deltagere i enkelte opfølgende rådslagninger, hvor der opstod en stor konflikt eller fra 20 enkeltpersoners deltagelse i hver deres rådslagning. Det kan ifølge vore andre data være begge dele, da vi både har viden om enkelte rådslagninger med et højt konfliktniveau og enkelte deltagere, der har siddet med en dårlig oplevelse, selv om de andre har syntes at stemningen var ok.

Det samlede billede af familiens og netværkets besvarelse er, at de synes, det er en rigtig måde at træffe beslutninger på, at stemningen generelt er god, at de fleste vurderer planen som god, at de har haft indflydelse på den og tror på den. De oplever ligeledes at planen bliver realiseret og har en positiv indvirkning på barnets eller den unges trivsel, men der er alligevel i det sidste datasæt omkring 10% der ikke helt oplever at der er sket den ønskede udvikling hos barnet og 21%, der godt kunne ønske sig 'noget anderledes' i forhold til planen, men de fleste af dem har alligevel svaret at stemningen var positiv, så vi ved ikke helt, hvad svaret er udtryk for, bortset fra at vi i de andre data og interviews jo finder et meget mere nuanceret billede af de oplevelser og den dynamik, der udspiller sig fra der bliver sagt ja til en familierådslagning og til den første opfølgning på planen.

I ovenstående kvantitative datasæt har vi desværre ikke kunnet sondre mellem især forældremyndighedens og familiens og netværkets besvarelse. Når vi skriver desværre, så skyldes det at inddragelse og beslutninger i familierådslagningen er anderledes i den forstand at det ikke længere kun er forældremyndigheds-indehaveren, ofte mor, der alene eller sammen med barnet/den unge laver aftaler med socialrådgiveren, men nu får hele sin familie og netværk inddraget i en rådslagningsproces. Det betyder både at mor og/eller far kan få hjælp og støtte omkring deres barn, men også at deres forældreskab bliver belyst og genstand for hele familiens dialoger om hjælp og støtte til barnet. Selv om vi fra de første datasæt kan se, at de også alle har svaret, at det er positivt at invitere alle ind i beslutningsrummet og inddrage dem i dialogen og hjælpen til barnet, herunder at der generelt vises hensyn til og respekt for deres position som forældre, så ved vi også fra de andre data og interview, at det ikke altid er lige nemt og har været en lige god oplevelse for alle forældrene. Vi har rådslagninger, hvor den unge har været glad og følt sig hjulpet og hvor mor har været utilfreds og ked af det. Det kan vi ikke læse ud af tallene. Nogle gange kan det måske ikke være anderledes, fx hvis mor er alene med barnet og har et misbrug, og barnet flytter hen til faderen, da det jo er barnet og dets behov, der er i centrum. Men vi har brug for denne viden for at kunne udvikle og støtte disse forældre før, under og efter en rådslagning, ligesom vi har brug for det i forbindelse med traditionelle beslutninger.

Forældreperspektivet og deres oplevelser

Forældreperspektivet er alene qua forældreansvaret og forældremyndigheden anderledes end familiens og netværkets. De har en særlig position og status, og mange er biologiske forældre der har været sammen med barnet siden fødslen og har derfor samtidigt en tæt relation og en lang historie sammen med barnet eller den unge. Og så findes der jo mange familieformer og andre bonusfædre, bonusmødre, familiemedlemmer og netværk, der i kortere eller længere perioder kan have haft en forælderrolle.

For forældrene er der ofte meget på spil. Når deres barn ikke trives og udvikler sig, så er det ofte forbundet med smerte og usikkerhed, og har stået på et stykke tid, hvor der har været forsøgt forskelligt måske både i privat og offentligt regi, men det er ikke lykkedes eller kun delvis lykkedes at vende udviklingen. Familien og netværket kan have været involveret og dem, der er tættest på ved det godt. I nogle familier ved de det alle, men det er ikke sikkert, at de får mulighed for hjælpe

selv om de gerne vil eller ved hvordan, og i andre familier er det kun de få indviede, der ved, at der er problemer eller bliver inviteret ind. Der kan både være tale om tabuisering og/eller beskyttelse af barnet.

Når forældremyndighedsindehaveren, ofte mor, får et tilbud om en familierådslagning, så er det ikke lige meget, hvordan hun får det tilbudt. Almindeligvis ved hun ikke hvad det er, hvordan det kan hjælpe hende og hvilken betydning det vil få for hende, barnet og familien. Der er brug for både en meningsfuld dialog sammen med rådgiveren om hvad familierådslagning indebærer og tid til at tænke, selv om mange fortæller, at det først er senere i forløbet, at det helt går op for dem, hvad det betyder.

Forældrene fortæller om mange forskellige grunde til at sige ja og for den sags skyld også til at sige nej, selv om vi ikke har så meget viden om og fra dem, bortset fra det socialrådgiverne fortæller. Forældrene siger typisk ja, fordi de ønsker hjælp og kan se at deres familie og netværk kan bidrage og at deres barn ønsker det, fx gerne vil se faderen, besøge bedste, har brug for nogen der kan tage med til fodbold, lave lektier, osv.

- *Særdeles positiv på trods af en vis skepsis forud for mødet.*
- *Jeg skulle lige tænke over det og fik en folder. Der gik ikke længe, så sagde jeg ja.*
- *Rart. Godt at vide, at min søn nu får mere opmærksomhed.*
- *Det har været godt, regner med at det bliver nemmere at tale om fremover.*
- *Jeg synes, det var ok - vi fik fundet nogle gode løsninger.*

Her bliver spørgsmålene og det der skal tales om, og ikke mindst det der ikke skal tales om, vigtigt. For det er ikke alt, forældrene eller børnene ønsker der bliver talt om. Og det skal man heller ikke, men det kan være svært at tro på, at ens familie, der jo ofte ved ret meget om ens liv, ikke kunne komme til at tale om noget af det, eller at socialrådgiveren, der har undersøgelser og udtalelser fra fx en psykolog og hospitalet ikke fortæller noget om det. Socialrådgiveren og samordneren fortæller, at det kun er barnets spørgsmål, der skal tales om og tages stilling til, og at de også vil få alt hvad informanterne vil sige at vide inden rådslagningen. Ligeledes fortæller de, at rådslagningen handler om barnet og barnets fremtidige plan. De voksne og deres eventuelle konflikter og hvad der tidligere er sket, er ikke på dagsordenen. Spørgsmålet er om de tror på det og tror på at en familierådslagning kan hjælpe deres barn, og om barnet eller den unge tror på det.

Det er der jo mange i Esbjerg, der har sagt ja til. Nogle af dem fortæller, at de havde så meget brug for hjælp, at de ville have sagt ja til hvad som helst, andre siger at de havde stor tiltro til deres rådgiver, og nogle har hurtigt kunnet se meningen med og muligheden ved en rådslagning. Mange har lige vendt det med deres nærmeste venner eller familie, inden de har sagt ja.

Når først de har sagt ja, så kommer det store spørgsmål om, hvem der skal inviteres, og det taler de med samordneren og deres barn eller den unge om. De ved ikke, hvad en samordner er, og at vedkommende er neutral og skal besøge dem, der er inviteret og være en slags vært og ordstyrer ved deres møde. Mange synes

at få en god og tryk relation til samordneren, som de bare kalder vedkommendes navn, fx Jens, ham fra kommunen, der stod for rådslagningen. Det er ikke altid, de synes de har så stort et netværk, og er lidt i tvivl om hvem der skal med, men de har altid tænkt over det, inden samordneren kommer. Det er heller ikke altid, at dem de synes er betydningsfulde og vigtige i deres liv svarer helt til dem, som barnet synes, og nogle gange er der gamle historier og konflikter på spil. For samordnerne er det en balancegang og de har hver deres måde at tale med forældrene og barnet om det alt efter alder og situation, men det er vigtigt at få alle de betydningsfulde med. Så laver samordneren invitationen sammen med barnet, og de finder ud af, hvilken mad, der skal serveres.

Mange forældre og børn ringer rundt til de inviterede inden samordneren besøger dem. De siger stort set alle ja til invitationen og det glæder både barnet og forældrene, som var det til barnets fødselsdag. I nogle familier og netværk startes der hermed en omsiggribende dialog mellem alle de inviterede, hvor forældrene og barnet er i centrum for dialogen, og de har næsten svaret på alle spørgsmål inden selve rådslagningen. I andre familier er der også tale om megen dialog, men i forskellige grupperinger fx indenfor fars familie og indenfor mors familie uden at de taler sammen inden rådslagningen og i andre tilfælde er dialogen inden begrænset. Denne periode op til familierådslagningen er vigtig for familiens fokuserede dialog om og med barnet eller den unge om både problemdefinition og løsning. Den er på mange måder starten på en fælles erkendelses og beslutningsproces.

Når de endelig kommer til dagen med deres familierådslagning, så stiger nervøsiteten. Mor og/eller far kommer ofte sammen med barnet og en veninde eller et familiemedlem og bliver taget imod af samordneren. Der er ofte lidt smalltalk, inden alle er kommet og sidder ved bordet. Nogle har gjort meget ud af bordkort og vil gerne sidde ved siden af fx en veninde og med øjenkontakt til mor og for andre betyder det ikke så meget. Nogle starter hjerteligt som en familiefest og andre lidt nervøst og afventende.

Samordneren byder alle velkommen og fortæller, hvad der skal ske, herunder alt det praktiske med maden og at hun/han vil være vært og sørge for at alt forløber, som det skal. Så er det som regel socialrådgiverens (initiativtagerens) tur til at fortælle, hvorfor de er samlet, fortælle om spørgsmålene, rammen og informere om det hun ved om barnet, der leder hen til spørgsmålene og giver hele familien fælles viden, som de har brug for, for at kunne lave planen. Her er der ro og især forældrene og barnet lytter intenst. Det er vigtigt for dem, hvad der bliver sagt og hvordan, især nu når hele familien og netværket lytter. Det gælder også, når der er specifikke informatorer som fx barnets lærer eller psykolog. Når der kommer en generel informator fx en ekspert i ADHD eller autisme, så lyttes der på en anden måde, da vedkommende ikke har særlig viden om barnet og familien. Nogle familier går i dialog med informatorerne og vi har hørt en mormor, der havde en hel A4 side med spørgsmål, men langt de fleste har få eller ingen spørgsmål. De vil bare i gang, som en af de interviewede sagde. Så går de professionelle ud og familien bliver siddende.

- *Jeg har været lidt bange, men jeg er glad for at vi har fået snakket om det i dag.*
- *Rigtig dejligt, hyggeligt, informativt, føler vi er tættere som en enhed.*
- *Meget positivt, en øjenåbner for den unges problemer. Der er mange problemstillinger, hvor jeg kan sætte mig ind - både som barn og forælder.*

Når familien sidder selv, starter de ofte med maden og der er smalltalk, indtil deres selvvalgte ordstyrer eller en anden tager initiativ til at de skal i gang med at drøfte spørgsmålene. Det foregår på lige så mange forskellige måder, som der er familier. Nogle er meget disciplinerede og har næsten lagt planen inden. Andre er urolige og ustrukturerede og får først lagt planen helt til sidst i mødet, men de får alle lavet en plan. Ud fra vores data og interviews er det som regel positivt, men meget forskelligt, hvordan forældrene oplever familierådslagningen og hvor meget hensyn, der tages til dem og deres ønsker, herunder om fokus flyttes fra barnet til dem og deres behov og opdragelse. Nogle har følt en enorm støtte og lettelse og nogle få har følt sig pressede. Vi har ikke et samlet billede, bortset fra deres besvarelser på spørgeskemaerne, hvor langt de fleste har oplevet stemningen som god. Men vi ved, at der er mange og sammensatte følelser på spil og at nogle få har haft en dårlig oplevelse med en eller flere af deres familiemedlemmer. I nogle få tilfælde er samordnerne og rådgiverne blevet kaldt ind for at få ro og fokus, ligesom der er flere der har holdt 'rygepauser' på det rigtige tidspunkt. Generelt synes familien at have været meget hensynsfulde og respektfulde i forhold til forældrene, da det jo er deres børn, dem der kender dem bedst og skal leve med planen.

- *Det har været godt at se og høre hvad familien kan rådgive og bidrage med.*
- *Det var rigtig godt at få belyst nogle emner, som længe har været tabu. Dejligt at se at alle kunne samarbejde.*
- *Det var befriende og synes det er gået fint for alle parter.*
- *Rigtig god løsning. Ville have været nyttigt med et whiteboard eller flipover.*
- *Det var supergodt og meget dejligt at få snakket med flere omkring problemstillingerne.*

Efter familien har lavet planen, bliver samordneren og rådgiveren kaldt ind og familien præsenterer planen for dem. De har skrevet den ned i skabelonen med spørgsmålene og socialrådgiveren får lige lidt tid til at gå den igennem efter at have spurgt, om alle er enige. Når rådgiveren kommer med en positiv tilbagemelding og eventuelt nogle få ønskede konkretiseringer i forhold til aftaler og de er på plads, så er langt de fleste lettede, stolte, glade, taknemmelige og tror på planen, som vi også kan læse ud af spørgeskemaerne. Men der er også mange andre og blandede følelser på spil. Mor og/eller far tager som regel hjem sammen med barnet/den unge og er trætte.

- *Jeg blev overrasket over, hvad sådan et møde kan give.*
- *Synes det er dejligt med en familie, der er der for hinanden. En positiv oplevelse.*

I perioden hen til den opfølgende rådslagning forsøger de at realisere planen så godt som muligt og her har forældrene ofte en hovedrolle i fx at barnet kommer på besøg hos farmor som aftalt, at der bliver ringet til moster, at barnet kommer til fodbold sammen med far, ser far igen osv. Jo ældre barnet er, jo mere konkrete er aftalerne, og jo mere familien går ind og støtter, jo mere synes de at blive overholdt. Men som i alle andre familier sker der meget og andet i denne periode, der får betydning for om og hvordan planen overholdes.

- *Jeg synes, det er en god idé og dejligt at se, de virkelig vil hende.*
- *Rart at høre andres tanker og ideer om vores datters liv.*
- *Supergodt, da netværket er en del af drengens hverdag.*
- *Et alternativ, hvor aftalen laves af de, der skal føre det ud i livet. Altså skal der tages et ansvar efter mødet - nemmere og mere motiverende når det er et grundlag man selv har været med til at bygge.*
- *Deres input har været rigtig gode og jeg glæder mig til hvad der skal ske.*
- *Jeg synes, det var meget positivt at finde en løsning og hjælpe hinanden.*

Den opfølgende rådslagning er anderledes i den forstand at alle kender proceduren, og det primære er at følge op på planen. Så hele den nervøsitet, der var forbundet med den første rådslagning er sjældent tilstede. Der kan være skuffede forventninger og sket noget nyt, som mor og/eller far er kedede af, usikre på eller nervøse for, men de har prøvet det før. I de fleste familier er der sket en positiv udvikling med barnet og da det er noget man har været fælles om, så er der tale om en anden og ofte meget positiv stemning. Men der er også de cirka 10%, hvor udviklingen af en eller anden grund ikke er vendt og hvor der er brug for andet og mere end planen.

Familien og netværkets perspektiv og oplevelser

Flere af dem har allerede kendskab til og længe været involverede i forhold til de udfordringer, der er omkring barnet. Hvor meget og hvordan afhænger af den enkelte familie, men der er også dem der fortæller, at de slet ikke vidste noget om, hvor galt det faktisk stod til og der er dem, der har forsøgt at hjælpe, men ikke er blevet inviteret eller hver gang de har talt om det, så er afstanden mellem dem blevet større.

- *Øjenåbner.*
- *Ny erkendelse af problemstillingen.*

De vil gerne hjælpe barnet og forældrene. Det er derfor, de alle kommer, men er der konflikter mellem familiemedlemmerne, så er flere lidt tilbageholdende, men de kommer for barnets eller den unges skyld.

- *Det er det, som er tryggest for barnet, mor og far. Så alle, som vil, kan hjælpe familien på rette vej.*
- *Rådslagningen har hjulpet til at vise alvoren i barnets problem. Derved har alle villet hjælpe. Det kunne føles som pinligt ikke at byde ind med hjælp for nogle.*

Første gang de hører om familierådslagning er typisk, når de får invitationen enten ved at barnet, mor og/eller far ringer eller samordneren ringer. Nogle fortrolige fra familien og netværket har allerede talt med mor, inden hun sagde ja, men det er sjældent, at de kender beslutningsmetoden og det er først, når samordneren har været på besøg, at de får forståelse for den, deres rolle og tryghed ved at deltage.

- En rigtig god måde at komme rundt om problemerne.

Nogle ringer rundt, mødes og er meget aktive i dialogen op til rådslagningen og andre taler med nogle få og kommer bare til mødet. De kender alle dagsordenen med spørgsmålene og har gjort sig tanker om dem. Nogle har særlige roller på mødet som ordstyrer og barnets talsmand og støtteperson og har derfor været særligt involveret, og så er der dem, der i dagligdagen har en tæt kontakt til forældrene og barnet og løfter en stor opgave i forvejen fx hvis barnet i perioder bor hos dem eller de ofte spiser sammen.

- Det er godt, da vi alle kender den unge, som også giver en tryghed for den unge.

På selve rådslagningen deltager og bidrager de med det de kan og ønsker. Vi har ikke så meget kvalitativ viden fra dem selv, bortset fra nogle statements de har skrevet i forbindelse med spørgeskemaerne og de interne evalueringer, og så har vi det som børnene, de unge og forældrene har fortalt i interviewene, samt det samordnerne og rådgiverne har fortalt. Og naturligvis har vi alle planerne og opfølgningerne, hvor vi kan se, at familien og netværket i høj grad bidrager med hjælp til barnet eller den unge.

Ud fra de kvantitative besvarelser og nogle af de statements vi har kan vi også se, at selv om de fleste er engagerede og tror på planen, så er der også en realisme og en viden om barnet og familien, der gør at fx 21% godt kunne tænke sig noget anderledes i planen. Selv om næsten 90% oplever en positiv udvikling hos barnet, så er der 10%, der ikke deler dette, og der er ligeledes negative statements fra familien og netværket.

- Synes det er rigtig godt, hvis netværket har ressourcerne og stabiliteten til det.

- God idé, så den unge ikke kun bliver påvirket af mor, far m.v.

- Det var en blandet oplevelse. Det var en god anledning til at få snakket om svære ting, men der manglede en til at styre mødet og holde fokus på de stillede spørgsmål.

- Det er jeg ikke helt tryk ved, da jeg oplevede at barnet druknede i formaninger og "gode" råd og blev rettet.

- Synes kommunen løber fra sit ansvar og lægger tingene over på folk, der ikke er uddannet til at varetage det, kommunen ikke magter.

- Jeg synes, man hiver for mange ressourcer ud af netværket.

- Interessant, men jeg føler at jeg mangler baggrundsviden om situationen.

Generelt er deres udsagn dog meget positive, så som:

- *Meget positiv oplevelse ift. italesættelse af, hvad der fremadrettet aftales og at der langt om længe er enighed om fokus på barnet.*
- *Det var rart at kunne gøre en forskel og hjælpe hende på vej.*
- *Det var godt at få sat familien sammen på neutral grund for at snakke om tingene.*
- *Det var befriende og jeg synes, det er gået fint for alle parter.*
- *Det er et godt initiativ og en god måde at nå frem til konkrete løsninger/ muligheder, som opfylder den unges ønsker.*
- *Rigtig godt. Det er vigtigt at det er nogle voksne, som barnet er tryk ved og kender frem for fremmede som presser på udefra.*
- *Meget givende og stof til eftertanke samt noget man kan holde hinanden op på.*
- *Det er rart at andre byder ind med løsninger, når vi selv er tomt for idéer. Det er skønt, at netværket bakker op om barnet og familien, så det hele ikke brænder sammen.*
- *At det er den bedste løsning, at netværket er/ bliver en del af den unges liv og har påvirkning.*
- *Det er godt, fordi vi er et andet sted, hvor alle er udenfor hjemmet.*
- *Det er rigtig positivt, at alle hører og tager ansvar for forandringerne.*

Samlet set er resultaterne fra både de kvantitative og de kvalitative data endda meget positive med alle de nuancer, konflikter, smerter og egne behov, der også findes i forældreperspektivet.

Socialrådgivernes perspektiv og oplevelser

Socialrådgiveren i familieafdelingen er 'myndighedsrådgiver' og har dermed en helt særlig rolle og et ansvar, der gør, at de indenfor rammerne af Serviceloven kan og skal indsamle oplysninger og træffe beslutninger, når et barns udvikling og trivsel er truet. Beslutningerne træffes i et samarbejde med forældremyndighedsindehaveren, og barnet/den unge inddrages alt efter alderen. Hun/han skal også ifølge Servicelovens §47 afdække og undersøge muligheder i familien og netværket. Hendes socialfaglige perspektiv er bundet op på hendes særlige myndighedsopgave og dermed på barnets udvikling og trivsel, herunder forældrenes og familiens bidrag til dette, da de ofte er barnets primære omsorgspersoner.

Det gælder uanset om beslutningsprocessen involverer inddragelse af familien og netværket. Det kan være mere besværligt, som nogle rådgivere oplever, tage mere tid, de kan føle et pres fra familien, det kan være en lettelse og en form for deling af ansvaret, osv., men de er stadig myndighedsrådgivere og det meste af deres kontakt vil være med forældremyndighedsindehaverne, fx mor.

Der er den lille og meget vigtige forskel mellem familierådslagning i Esbjerg og andre kommuner, samt det oprindelige forsøg i Danmark, at planen er barnets

plan formuleret af familien og netværket og ikke en fælles handleplan med offentlige indsatser, der så skal godkendes af myndighedsrådgiveren i slutningen af familierådslagningen. Socialrådgiveren kvalificerer og bekræfter planen og får samtidig kendskab til den. Det er muligt, at familien peger på et behov for store som små offentlige indsatser og foranstaltninger, men det er principielt en anden plan og procedure. Det rejser en række spørgsmål om fx sammenhæng mellem planerne og indsatserne osv., men har først og fremmest betydning for forståelsen af Socialrådgivernes rolle i rådslagningsprocessen.

Vi har ikke nogen kvantitative data, hvor socialrådgiverne har svaret på et spørgeskema. Det kommer først i den næste store kvantitative undersøgelse, der publiceres primo 2020. Men vi har rigtig mange kvalitative data fra hele forløbet, dokumenter, feltnoter og interviews. Vi har valgt en kort narrativ fortælling med nogle nedslag, der er valgt ud fra vores viden om lige netop deres betydning i processen.

Det er rådgiverne, der har kontakten til familierne og tilbyder dem en familierådslagning. Der er nu en ledelsesmæssig beslutning om, at det skal de alle tilbydes. Vi kan se at nogle rådgivere altid får et 'ja' og at andre altid får et 'nej' og en gruppe, der nogen gange får et 'ja' og andre gange et 'nej' fra forældremyndighedsindehaverne og barnet, den unge. Vi har af etiske grunde ikke undersøgt det systematisk, herunder lavet en kvantitativ opgørelse over hvor mange og hvilke rådgivere, der optræder i hvilke kategorier, men nogle af dem, der laver mange rådslagninger har fortalt os, hvordan de gør. Og det er som alt andet i familierådslagning meget forskelligt fra fag-person til fag-person og udgør hele det social- og mikrofaglige univers i familierådslagning. Nogle anvender deres relationelle kompetencer, andre sørger for at barnet/den unge også er tilstede og taler om de udfordringer og ønsker, de har til forandring indtil familierådslagning bliver meningsfuld at tilbyde, og der er sågar en rådgiver, der ikke giver dem den store mulighed for at sige fra ved fortælle, at sådan gør vi her og det har vi og familierne gode erfaringer med.

Men for mange socialrådgivere og især nyansatte kan det være vanskeligt og noget af det, de siger, er:

- *Det er svært at forklare familien det, uden at have prøvet det.*
- *Det kan være svært at formidle det til familien.*

Og de fortæller ligeledes, at der kan være modstand fra familier, både i forhold til at fortælle om deres vanskeligheder, at de har et lille netværk og at der er konflikter i familien. Her er nogle af deres udsagn:

- *Barnet/den unge ønsker ikke at være i centrum.*
- *Familien ønsker ikke være i samme rum som øvrige familiemedlemmer.*
- *Familien kan ikke se, det kan løse problemerne.*
- *Familien ved ikke, hvad familierådslagning kan gøre af forskel.*
- *Familien har ofte brug for mere hjælp/ andre mere indgribende foranstaltninger.*
- *Familien ønsker ikke at involvere andre i deres problemer.*

Der er tale om meget let forståelige grunde til at sige nej og det kan være vanskeligt for en socialrådgiver, der gerne vil bevare den gode kontakt til mor og/eller far at argumentere for en rådslagning, men det handler om at gå ind i dialogen, og nogle af rådgiverne anvender nedenstående argumenter:

- *Det handler om dit barns fremtid og der bliver ikke talt om gamle problemer og voksenkonflikter.*
- *Netværk og tilknytning betyder meget. Det er afgørende for et barns udvikling at se sin familie være sammen.*
- *At se barnets glæde ved at være centrum sammen med familien.*
- *Alle har det bedst med selv at have et ansvar og selv føle sig som en del af løsningen, fremfor at blive umyndiggjort.*
- *Barnets glæde ved at hele familien er samlet på en gang.*
- *Der bliver kun talt om det, der er aftalt.*
- *Det var en øjenåbner, at der alligevel var ressourcer i netværket, som kunne bruges.*
- *At få familien til selv at tage ansvar og ikke tro, at vi som kommune løser det for dem.*

Nogle socialrådgivere giver familien folderen og lader dem tænke over det, men det er der ikke så gode erfaringer med. Det synes at være den tætte meningsskabende dialog, hvor barnet eller den unge er tilstede, som har den mest positive effekt.

Når familien har sagt ja, skal der udarbejdes spørgsmål sammen med mor og/eller far, og barnet/den unge. Det er ikke helt nemt, selv om rådgiveren er forberedt hjemmefra og alle godt ved, hvad det handler om. Det skal være barnets spørgsmål og gerne formuleres sådan og med en åbning for dialog fx ”jeg vil gerne se min mormor, hvordan kan det lade sig gøre”? eller ”Jeg har brug for nogen at snakke med, når jeg er trist og ked af det, hvorledes kan det lade sig gøre”? Spørgsmålene og rammesætningen er og har været et centralt diskussionspunkt i hele perioden og var det også i det danske forsøg, da det er dem, der diskuteres og laves en plan ud fra.

Samordneren inviteres til et overdragelsesmøde/hjemmebesøg med rådgiveren, forældrene og barnet. Her drøftes de sidste praktiske spørgsmål og rådgiveren forlader dem, når det er overstået.

- Giver barnet og den unge et billede af, de ikke er alene. Der er nogle omkring dem, som vil hjælpe.

Indtil selve rådslagningsdagen har socialrådgiveren i princippet kun én opgave i forhold til at informere om det hun og eventuelt andre informanter vil fortælle i 'trin 1'. Hun kan allerede have lavet det og fået samordneren til at informere om det, de andre informanter vil sige. Og i de tilfælde er det først 15 minutter før familierådslagningen, at hun igen bliver involveret. Men praksis kan være anderledes, hvis der sker noget i sagen op til rådslagningen eller forældrene eller den unge henvender sig til hende, hvis de er bekymrede og nervøse for deres rådslagning, eller at samordneren har et spørgsmål.

Til selve rådslagningen kommer socialrådgiveren 15 minutter før og forbereder sammen med samordneren, og er klar til at tage imod familien. Det er som regel første gang hun ser alle familiemedlemmerne og netværket. Efter at samordneren har budt velkommen, informerer socialrådgiveren om det hun ved i relation til spørgsmålene og uddyber dem. Hun svarer på eventuelle spørgsmål fra familien, hører på eventuelle andre informanter og går ud af lokalet sammen med samordneren. Informatøren kan være specifik eller generel informatør.

Medens familien holder deres rådslagning kan socialrådgiveren lave administrativt arbejde, men er samtidigt tilgængelig, hvis familien har brug for hende og samordneren, og da svarer hun på faktuelle spørgsmål.

Når familien har lavet planen, kommer samordneren og socialrådgiveren på banen, hvor det er socialrådgiverens rolle at læse planen igennem og komme med forslag til præciseringer og forbedringer, fx at en aftale om at ringe sammen fungerer bedre, hvis der står hver søndag klokken 19.00, hvem der ringer op og hvad de gør, hvis ikke de får kontakt. Hun anerkender deres plan, det store arbejde, ønsker dem held og lykke, og fortæller, at hun er på sidelinjen og altid kan kontaktes af forældrene og barnet.

- Metoden kan belyse ressourcer, som ikke lige er kendt for rådgiver på forhånd.

Når familien er taget hjem, bliver socialrådgiveren sammen med samordneren og evaluerer.

- Med til at skabe positiv udvikling for barnet/den unge.

- Gøre familie og netværks egne ressourcer synlige.

- Metoden inddrager ressourcer i familien.

I perioden indtil den opfølgende rådslagning kan hun have mere eller mindre kontakt med mor og/eller far og barnet alt efter problemstillingens tyngde og om der

er offentlige indsatser i familien, kommet underretninger osv. Der er mange rådgivere, der kontakter barnet, den unge og eller mor i ugen efter rådslagningen for at høre hvordan det går, men det er forskelligt.

- Giver barnet og den unge et billede af, de ikke er alene. Der er nogle omkring dem, som vil hjælpe.

Rådgiveren deltager i den opfølgende rådslagning, og hendes forberedelse og opgave i forhold til denne beror på et skøn, men hun/han har som regel kontakten til barnet, den unge og forældrene inden. Der kan være sket så meget, at der er brug for nogle flere nye spørgsmål, samtidig med at der følges op på de gamle. Vores data tyder på, at i de fleste opfølgninger forholder man sig alene til, hvordan det er gået med planen. Opfølgninger og hvordan man ser på dem, enten som en ren opfølgning eller som en mere dynamisk og aktiv del af familierådslagning som en lærende proces for familien, er igen en anden diskussion.

Her er nogle af rådgivernes positive udsagn:

Ressourcetilgang

- At se muligheder og ressourcer, hvor familien ikke selv har set dem.*
- Aktive medspillere - egne ressourcer sættes i spil.*
- Øge familiens bevidsthed om ressourcer i netværket. For børn og unge kan det gøre en forskel, at det ikke er folk, som får løn, som ønsker at være sammen med dem. For forældre en lettelse at netværket faktisk gerne vil hjælpe.*
- En fantastisk metode til at sætte familiens egne ressourcer i spil og tage ejerskab af de processer som iværksættes.*
- Metoden kan belyse ressourcer, som ikke er kendt for rådgiver på forhånd.*
- Hjælper med at løse problemer, der virker uoverskuelige for familierne.*

Forebyggende og tidlig indsats

- Flere tanker, det er vigtigt at tænke det ind som en forebyggende foranstaltning.*
- Flere nævner, jo tidligere jo bedre.*
- Oplagt at bruge familierådslagning i udredningsfasen i højere grad - som opklaringsmodel.*

Ejerskab, inddragelse, medindflydelse

- Den kan inddrage familien på en anden måde end vi gør normalt.*
- Uanset målgruppe lægger metoden ansvaret tilbage til barnet/den unge, familien og netværk.*
- Den kan give familien, barnet og netværket et ansvar.*
- Inddragelse af barnet og den unge samt familien på en måde som ikke andre foranstaltninger kan.*
- Familierådslagning giver mulighed for kontrol, medindflydelse og at tage ansvar over eget liv og problemstillinger.*

- *Det bliver legalt for den øvrige del af familien at tilbyde hjælp. Metoden kan give mening på længere sigt. Når familierne har oplevet en familierådslagning bliver de opmærksomme på netværket og gør måske mindre brug af Familierådgivningen og andre fagpersoner.*
- *Skabe overblik - lade familien blive klar over, hvad de selv kan - holde dem ude af det offentlige system.*
- *Ved skolebørn, som har haft en rådslagning, føler barnet sig set og hørt.*

Reduktion i konfliktniveau

- *Konfliktniveauet er gået ned i de sager, hvor der er afholdt familierådslagning.*

Efter alle disse positive udsagn kunne man jo tro, at alle rådgivere synes, det er den mest fantastiske beslutningsmodel og at de kun har positive erfaringer. Det er naturligvis ikke sådan, og der er stadig mange barrierer i Esbjerg så vel som i andre kommuner.

Rådgivernes egne barrierer, sådan som de ser dem:

Nedenstående udsagn kommer fra et 2017 datasæt, så der kan dels være handlet på dem og dels er det ikke sikkert, at de har viden om disse handlinger, så det er alene udtryk for deres oplevelser.

Forberedelsen

- *Svært at få det solgt til familien.*
- *Den interne procedure/visitation.*
- *Omfangsrigt at skulle igennem tjekliste.*

Rådslagningen

- *At håndtere et højt konfliktniveau.*
- *At problemerne kan være så massive, at det er nødvendigt med yderligere tiltag.*
- *Kan være svært at få familien til selv at tage ansvar.*

Opfølgningen

- *At sørge for aftalerne bliver overholdt. Giver frustrationer, hvis ikke de gør.*
- *Hvad gør man, når planen ikke holder?*
- *Tvangsfølelse af at nå målsætning.*
- *Kan være svært at få familien til selv at tage ansvar.*

Vurderet ud fra de begrænsede data vi har fra og om rådgiverne, tegner der sig et mangfoldigt billede, hvor flere og flere har taget familierådslagning til sig, og har haft positive erfaringer med inddragelsen, men der er stadig forskellige former for modstand og oplevede barrierer, hvor nogle knytter sig til myndighedsrollens socialfaglige perspektiv med ekspertise og ansvar.

Samordnernes perspektiv og oplevelser

Samordnernes perspektiv er som de andre aktører knyttet til deres rolle og funktion i beslutningsmodellen. De har mange store og små opgaver, der samlet set har til formål, at hele processen bliver vellykket i den forstand at den er styret, koordineret, tryk og forudsigelig på den ene side, og på den anden side at alt det praktiske fungerer og at deltagerne er informeret om og forberedt på, hvad de går ind til. Det er en meget større og mere kompliceret opgave end nogen andens i familierådslagning og som tidligere nævnt meget større end først antaget i 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen og Hansen 2002) eller for den sags skyld forsøgene i Sverige og Norge på nogenlunde samme tidspunkt.

I dag tales der om, at selve kvalitetssikringen af familierådslagning langt hen ad vejen er afhængig af samordnernes kvalitet, da det er dem, der har den største rolle og typisk er de mest erfarne. Det er hverken uproblematisk eller nogen nem opgave, da de altid skal være neutrale i forhold til sagen uanset hvad de enkelte familiemedlemmer fortæller dem og uanset hvilke spørgsmål rådgiveren har formuleret sammen med mor og/eller far og barnet, og uanset at de med deres viden og erfaring godt kunne se muligheder for forbedringer i de enkelte rådslagninger og sager. De er faciliterende værter, og en af dem tænker faktisk sig selv som 'en stewardesse', der skal sikre at der er plads til alle, at de kan forstå, hvor de er på vej hen, at de kan være trygge, at der er en god tone og at de kan få en god oplevelse, selv om de drøfter svære og følelsesmæssigt komplicerede spørgsmål med hinanden.

De har ikke i disse datasæt svaret på kvantitative spørgsmål. Det har de gjort fra januar 2018 og vil gøre frem til januar 2020 i forbindelse med hver rådslagning og disse resultater kommer af denne grund senere, men vi har rigtig mange kvalitative data og feltnoter samt den helt unikke viden om deres løbende arbejde, da deres koordinator Anne-Mette Sandgaard er en del af forskerteamet. Og da samordnerkorpset i Esbjerg efterhånden er et af de største og mest erfarne i Skandinavien vil vi fra foråret 2019 designe og gennemføre en mere systematisk undersøgelse af deres arbejde og arbejdets betydning for processen og alle de andre aktører i familierådslagning, herunder især børnene og de unge. Derfor har vi valgt et mere historisk blik på samordnerkorpsets udvikling i Esbjerg Kommune.

Inden pilotprojektet blev der købt erfarne samordnere ind fra andre kommuner samt ved Fonden Vita. I 'laboratorie-perioden' blev der brugt to faste erfarne samordnere med kendskab til metoden for at skabe kontinuitet og stabilitet i processen. Undervejs i denne periode fik de to samordnere kendskab til prioriteringerne i Esbjerg Kommune, og der blev lånt lokaler flere steder i kommunen.

Det viste sig at være den rigtige konstellation med de erfarne samordnere og nye uerfarne rådgivere. Alle rådgiverne blev støttet og vejledt undervejs af de erfarne

samordnere. Familiernes, børnene og de unge var i trygge hænder og dette kunne de mærke, således at ingen på noget tidspunkt følte sig usikre i processen.

Under pilotprojektet blev der annonceret efter 10 nye samordnere. De fik status som eksterne konsulenter og fik alle et to dages undervisningsforløb af Helbo Consult. De to erfarne samordnere indgik i dette korps som mentorer og var med til at lære de nye samordnere op. I den forbindelse deltog de sammen med de nyansatte i deres første 3 rådslagninger og evaluerede sammen. Efterhånden som samordnerne fik mere erfaring, indgik de også i undervisning og vejledning af rådgiverne i metoden.

I første omgang blev samordnerne tildelt rådslagningerne som de kom ind i huset, men efterhånden viste det sig, at de hver især havde særlige kompetencer. Den enkelte samordner havde som regel en faglig baggrund og erfaringer med fx de mindre børn, de unge, lavkonfliktfamilier, højkonfliktfamilier, og de fik til opgave at skrive lidt om, hvilke børn og unge, problemstillinger og familietyper, de havde de bedste erfaringer med og dermed tænkte bedst matchede. Der blev udarbejdet et styringsskema, hvor den enkelte samordners ønsker blev noteret og i det omfang, det var muligt, blev der taget disse hensyn.

I oktober 2016 blev der uddannet 10 samordnere og marts 2017 blev der yderligere uddannet 10 samordnere, således at der kan trækkes på 15-20 samordnere. I 2017 blev der udarbejdet en aftaleramme for korpset, således at ingen var i tvivl om deres opgaver og gensidige forventninger. De er alle eksterne konsulenter med eller uden fast arbejde ved siden af arbejdet som samordner og der var brug for flere, der kunne arbejde efter kl. 16 og i weekenderne. Samordnerne er lønnet fra opgave til opgave.

Korpset består af meget forskellige faglige baggrunde og erfaringer. Nogle er kandidater, andre tidligere skolelærere, forfattere, sundhedsplejersker, tidligere familiekonsulenter, undervisere, coaches og flere har været ansat på misbrugsområdet og i psykiatrien. De har alle det tilfælles, at de har stor erfaring med relationsarbejde, et fokus på børnene og et inddragende mindset. Indtil videre har det været de samme 20 samordnere, der har arbejdet for Esbjerg Kommune. Der er dog altid enkelte, der af forskellige grunde har pause.

Undervejs har der været overvejelser omkring kvalitetssikring af dette korps. Hvordan kunne det gøres interessant og udviklende for den enkelte, således at korpset kunne bevares, og de kunne bruge den erfaring, som efterhånden ligger i dette korps. Der er både tale om en løbende kvalitetssikring og deltagelse i en række udviklingsprojekter.

Samordnerkorpset har deres egen ERFA-gruppe, hvor de mødes en gang om måneden. Den sidste halv time kommer koordinatoren af Familierådslagning, deltager i dialogen og svarer på de spørgsmål, der måtte være opstået. Samordnerne skriver referat fra mødet og får sparring med deres gruppe. Korpset har kollegial

sparring 2 gange om måneden i den gruppe af samordnere, som har højkonfliktfamilier. Hver 3. måned bliver der afholdt en temadag for alle samordnere. Her bliver der inviteret gæster, som kan holde oplæg om ønskede temaer. På den måde får de faglige input undervejs. De kan alle kontakte koordinatoren eller hinanden, hvis der opstår nogle mere presserende situationer. Alle samordnere har erfaring med at arbejde med tolk både ved hjemmebesøg og ved familierådslagning.

Da der indimellem mangler *informatør* til en rådslagning, er det aftalt med den enkelte samordner - ud fra uddannelse og erfaring - at de udarbejder et skriv til generelt oplæg. Dog ikke i egen rådslagning, da de her er inhabile.

Både i *Projekt skoler*, *Projekt Uddannelseshuset* og *Projekt Trianglen/børnehaven* deltager samordnerne som oplægsholdere og undervisere i metoden. De har tillige roller som vejledere/støtte ude i projekterne; de vil således være til rådighed for personalegruppen på aftalte dage og tidspunkter. Samordnerne får her en rolle som både neutral samordner, men også facilitator for læreren, pædagogen og socialrådgiveren.

Alle samordnere tager fysisk ud og besøger familien og netværket, dog ikke altid ved opfølgende rådslagninger.

Der er udviklet på *Motivationsamtaler* fra juni 2017. Hvis et barn/ung ikke er lydhør overfor forældres eller socialrådgivers forslag om familierådslagning, eller barnet/den unge ikke har forståelse for, hvad rådslagning går ud på, har rådgiver mulighed for at få en samordner til at tale med barnet/den unge et par gange. Det er som tidligere omtalt vigtigt, at barnet/den unge har forståelse for, hvad rådslagning er og således bliver mere motiveret. Måske have en forståelse som gør, at barnet/den unge siger nej til rådslagning, men så har de haft overvejelserne omkring det.

På et tidspunkt var der stor efterspørgsel på rådslagning i *Højkonfliktfamilier*. Måske var forældrene afsluttet efter flere års samarbejde med Statsforvaltningen, samværet med deres børn var brudt eller de kunne ikke samarbejde omkring børnene efter en skilsmisse.

Primo 2018 blev der udarbejdet en manual for hvordan en rådslagning kan foregå i højkonfliktsager. Samordnerne har meldt ind, hvem der har lyst til at have denne mediatorrolle. Med de af samordnerne, som har disse højkonfliktsager, er det aftalt, at de får kollegial sparring to gange om måneden. Dette for at sikre, at de har nogle at sparre med i de komplicerede forløb. Der vil januar 2019 blive evalueret på denne udvikling og dermed bliver en færdig manual klar.

Informatører og samarbejdspartneres perspektiver

Vi sonderer mellem tre former for informatører. Socialrådgiveren eller initiativtageren vil altid have en informatørrolle. Der er den specifikke informatør som fx barnets pædagog, lærer, psykolog eller en anden professionel, der har personligt kendskab til barnet eller den unge. De er ofte vigtige personer i barnets liv og samarbejdspartnere for forældrene og socialrådgiveren. Der er den generelle informatør, der har ekspertviden om problemstillingen fx ADHD, autisme, at være

barn i en skilsmissecfamilie, angst osv. Informatørerne har en særlig viden om enten barnet/den unge og eller problemstillingen, og det formidler de til alle deltagerne, der efterfølgende har mulighed for at stille spørgsmål. Hvis en specifik informatør ikke kan deltage, så kan de nedskrive deres viden og det vil blive læst op af socialrådgiveren.

Det er socialrådgiveren, der aftaler med forældremyndighedsindehaveren og barnet/den unge, om og hvem de ønsker deltager som informatør og det er socialrådgiveren, der kontakter dem. Det foregår typisk på mail og der sendes en manual med, som kort beskriver opgaven og forventningerne til informationen, der bør være beskrivende, præcis, understøttende for barnet, kun omhandle problemstillingen og formuleret således at deltagerne kan anvende informationen i forhold til den plan, de skal i gang med. Rådgiveren sørger for at barnet og forældrene får besked om, hvad informatørerne vil fortælle.

Informatørerne, hvoraf en del er samarbejdspartnere, har som alle andre et perspektiv, der knytter sig til deres rolle, funktion og relation til barnet eller den unge. Hvis det er barnets lærer, der er informatør, da er perspektivet barnets læring, udvikling, trivsel og dannelse, og hvis der er tale om en generel informatør og ekspert i ADHD, så er udgangspunktet, hvordan det er at være barn og ung med diagnosen og hvordan man som familie kan tage hensyn til barnets udfordringer. Det gælder for alle samarbejdspartnere, at de i udgangspunktet har hver deres opgave, erfaringer med, relationer til og blik på barnet, der afspejler dette.

Vi har ikke i denne undersøgelse data fra informatørerne eller samarbejdspartnere i form af besvarelser på spørgeskemaer eller interview, men vi har udsagn fra børn, unge, familier, rådgivere, samordnere og feltnoter fra koordinatoren. Koordinatoren har holdt oplæg for og været på besøg hos mange af de centrale samarbejdspartnere.

Informatørerne blev anvendt i mindre grad i opstarten af projektet indtil man fandt ud af, hvor vigtige de er. Efterhånden er der stort set informatører med til alle rådslagninger og det kan være alle former for fagprofessionelle. I starten var det meget lærere og pædagoger, men det blev hurtigt udvidet til andre faggrupper som psykologer, sundhedsplejersker, fysioterapeuter, mfl.

Sådan som vi kan læse det ud fra vore data, så finder de fleste informanter familierådslagninger og deres deltagelse meningsfuld. De specifikke informanter er godt klare over de udfordringer, som barnet eller den unge er i. De har stor indsigt i og viden om fx udfordringer i skolen og håber, at rådslagningen kan være med til at hjælpe barnet, herunder at de efterfølgende kommer til at samarbejde med et barn, der udvikler sig og trives, hvor der er en familie, der støtter op om det og samarbejdet.

Der er flere udfordringer i forbindelse med anvendelsen af informatører, og en af de store udfordringer for informatørerne er at finde tid til deltagelse. Det handler om tid generelt og så at kunne på det aftalte tidspunkt. Det er ofte det muliges kunst og kræver fleksibilitet, men man forsøger at finde løsninger fx at de skriver et par sider, der bliver læst op af socialrådgiveren eller at en af samordnerne, der

har en særlig ekspertise, anvendes som generel informator. Den specifikke informator kan med fordel få udleveret barnets plan, men det kræver samtykke.

En anden udfordring vedrører indholdet i og formidlingen af den information, som informatorerne præsenterer. Det er der blevet arbejdet en del med og der er udarbejdet en manual med eksempler. Det kunne der måske arbejdes mere med, herunder vejledningen af dem, for der er ingen tvivl om, at både barnet, den unge og forældrene er meget opmærksomme på, hvad der bliver sagt, hvordan og ikke mindst at der kun bliver informeret om det aftalte. Der er nogle få eksempler på, at de har oplevet, der er blevet sagt noget negativt om dem og det reagerer de på, så der er tale om en balance mellem at beskrive, hvad de faktisk har registreret af udfordringer og samtidig beskrive ressourcer og muligheder.

Det er helt tydeligt, at informatorerne har stor betydning. Der er mange af børnene og de unge, der i vores interviews giver udtryk for deres betydning: fx nu forstår min mor, farmor eller hele familien mig meget bedre. Og det kan både være på grund af noget barnets lærer eller psykolog har fortalt eller en generel informator, der har fortalt, hvordan det er at være et barn eller ung med angst.

Ledernes perspektiver

Familierådslagning i Esbjerg er en politisk og ledelsesmæssig beslutning. Der ville sandsynligvis ikke være noget der hedder familierådslagning i Esbjerg uden denne beslutning og løbende opbakning, herunder en række konkrete tiltag og beslutninger på alle ledelsesmæssige niveauer. En meget stor del af dette vil blive behandlet under implementeringskapitlet, og vi har alene valgt at medtage perspektivet her for at gøre opmærksom på den helt afgørende rolle ledelsen spiller og henvise til implementeringskapitlet.

Samlet vurdering af resultater, erfaringer

De kvantitative besvarelser fra de 779 familierådslagninger og opfølgende rådslagninger, hvor 360 børn/unge og 3251 deltagere (forældremyndighedsindehavere, familie og netværk) har svaret, er meget positive i den forstand, at langt de fleste har svaret, at det er en god måde at træffe beslutninger på, de vil anbefale metoden til andre, der har været en god stemning, de har haft indflydelse på beslutningerne, de har fået lavet en plan, de tror på. Og til de opfølgende rådslagninger svarer de fleste, at planen er blevet realiseret og at der har været en positiv udvikling i barnets trivsel. I de sidste datasæt, hvor vi har det største antal besvarelser og kan sondre mellem barnet/den unges besvarelser og familiens/netværkets besvarelser har vi stadig det meget positive billede, men der er kommet et par nuancer: fx ser de voksne ikke helt så positivt på planens realisering og dens betydning for barnets trivsel. Her er der 21%, der godt kunne have ønsket sig 'noget anderledes' i planen, men de synes stemningen har været god og de fleste synes, at planen har påvirket barnet positivt og der er kun 3% af dem, der ikke vil anbefale andre en rådslagning. Så det samlede billede og konklusionen på baggrund af de kvantitative data er meget positiv, og her må vi betone vigtigheden af at have et samlet kvantitativt billede at sammenligne med og perspektivere de kvalitative data og omvendt.

De kvalitative data er overvejende positive og vi har forsøgt at beskrive de forskellige perspektiver ved hjælp af disse og suppleret dem med citater og statements. Der er tale om nogle nedslag, der kunne have været anderledes, men de viser dels at familierådslagningen har haft stor betydning for dem og dels en taknemmelighed fra mange børn og unge, vi ikke så ofte hører om i socialt arbejde. De viser ligeledes, at den socialfaglige og familiernes virkelighed er meget mere nuanceret end det svar, vi kan læse ud af et kryds på spørgeskemaerne, for der er naturligvis nogle, der af meget forskellige grunde ikke har haft så god en rådslagning, men det er, når vi isoleret set sammenligner med de kvantitative svar, en begrænset andel. De kvalitative data viser ligeledes, at familierådslagning og Esbjerg Kommunes bevidste fokus på børneperspektivet er med til sikre, at børnene og de unge kommer i centrum. Så når vi kigger på mønstre i vores datasæt, og dermed også den udvikling som familierådslagning har gennemlevet i Esbjerg, herunder socialrådgivernes, familiernes og børnenes udsagn, så er der ofte forskel på aktørernes perspektiver. Det er forståeligt, og sådan det bør være med myndighedsrådgivere og forældremyndighedsindehavere, men børneperspektivet må være det centrale i en familierådgivning og her viser vore data, at Esbjerg Kommune er kommet langt.

Implementering og fastholdelse af antal og kvalitet

Implementering af familierådslagning har været vanskelig i de fleste af landets kommuner og af de oprindelige 8 kommuner, der deltog i 'Det danske forsøg med familierådslagning' er der - selv om de stort set alle har haft gode resultater - kun Faaborg-Midtfyn kommune, der i væsentligt omfang har holdt fast ved beslutningsmetoden. Det kan tilføjes, at implementeringen i alle de deltagende kommuner tog relativ lang tid, så Socialministeriet forlængede forsøget og tilbød flere kommuner at deltage (Rasmussen & Hansen 2002, Hansen, Hansen & Rasmussen 2004).

I Esbjerg Kommune har man på ganske få år fået opbygget en betydelig kapacitet og kvalitet, hvilket i sig selv er bemærkelsesværdigt med den modstand, der også har været og stadig er i kommunen. Det er ikke kommet af sig selv, men er et resultat af mange sammenfaldende elementer, herunder politisk og ledelsesmæssig opbakning, en fastansat koordinator med samordnerkorps og en lang række implementerings-, kvalitets- og fastholdelsesovervejelser og -initiativer. Implementeringen har været en løbende proces fra der første 'Laboratorie' over 'Pilotprojektet' til udviklingen af familierådslagning som en del af driften, hvor der løbende er foretaget evalueringer bl.a. i form af kvantitative undersøgelser, der er gennemgået i det tidligere kapitel.

Implementeringen er interessant både for Esbjerg Kommune og andre kommuner i den forstand, at her har vi en case, hvor det i overvejende grad er lykkedes at implementere et nyt mindset og en ny metode. Derfor har vi valgt at gennemgå implementeringsforløbet for at analysere og vurdere nogle af de enkelte elementers betydning.

Strategi for implementering af familierådslagning:

Strategien og implementeringsplanen er løbende blevet udviklet, men der har allerede fra starten været en række overvejelser om formålet og hvad planen skulle kunne sikre. De skriver eksempelvis i 2016, hvor de har evalueret Pilotprojektet, at implementeringsplanen skal sikre:

- At projektet udbredes i familierådgivningen blandt rådgiverne.
- At projektet og projektets målgrupper udbredes i visitationsudvalgene.
- At der i projektperioden er respekt for at holde sig til målgrupperne.
- At viden om projektet når tilbudssiden.
- Registrering og opfølgning på projektet.
- Opstille mål og delmål, som man kan følge op på.
- Udarbejde design for dette.
- Hvem er tovholder på det?
- Hvordan sikres informationerne bedst?
- Opnå erfaringer med bestemte målgrupper for familierådslagning.
- Hvilke familier vælger familierådslagning, hvilke vælger det fra og hvorfor.
- Output af familierådslagningen.

Ovenstående er udgangspunktet for og har fungeret som en checkliste for planen. Implementeringsplanen er udarbejdet af koordinatoren og ledelsen i familierådgivningen i starten af 2016.

Implementeringsplanen

Baggrund for forandringstiltaget. Det er implementeringsplanens indledning, og i den står, at man som en del af paradigmeskiftet har valgt at afprøve/implementere Familierådslagning i Familierådgivningen i Esbjerg Kommune. Efterfølgende er der en kort beskrivelse af familierådslagning: *at det er en metode, som inddrager barnet eller den unge og dennes familie samt netværk, når der træffes beslutninger om det fremadrettede forløb i forhold til barnet og den unge. I familierådslagning arbejdes med offensiv forebyggelse, en nytænkt og fremskudt sagsbehandling, systematisk inddragelse af familien og netværket samt et tæt tværsektorielt samarbejde.* Der står endvidere, at gennem familierådslagning aktiveres netværkets ressourcer, hvilket kan være med til at sikre det bedst mulige tiltag for barnet eller den unge. Familierådslagning tager afsæt i, at det udvidede netværk og relationerne omkring barnet eller den unge har ressourcer og erfaringer, som kan inddrages i beslutningsprocessen. Netværket opfordres gennem familierådslagningen til at tage medansvar og bliver dermed mere motiveret.

Der er ikke noget i denne indledning, der adskiller sig fra andre indledninger.

Forandringstiltagets indhold og konsekvenser

Under denne overskrift står bl.a., *at vi ønsker at afprøve Familierådslagning som en metode til at sikre større involvering og mere samarbejde med barn, netværk og familie, samt arbejde ud fra børneperspektiv.* Dernæst er der nogle overvejelser om, hvad forandringen vil betyde for de involverede. Der gøres opmærksom på, at barnet kommer mere i fokus og familien får indsigt i hele deres problematik, hvormed der sker en synliggørelse af, hvordan det er at være barn i ”den” familie. Det konstateres, at ressourcerne og erfaringerne ligger i familien og det er der, de skal findes. Der står i

implementeringsplanen, at det for vores socialrådgivere indebærer, at de skal lære at arbejde med en ny metode og lære at tænke på en anden måde end hidtil. Der står ligeledes, at rollen som facilitator kan være en ny rolle for rådgiverne, og at det har vist sig, at det kan være vanskeligt at holde fokus på barnet.

Det er tydeligt, at denne implementeringsplan er til intern brug. Den henvender sig til familierådgivningen, og der ligger megen udtalt viden og erfaring bag samt en forståelse for de interne udfordringer.

Det har så vist sig siden, at konstruktionen med at en rådslagning først skulle på et visitationsudvalgsmøde, at der skulle træffes en afgørelse og laves en afgørelsesskrivelse, før den kunne iværksættes var en lang besværlig beslutningsgang. Derfor blev det besluttet at familierådslagning gik fra at være en foranstaltning til at være en fast inddragende beslutningsmetode.

Det sidste skabte en nemmere og hurtigere arbejdsgang, og da ledelsen efterfølgende besluttede at familierådslagning skulle tilbydes alle familier og helst gennemføres i alle sager, øgedes antallet af familierådslagninger. Hvorvidt det mere har været de sidste ledelsesmæssige beslutninger end det har været adresseringen af 'den nye måde' at tænke og arbejde på, er vanskeligt at vurdere. Begge dele har haft betydning, men de nemmere beslutningsgange har ifølge vore data haft stor betydning.

Forudsætningen for implementeringen

Hvilke konkrete udfordringer skal der tages hånd om for at kunne implementere forandringstiltaget? Sådan indledes dette afsnit i planen. Det er meget konkret, erfaringsbaseret og tager afsæt i evalueringen af 'Pilotprojektet':

- *Det er en udfordring at udbrede familierådslagning blandt alle socialrådgivere og få dem til at tage metoden til sig som en integreret del af de metoder Esbjerg Kommune bruger på børne- og ungeområdet.*
- *Der skal tages højde for, at rådgiverne har en arbejdstid mellem kl. 8 og 15.30 (torsdag 8 og 17), og rådslagningerne ligger primært efter kl. 16.*
- *Tilbudssiden skal gøres bekendt med projektet og bakke op om, at Familierådslagning er en metode fuldt på højde med de traditionelle metoder, vi ellers arbejder med.*
- *Almensystemet, altså skoler, daginstitutioner, sundhedsplejen m.fl. skal være med til at bakke op om familierådslagning som metode, når de bliver anmodet om at deltage i en rådslagning som informatorer.*
- *De fysiske rammer for rådslagningerne skal være på et neutralt sted, og der skal være plads til flere rådslagninger på én gang.*
- *Der skal være styring på samordnere, hvem der skal kontaktes af hvem og hvilke kvalifikationer, de skal have.*

Det er tale om et meget kontant ordvalg, der giver retning til, hvad der 'skal' gøres. Hvilken betydning det har haft er vanskeligt at vurdere, men koordinatoren, der

har skrevet dette og efterfølgende fået grønt lys, har ikke været i tvivl om sit mandat.

Parathed og motivation

Afsnittet starter med et spørgsmål: *Hvor parate er medarbejderne til arbejdet med forandringerne - kan de se meningen med forandringstilbuddet?*

Det næste er en konstatering af, at familierådslagning har fuld opbakning fra politikere, direktør, familiechef, myndighedschef, distriktsledere og fagkoordinatorer. Der er nogle overvejelser om de faglige koordinators rolle, for når de nu skulle vejlede rådgiverne, burde de alle have gennemført deres egne rådslagninger. Og det har nogle af dem gjort.

Dernæst står, at rådgiverne generelt er positive over for familierådslagning og at de fleste der har prøvet det, ønsker at fortsætte med metoden. Så præciseres udfordringen: *at der hvor udfordringen ligger er hos de rådgivere, som umiddelbart føler metoden trukket ned over hovedet på dem, hvor de i udgangspunktet ikke selv tænker der er noget netværk at bygge på eller hvor de ikke mener tilbuddet reelt kan bruges til at løse barnets situation.*

De næste udfordringer der adresseres, vedrører Familierådgivningens samarbejdspartnere og at der er et behov for at tænke på tværs i organisationen. Der står bl.a., *at samarbejdspartnere har i starten af implementeringen ikke altid haft forståelse for FRS, da de ikke kendte tiltaget og metoden. Derfor var det vigtigt, at der fra starten var fokus på, hvordan metoden blev formidlet ud af huset og ud til diverse samarbejdspartnere.* Så præciseres endnu en udfordring med modstand fra 'Tilbudssiden' og at de stiller spørgsmål ved, hvor opgaven skal placeres, altså om opgaven, og her menes samordningerne, skulle placeres organisatorisk på tilbudssiden og ikke i Familierådgivningen.

Samtlige ovenstående udfordringer med ejerskab, mening og interesseudsætninger har været kendt i 'Det danske forsøg med familierådslagning' og er i øvrigt almindelige problemstillinger i implementeringsforskningen (Winter & Nielsen 2017). Igen adresseres de direkte og interesseudsætningerne løses bl.a. af ledelsen og arbejdet med paradigmeskiftet 2.0, hvor fx både Familierådgivningen og Tilbud deltog i styregruppen og projektet fik en mere fælles status og blev forankret i Familierådgivningen.

Hvordan kan der arbejdes med modstanden

I dette afsnit er der fokus på formidling:

- *Der bliver holdt oplæg i alle teams om metoden og dens anvendelse. Jo mere viden socialrådgiverne får, jo mere har de lyst til at implementere metoden i deres daglige arbejde.*
- *Temadag den 17. september for alle socialrådgivere og ledelsen. Overskriften til temadagen er "Paradigmeskifte og Familierådslagning". Jørgen Kyed er oplægsholder. Han fortæller om sine erfaringer inden for hans kommune. Desuden fremlægges implementeringsplanen.*
- *De rådgivere, der har lyst kan være ambassadører for deres distrikt. Deres opgave vil være at fortælle de gode historier, sparring med andre kolleger i distriktet og generelt støtte op om metoden.*

- *Visitationsudvalgene bakker op om metoden ved at anbefale og tilbyde Familierådslagning som en del af vores foranstaltninger.*
- *Vores ledelse italesætter Familierådslagning positivt i såvel afdelinger, politiske udvalg som i medierne.*

De afsluttende ord i dette afsnit er, at der hver dag bør gøres opmærksom på familierådslagning, de gode historier og den positive tilgang, herunder vigtigheden af vidensdeling, mv.

Hvorvidt formidling og den gode historie, som det der skulle passivisere eller imødegå modstanden, er forklaringen på den relativt store succes Esbjerg har haft med familierådslagning er vanskeligt at vurdere, men det har helt sikkert haft en betydning, at man har været vedholdende og insisterende.

Formidling og uddannelse

Der er en del overlap mellem dette afsnit og det foregående, hvor der ud over flere forskellige formidlingstiltag, så som oplæg fra koordinatoren, udarbejdelse af foldere, film og artikler i medarbejderbladet og i den lokale avis, så er der et tilbud til alle socialrådgivere om 3 undervisningsdage i familierådslagning. Esbjerg Kommune havde søgt og fået midler fra Socialstyrelsens puljemidler. Der er en opmærksomhed på at uddanne og klæde den enkelte socialrådgiver på til at arbejde med familierådslagning, ligesom der er nogle overvejelser om og eksempler på, at unge, der selv har prøvet en familierådslagning, er nogle af de bedste formidlere. Der står: *Ved projektopstart har en ung, som selv har afholdt en rådslagning, holdt et oplæg om hendes oplevelse, og dette har givet en god effekt. Flere børn og unge i Esbjerg har prøvet det eller kender en af deres venner, som har prøvet det. Det breder sig også på den måde. En dreng på 10 år sagde en dag, da koordinatoren skulle præsentere familierådslagning for en anden dreng "Du skulle tage og prøve det, det er enormt godt. Hvis jeg var dig, ville jeg sige ja".*

Uddannelsen og opmærksomheden på den enkelte socialrådgiver har ifølge udsagn fra rådgiverne selv haft betydning. Kursus for socialrådgiverne undervejs i implementeringen har gjort, at alle fik den samme undervisning og læring i forhold til metoden, og efterfølgende er det besluttet at alle nyansatte kommer på kursus kort efter deres ansættelse. Ved nyansættelse af socialrådgivere i dag, får de en intromappe med materiale samt en kort mundtlig information om familierådslagning af deres erfarne kolleger. Formidlingen har ligeledes været virksom, hvor der bl.a. er arbejdet videre med ung til ung formidlingen.

Coaching og processtøtte

Der har under hele forløbet været meget opmærksomhed på den direkte coaching og processtøtte, hvor det især i starten var koordinatoren, der deltog på hjemmebesøg og i rådslagningsprocesserne for at give tryghed og sikre kvaliteten. Det er nævnt i implementeringsplanen og i dag varetages denne opgave primært af erfarne rådgivere og samordnere. Der er slet ingen tvivl om, at det har stor betydning for såvel den nye uerfarne rådgiver som samordner.

Udvælgelse

Under dette afsnit er kommunen meget ambitiøs. Der står: *Det er et mål, at der i projektperioden skal gennemføres 120 familierådslagninger hos nogle på forhånd udvalgte målgrupper. For at nå dette mål er det nødvendigt, at alle socialrådgivere tager metoden i brug, og det forventes, at alle rådgivere mindst én gang i løbet af projektperioden vil komme til at arbejde med metoden. Ud fra de sagstyper, som er besluttet, vil det være relevant for alle rådgivere at arbejde med familierådslagning. Det skulle derved være sikret, at alle rådgivere kommer til at arbejde med metoden mindst én gang i løbet af projektperioden.*

Kommunen når ikke antallet i denne periode. Hvorvidt det har haft den store betydning kan vi ikke sige så meget om, men det har haft en signalværdi - især at alle rådgivere skulle erhverve sig erfaring med familierådslagning. Denne erfaring har de ikke alle fået, da der blev gennemført 79, hvoraf de 21 var opfølgende rådslagninger. Der ligger en ledelsesprioritering bag dette. Men der er en interessant målgruppediskussion, for selv om det efterhånden er evident, at familierådslagning stort set kan anvendes i alle sagstyper, så vælger de alligevel bestemte sagstyper og målgrupper. Argumentet er, at det er nemmere og mere fokuseret for rådgiverne, samt at det er nemmere at evaluere på. Det har muligvis haft en betydning, men er alt andet lige udtryk for et socialrådgiverperspektiv mere end et børneperspektiv.

Organisatorisk og ledelsesmæssig understøttelse

Implementeringsplanen er ikke helt tydelig i forhold til, hvilke ledelsesmæssige greb, tiltag og udfordringer, der foreslås igangsat. Der er konstatering af, at der er opbakning fra alle lige fra det politiske niveau og til afdelingsledelsen, og der er en tydelig erkendelse af behovet for denne opbakning.

Når vi i stedet vælger at fokusere på, hvad ledelsen faktisk har gjort i løbet af implementeringsprocessen, velvidende at vores data også her er begrænsede, så ser det helt overordnet ud som om, at der gennem hele perioden har været politisk og ledelsesmæssig opbakning, og at man på alle niveauer har prioriteret familierådslagning og truffet beslutninger, der har understøttet dette. Og at der aktivt er blevet meldt denne prioritering af familierådslagning ud på en sådan måde, at man ikke i organisationen er kommet i tvivl, har helt sikkert været en vigtig del af, at det på så kort tid er lykkedes at lave så mange rådslagninger.

Der synes ligeledes at være nogle specifikke ledelsesmæssige beslutninger, der har gjort en stor forskel. Den ene er, at kommunen har ansat en fast projektleder og koordinator af samordnerne og forankret denne funktion i Familierådgivningen under Børn & Kultur med fysisk placering i Familierådgivningen og med direkte reference til myndighedschefen. Det er forskelligt fra mange andre kommuner, hvor det eneste tilfælde, vi kender til er Faaborg-Midtfyn, der en overgang havde en fast koordinator og hvor antallet af rådslagninger mere end fordobledes, indtil hun blev selvstændig konsulent. Den fysiske placering i familierådgivningen har haft den umiddelbare fordel, at koordinatoren har været synlig og tilgængelig samt en del af husets uformelle dialog. Den direkte reference til myndighedschefen har på samme måde betydet synlighed og faglige dialoger om store som små konkrete

udfordringer og deres løsninger, hvoraf nogle har krævet ledelsesbeslutninger og påvirkning op i systemet.

En anden vigtig beslutning er, at der kobles en fast administrativ medarbejder til alt det administrative arbejde, der også er forbundet med familierådslagning og at hun sammen med koordinatoren kan udvikle denne del, og der bliver lavet mange skemaer og manualer, der gør arbejdet for både rådgivere og samordnere nemmere. Beslutningen om at familierådslagning har sin egen økonomi og at der ikke hele tiden skal faktureres på enkeltsager eller at brugen belaster nogen konkretes økonomi, så de hele tiden er inde i den overvejelse eller skal anvende tid på betalinger, har også en betydning, ligesom beslutningen om eget hus.

En af de andre beslutninger, der gør arbejdet nemmere er, da det besluttes, at familierådslagning ikke længere er en foranstaltning, men en inddragende beslutningsmodel og fast metode, som alle socialrådgiverne anvender. Det har betydet, at rigtig meget bureaukrati forsvandt og det blev meget nemmere for rådgiverne at anvende metoden. Nu skulle de så heller ikke længere godkende planen, men alene bekræfte og 'kvalitetssikre' den. Det blev til barnets eller den unges plan.

Den næste beslutning var, at alle familier skulle tilbydes en familierådslagning og at ledelsen faktisk forventede, at der i de fleste sager og allerede fra familiernes første møde med Familierådgivningen, blev afholdt en familierådslagning. Det betød, at alle sagstype- og målgruppe-argumenter for ikke at tilbyde og afholde familierådslagning forsvandt.

Den vigtigste overordnede beslutning synes at knytte sig til 'Paradigmeskiftet 2.0' i Esbjerg og kommunens Børn- og Ungepolitik, hvor der blev udarbejdet et fælles tværgående mindset. Empowermenttænkningen og familierådslagning, der er en måde at inddrage familien og netværket i beslutninger og løsninger, var på mange måder i overensstemmelse med 'Paradigmeskiftet 2.0', og i marts 2017 skrev Børn & Kulturs direktør, Jørn Henriksen ” *Familierådslagning er hjertet i Paradigmeskiftet 2.0, og der er her en optimal måde at tænke tidlig indsats på. Fokus ligger på at inddrage familien og netværket omkring barnet eller den unge, og på den måde genopfinder metoden familiens ansvar, så vi øger motivationen og chancen for succes*”.

På den måde blev familierådslagning koblet sammen med paradigmeskiftet til et fælles og velkendt grundlag på tværs af afdelinger og faggrupper. I kommunens Børn- og Ungepolitik står fx: *'Esbjerg Kommunes børn- og ungesyn er det værdisat, som gælder for alt arbejde med og omkring alle børn i Esbjerg Kommune. Barnet og den unge skal være i fokus i alle indsatser, og arbejdet skal understøtte familiens ressourcer.'*

Der har helt sikkert været mange andre store og små politiske og ledelsesmæssige beslutninger, som vi ikke har kendskab til. Men der synes ingen tvivl om, at politikere og ledelsen på alle niveauer har bakket op om og støttet familierådslagning, hvilket har været helt afgørende for implementeringen. Koblingen til 'Paradigmeskiftet 2.0' og børn- og ungesynet på det helt rigtige tidspunkt har givet familierådslagning legitimitet, et løft og er blevet en del af noget tværgående i kommunen og har muliggjort de mange forebyggende decentrale projekter ude i almenområdet. Og så kan vi ikke komme uden om de mange 'kloge' implementeringsbeslutninger, der har gjort praksis nemmere. Lederne har så at sige i fællesskab anvendt

deres erfaring og viden til at finde løsninger fx egen koordinator, egen økonomi, egen administrativ medarbejder, fast beslutningsmetode, osv.

Faciliterende administration.

Der har fra projektstart og gennem hele forløbet været fokus på koordinering og en faciliterende administration forstået på den måde, at der løbende har været arbejdet på at gøre familierådslagningsprocessen 'så nem' og ubureaukratisk som muligt. Der er ikke tale om, at alt har været nedskrevet i implementeringsplanen, der efterfølgende er fulgt. Der blev ansat en projektleder og koordinator, der varetog de fleste opgaver eller fik andre i organisationen til at bidrage med deres del, og senere fik familierådslagning en fast tilknyttet administrativ medarbejder, der fik opgaverne med løn, timetal, huset på Darumvej og mange forskellige ad hoc opgaver. Vurderet ud fra det store datamateriale og de mange samtaler med dem, så har de løbende udviklet og gjort alt det administrative mere og mere effektivt i den forstand, at det for rådgiverne, samordnerne og deltagerne skulle fungere og være enkelt og 'nemt' at afholde familierådslagning.

At det sandsynligvis ikke altid er blevet oplevet sådan er en anden sag.

De har udviklet en hel række hjælpeværktøjer og skabeloner sammen med nogle rådgivere og samordnere. De har forsøgt at gøre koordinering og afregninger nemmere. De har fået et hus til afholdelse af familierådslagning, der er blevet indrettet til formålet og med rengøring og gartnere. De har fået lavet aftalerammer for samordnere. Udarbejdet intromapper og kurser for nye rådgivere, fået registreringer i DUBU til at fungere, fået lavet en beslutning om, at der kan anvendes 110 kr. pr. deltager på mad, osv.

Kort sagt, så har de i fællesskab og sammen med andre i organisationen løbende udviklet den faciliterende administration og ikke mindst været tilgængelige for rådgivere og samordnere, når de har haft faglige eller administrative spørgsmål. Og de har enten kunnet eller har fået andre til at træffe de små og store beslutninger, der får den løbende drift til at fungere. Det har naturligvis stor betydning.

Monitorering, evaluering, data og opfølgning

Lige fra det første familierådslagningslaboratorie og pilotprojekt har der været systematisk fokus på dokumentation og evaluering. Eksempelvis har koordinator/projektleder en logbog, hvor der hver uge eller måned bliver noteret alle de nye tiltag og evalueringer, hvor der er en opbygning med:

- Procesfokus - hvilke erfaringer har der været, hvilke udfordringer, hvad skal justeres osv.
- Undersøges via tilbagemeldinger fra involverede, antal familierådslagninger i de forskellige distrikter osv.
- Resultatfokus/hvordan virker metoden, hvilke målgrupper takker ja, hvilke typer af foranstaltninger knyttes det an til, hvordan ser det ud i forhold til økonomi, giver det mening for familierne osv.
- Opmærksomhedspunktet er, at det er vigtigt løbende at ajourføre skemaer og evaluering for her igennem at måle effekt og tilfredshed.

Det har været en løbende dokumentation, der sammen med evaluerings-skemaerne fra alle rådslagninger, DUBU-opfølgninger hver måned med antal igangsatte, afsluttede rådslagninger og DUBU nedslag hver tredje måned med distriktsregistreringer på sagstyper, rådgiver, planer og opfølgninger. Endvidere er rådgiverne blevet bedt om at udfylde skemaer og komme med kommentarer til udvikling og forbedringer, ligesom der har været afholdt interviews med børn, unge og familier. Denne samlede dokumentation indgår i denne evaluerings- og forskningsrapport.

Efter hver periode er der blevet udarbejdet en samlet intern rapport. Der har således været meget løbende monitorering og fokus på dokumentation. Det har både haft betydning for den løbende justering og udvikling af familierådslagning og for hele forløbets fremdrift og de ledelsesmæssige beslutninger. I datamaterialet er anvendelsen tydelig, fx at der efter evalueringen af Pilotprojektet i maj 2016 kommer et tydeligt børnefokus og nye registreringsskemaer, hvor der kan sondres mellem 'barnets stemme' og familiens og netværkets besvarelser, eller at beslutningen om et familierådslagningshus er baseret på en drift med et bestemt antal rådslagninger.

Samlet vurdering af implementeringen med anbefalinger

Et af undersøgelsesspørgsmålene er: *Hvorfor og hvordan er det lykkedes Esbjerg Kommune at implementere familierådslagning i et så stort omfang, berunder håndtering af modstand og udfordringer i forbindelse med implementeringen?*

Det korte svar er, at der gennem hele perioden har været en tydelig politisk og ledelsesmæssig opbakning og vilje til i fællesskab, at finde de 'kloge' og virksomme løsninger på de store som små udfordringer der har været i implementeringen. For der har været og er stadig modstand og udfordringer. Det vil der nok altid være og de kan anskues som et vilkår og permanente udfordringer, der løbende bør håndteres (Rasmussen 2014).

Koblingen til 'Paradigmeskiftet 2.0', hvor Børn & Kulturs direktør, Jørn Henriksen i marts 2017 skrev "*Familierådslagning er hjertet Paradigmeskiftet 2.0, og der er her en optimal måde at tænke tidlig indsats på. Fokus ligger på at inddrage familien og netværket omkring barnet eller den unge, og på den måde genopfinder metoden familiens ansvar, så vi øger motivationen og chancen for succes*", synes at have stor betydning ikke kun for den ledelsesmæssige opbakning, men for formidlingen og forståelsen af mindsettet og værdierne bag familierådslagning. I udviklingen af familierådslagningen i Esbjerg kommer det bedst til udtryk ved det tydelige fokus på børneperspektivet.

Hvilke særligt 'kloge' og virksomme beslutninger har vi så kunnet identificere i forhold til implementering af familierådslagning.

Ansættelsen af en fast projektleder og koordinator af samordnerne, samt forankret denne funktion i Familierådgivningen under Børn & Kultur med fysisk placering i Familierådgivningen og med direkte reference til myndighedschefen. Den fysiske placering i familierådgivningen har haft den umiddelbare fordel, at koordinatoren har været synlig og tilgængelig samt en del af husets uformelle dialog.

Den direkte reference til myndighedsschefen har på samme måde betydet synlighed og faglige dialoger om store som små konkrete udfordringer og deres løsninger, hvoraf nogle har krævet ledelsesbeslutninger og påvirkning op i systemet.

Et fokus på den administrative facilitering og det at 'gøre det nemmere' og mindre bureaukratisk fx at der bliver koblet en fast administrativ medarbejder til alt det administrative arbejde forbundet med familierådslagning og at hun sammen med koordinatoren har udviklet denne del.

Beslutningen om at familierådslagning har sin egen økonomi og at der ikke hele tiden skal faktureres på enkeltsager eller at brugen af samordnere ikke belaster nogen konkret økonomi, så de hele tiden er inde i den overvejelse eller skal anvende tid på betalinger, har også en betydning, ligesom beslutningen om eget familierådslagningshus.

Beslutningen om uddannelse til alle fra Helbo Consult, løbende uddannelse til nyansatte og ikke mindst den tætte fleksible og tilgængelige vejledning og sparring af rådgivere, ledere, fagkoordinatorer og samordnere.

Beslutningen om et stort fast in-house samordnerkorps ansat på konsulentvilkår, hvor erfarne samordnere i en form for mesterlære har sikret en høj og fælles kvalitet.

Beslutningen om, at familierådslagning ikke længere er en foranstaltning, men en inddragende beslutningsmodel og fast metode som alle socialrådgiverne anvender. Det har betydet, at rigtig meget bureaukrati forsvandt og det blev meget nemmere for rådgiverne at anvende metoden. Nu skulle de så heller ikke længere godkende planen, men alene bekræfte og 'kvalitetssikre' den. Det blev til barnets eller den unges plan.

Den næste beslutning var, at alle familier skulle tilbydes en familierådslagning og at ledelsen faktisk forventede at der i de fleste sager, og allerede fra familiernes første møde med Familierådgivningen, blev afholdt en familierådslagning. Det betød, at alle sagstype- og målgruppe-argumenter for ikke at tilbyde og afholde familierådslagning forsvandt og at der var klare forventninger fra ledelsen.

Centrale diskussioner og udviklingsnedslag

Der har i løbet af familierådslagsperioden været mange overvejelser, diskussioner og udfordringer, ligesom der er blevet truffet mange store og små beslutninger af alle involverede aktører. Sådan er det, når en kommune forsøger at ændre tænkning og praksis ved at indføre en ny metode. Nogle diskussioner er afsluttede, ligesom nogle udfordringer er blevet løst og andre er på en eller anden måde permanente i den forstand, at de hele tiden diskuteres eller skal håndteres. Og igen er der beslutninger, fagligheder og praksisser, der udvikler sig og viser sig at skulle drøftes på ny. Eksempelvis er målgruppen for familierådslagning blevet drøftet løbende, hvor man startede med en relativt snæver målgruppe og senere besluttede, at alle børn som udgangspunkt kunne have gavn af familierådslagning, hvil-

ket også svarer til international forskning (Rasmussen og Hansen 2002, Rasmussen 2004, Faureholm og Brønholt 2007, Haven og Christiansen 2014, Slettebø 2016).

I dette kapitel har vi således valgt - ud fra det store datamateriale - at tematisere og præsentere nogle af de centrale diskussioner, der har været i løbet af perioden. De præsenteres kronologisk ud fra familierådslagningsprocessen og med de mere generelle diskussioner afslutningsvis. Det har vist sig, at diskussionerne både er lokale og generelle i den forstand at den skandinaviske forskning og evaluering af familierådslagning mere eller mindre har berørt de fleste af diskussionerne, men de er først og fremmest lokale i den forstand, at det er aktørerne i Esbjerg (fagpersoner, ledere og borgere), der i deres forløb og kontekst har haft diskussionerne. Det betyder, at vi i begrænset omfang inddrager forskningen i vores korte analyse, diskussion og vurdering. Der er på ingen måde tale om dybe forskningsbehandlede og forskningsbaserede diskussioner, men om en kort præsentation og datainformeret drøftelse af nogle centrale diskussioner, der har været og stadig foregår i Esbjerg Kommune.

Diskussioner inden en rådslagning

Skal socialrådgiverne (initiativtagerne) og samordnerne have et særligt mindset og værdier for at kunne anvende metoden?

I undervisningen af rådgiverne og samordnerne, samt den interne og eksterne formidling af familierådslagning i Esbjerg, har der været lagt vægt på det mindset eller de grundlæggende værdier, der ligger bag familierådslagning. I pjecen til familierne er det tydeligt. Der står bl.a.: *'Som forældre, familie eller privat netværk er I de bedste til at finde gode kræfter frem, når I er bekymrede for... de rigtige løsninger for det enkelte barn kan bedst findes i tæt samarbejde med jer, som kender barnet og den unge bedst...'* (Pjecen; Sammen om de rigtige løsninger for børn og unge, 2017)

Værdierne er tydelige og der er ikke noget i datamaterialet, der tyder på at socialrådgiverne ikke forstår dem eller på det generelle plan tilslutter sig dem, men i praksis synes det ofte anderledes, og der er flere eksempler på, at når de er presede, gør de som de altid har gjort og siger stadig: *"at de har jo ikke noget netværk, eller at netværket og familien ikke har noget at byde ind med, det er ikke relevant for barnet lige nu."* Det kan man ikke fortænke dem i, da det jo også er en del af deres erfaringer som socialrådgivere. Men ikke desto mindre synes der at være forskel på dem, der har det inddragende mindset og dem, der ikke har. Der er eksempler på rådgivere, der har haft vellykkede rådslagninger uden, men under alle omstændigheder er der tale om en løbende diskussion, der også implicerer betydningen af, hvordan rådgivere såvel som samordnere og informatører møder og kommunikerer med barnet, forældrene og familien.

At være fagligt klædt på: Hvornår er man tilstrækkeligt klædt på fagligt?

Allerede fra det første forsøg og pilotprojektet har socialrådgiverne såvel som samordnerne fået undervisning i familierådslagning og efterfølgende er samtlige samordnere og mange af rådgiverne gået i gang med at gøre sig deres erfaringer og dermed udvikle deres faglighed indenfor metodens rammer. Det er for mange rådgivere et nyt perspektiv at skulle være mere facilitator og procesrådgiver end

ekspert og den, der træffer beslutninger. I princippet er alle rådgivere og samordnere med socialfaglig og pædagogisk erfaring klædt godt på i forhold til familierådslagning, da det er en beslutningsmodel med meget vide rammer til udfoldelse af sin mikrofaglighed. Og blandt samordnerne er det helt tydeligt, at deres faglige og erfaringsmæssige forskellighed betyder, at de er samordnere på hver deres måde. Det gælder i virkeligheden også for socialrådgiverne, når vi kommer helt tæt på deres faglige praksis. Det betyder ikke, at alt går eller er lige godt. Der er naturligvis nogle, der lykkes bedre med at sætte deres faglighed i spil, og der er brug for løbende mikrofaglig udvikling og videndeling, hvor den enkelte fagperson åbent og ærligt fortæller om deres praksis og de sparrer med hinanden. Arbejdet med empowerment stiller ligeledes en række nye krav til det sociale arbejde. Socialrådgiveren får nye roller: som advokat, som talerør, som ”understøtter” - og som hjælper i arbejdet med at opbygge alliancer. Man kan ikke læne sig tilbage efter veludført indsats. Man bliver involveret på en helt anden måde end i det traditionelle sociale system, hvor man ovenfra og ned tildeler medborgeren sociale rettigheder. (Andersen, 2004). Denne udvikling er langsomt ved at komme i gang, men vil være et centralt udviklings- og diskussionspunkt fremover.

Til hvem og hvornår skal hvem tilbyde en familierådslagning og hvordan

I det første forsøg, eller laboratorium, som det blev kaldt, valgte man en relativt snæver og sikker målgruppe, hvor det var socialrådgiverne, der besluttede, hvem der skulle tilbydes familierådslagning. I Pilotprojektet blev der valgt 5 målgrupper ud fra en betragtning om, at det blev nemmere for rådgiverne, at anvende metoden samt at evaluere på den. Efter Pilotprojektet blev det alle børn- og ungesager, der skulle tilbydes en familierådslagning, dog undtaget de sager, hvor der var en verserende voldssag eller Børnehussag. Aktuelt er kommunen begyndt at udvikle og tilbyde familierådslagning i højkonfliktsager, så da diskussionen på mange måder var forsøgt lagt i graven, blev den startet igen. Diskussion er lige så gammel som familierådslagning i Danmark og for den sags skyld internationalt. Der synes at være en vis enighed om, at den kan tilbydes i stort set alle sagstyper og i forhold til alle familietyper, også til voksne, hjemløse, ældre, osv. Den norske forsker Tor Slettebø konkluderer i sin forskning af familierådslagning i højkonfliktsager, at når familierådslagning med succes kan anvendes i disse komplekse og konfliktfyldte sager, så kan de også anvendes i alle andre sager (Slettebø 2016). I det professionelle sociale arbejde har og vil man nok altid tænke i faglige kategoriseringer og matchning for at kunne levere den fagligt begrundede vejledning, beslutning og indsats, og det kan også have sine fordele fx i det rigtige valg af samordner eller rådgiver til en familierådslagning. Men anlægger vi et politisk, juridisk eller demokratisk beslutningsperspektiv, så er der i højere grad tale om en ret til inddragelse i beslutningsprocessen. Diskussionerne vil sandsynligvis fortsætte i Esbjerg og rundt i hele landet.

Højkonfliktfamilier - hvordan og hvorfor?

Der har vist sig et tiltagende behov for at skilsmissebørn kan få en rådslagning, hvis der er konflikter mellem forældrene, manglende samvær med forældre, eller samværet er brudt sammen. Ofte er der tale om forældre som direkte modarbejder hinanden. Det betyder, at fokus er på forældrene og de kontakter måske dagligt

deres rådgiver og glemmer helt, at børnene og de unge er i klemme i dette krydsfelt.

Fra 1. januar 2018 til januar 2019 er der en testperiode på højkonfliktfamilier. Her bliver der afholdt familierådslagninger med samordnere som mediatorer. Der er aktuelt udarbejdet en manual for denne proces, som løbende evalueres. Konfliktniveauet kan være så voldsomt, at børnene ikke er med til deres familierådslagning, men er repræsenteret ved en støtteperson. Det er børnenes og de unges spørgsmål som bliver drøftet, og der bliver udarbejdet en plan. Nogle gange er børnene og de unge med til højkonfliktfamilierådslagninger, men ofte kommer de først med til deres opfølgninger. Der vil være et billede af barnet eller den unge med på rådslagningen. Det er et signal til forældrene om, at familierådslagning er en metode, hvor barnet altid deltager, men det bliver vurderet, at netop jeres barn skal skånes for deltagelse. Det er for sårbart for barnet og den unge. I Norge har de arbejdet med familierådslagning i højkonfliktfamilier og de skriver: *'Familieråd kan også være en arena for udvikling av nye konflikter, og i noen tilfeller bør det vurderes om det første familierådsmøtet skal avholdes uten at barna er til stede'* (Tor Slettebø 2016), men ved det efterfølgende møde deltager barnet så.

På nuværende tidspunkt er der afholdt mange højkonfliktrådslagninger og erfaringer er for nuværende, at forældrene er begyndt at kommunikere og se deres børn igen. Børnene har igen oplevet, at mor og far kan tale sammen. Præcis denne type rådslagninger kræver en længere proces. Det kan være en proces på 2-3 måneder. Der er en lille gruppe fra samordnerkorpsen, som har valgt at være mediator og matche højkonfliktfamilierne. Den gruppe af samordnere har kollegial sparring 2 gange om måneden med varighed af henholdsvis 2 og 3 timer.

Pilotprojektet med højkonfliktfamilier er et eksempel på, at da målgruppediskussionen syntes at være afsluttet med at stort set alle sags- og familietyper kunne tilbydes en rådslagning, så startede den igen og der blev udviklet et pilotprojekt til netop denne målgruppe.

Hvordan håndterer 'vi' modstand fra socialrådgivere, samarbejdspartnere og familier

Der er ingen tvivl om, at der har været og stadig er modstand i forhold til familierådslagning. Det kan vi læse ud af dokumenterne, interviewene og statistikkerne. Sådan har det været i hele familierådslagningens historie og det gælder vel mange andre metoder, indtil de efter 8 år er blevet en integreret del af praksis. Der er rådgivere, der stort set ingen rådslagninger laver, nogle der laver meget få og nogle der ofte får nej fra familierne. Der er rådgivere, der laver eller igangsætter rådslagninger i næsten alle deres sager, ligesom der er distrikter, der laver flere end andre. Modstanden ser ud til at være blevet mindre efterhånden som det er blevet en prioriteret metode og den er blevet nemmere at anvende. Nogle rådgivere fortæller, at de da altid har brugt at inddrage netværket, men at de ønsker metodefrihed eller at de bedst ved, hvorledes familien har det og så vurderer den støtte, de har brug for. Nogle synes, at rådslagninger giver ekstra arbejde og igen er der andre, der ikke rigtig tror på, at der er ressourcer i netværket. Og så er der dem, der har haft en dårlig oplevelse med familierådslagning og er stoppet, og dem, der har oplevet modstand fra forældrene og den unge.

Det er ligeså meget en realitet, som alle dem der har haft positive erfaringer og tror på inddragelse af hele familien og netværket, når der skal træffes beslutninger og findes løsninger for et barn eller en ung. Så uanset hvad modstanden bunder i, vil der altid være brug for denne diskussion og hvis der lyttes til den, vil der kunne findes forståelse og løsninger. Men vi må også se i øjnene, at selv om der er meget fine evidensbaserede resultater, så er rådslagninger med systematisk inddragelse af hele netværket fremmed for de fleste danskere, og alene det vil give modstand. Og der er ingen mirakelkure i socialt arbejde med vilde problemer eller noget, der altid lykkes. Det er kontinuerligt, dybt professionelt hårdt arbejde med beslutninger, relationer og indsatser, der både lykkes og mislykkes på kort og langt sigt. I mange af de socialfaglige relationer er der meget smerte, håb og modstand, så det kan karakteriseres som en permanent udfordring, der løbende bør håndteres - ikke kun i forhold til familierådslagning.

Der er kun opmærksomhed på, italesættelse af og dialog om, hvad den konkrete modstand grunder i. Og så har ledelsen som altid både bløde og hårde midler til sin rådighed.

Arbejdstider og familierådslagning

Igen en tilbagevendende diskussion, fordi en del af familierådslagningerne vil være placeret udenfor normal arbejdstid, da det er på dette tidspunkt, mange fra netværket kan deltage. I starten havde rådgiverne overarbejde og fik deres tid udbetalt som overarbejde, men ikke alle rådgivere har haft denne mulighed eller ønsket det. Rådgiverne har nu fået en aftale, hvor det indgår i deres arbejdstid, og der afholdes ikke rådslagninger i weekenderne.

Da man fik det nye rådslagningshus på Darumvej, hvor der kan afholdes rådslagning hele dagen, har det betydet, at der er flere rådgivere, der afholder rådslagninger. I huset kan der afholdes 3 rådslagninger ad gangen, hvor rådgiveren selv booker lokaler.

Samordnerne har hele tiden haft en anden kontrakt og aftale, der gør, at de kan arbejde udenfor socialrådgivernes normale arbejdstid.

Udfordringerne er på mange måder løst på en pragmatisk måde, men det betyder ikke at diskussionerne stopper helt, for der kan være familiemedlemmer, der ikke kan komme med eller bliver inviteret pga. af tidspunkterne og der kan være rådgivere, der ikke helt kan få tidspunkterne til at passe ind i deres kalender, men det synes at fungere.

Hvordan får vi familierne til at vælge familierådslagning

Mange rådgivere har mødt modstand, når de præsenterer familierådslagning for mor og/eller far. Forældrene har som tidligere nævnt vanskeligt ved helt at forstå, hvad det er, kan være tilbageholdende i forhold til at invitere hele familien ind og der kan være store konflikter i familien, mv. Denne problemstilling er blevet diskuteret siden 'Det danske forsøg med familierådslagning' (Rasmussen & Hansen) og er evigt aktuel.

Allerede i 'Det danske forsøg med familierådslagning' var der nogle socialrådgivere, der altid fik familierne til at sige 'ja' og andre, der altid fik et 'nej'. Sådan har det også været i Esbjerg. Det kan selvfølgelig handle om familierne, men der er nok nærmere tale om den gensidige relation og kommunikation.

Og går man på opdagelse i, hvad de socialrådgivere, der får et 'ja' gør i deres mikrofaglige praksis, så er det forskelligt, hvad de gør, men de har alle fundet deres måde. Nogle tager udgangspunkt i barnets hverdagsudfordringer og fortæller, hvilken betydning en familierådslagning kunne have i forhold til dem. Andre bruger selve underretningssamtalen til at præsentere familierådslagning. Og en socialrådgiver siger 'Når børnene er med, siger forældre altid ja til familierådslagning, da børnene og de unge altid siger ja'. Flere viser filmen fra hjemmesiden og fortæller om gode erfaringer fra andre rådslagninger, og der er flere, der holder fast i børneperspektivet og betydningen for barnet, men der er også rådgivere, der fortæller, at det kan være vanskeligt at holde fast i børneperspektivet, da forældrene vil have fokus på deres egen situation.

Der er ikke et klart mønster ud over, at de rådgivere, der har mindsettet og gode erfaringer typisk fortsætter med at få forældrene til at vælge en rådslagning. Og det er der flere og flere der gør, men en af vejene vil være et mere systematisk fokus på den enkelte rådgivers mikrofaglighed i mødet med forældre og børn, samt kollegial vidensdeling af mikrofagligheden og ikke mindst en åben dialog med og feedback fra familierne.

Hvordan formuleres spørgsmålene og præciseres rammen?

Det er, som tidligere nævnt, en klassisk diskussion i forbindelse med familierådslagning, og der er ikke noget entydigt svar. Der er enighed om, at spørgsmålene har meget stor betydning, da det er dem, der er udgangspunktet for familiens diskussion og plan.

I Esbjerg er der meget stor forskel på de spørgsmål, der blev formuleret i starten og de spørgsmål, der formuleres i dag. Udgangspunktet i dag er, at det er barnet eller den unge, der er i centrum og har brug for støtte og samtidig er med til at formulere spørgsmålene.

I starten var det HV-spørgsmål og meget korte sætninger, der blev præsenteret. Meget mere rådgivernes fortolkning og forståelse af barnets udfordringer, som fx hvem kan hjælpe med - eller hvad kan der gøres for..., end barnets spørgsmål.

Der blev udviklet på spørgsmålene med henblik på at de blev et udtryk for barnets/den unges drømme og ønsker i forhold til deres oplevede udfordringer. De skulle nu beskrive, hvad de ønskede for deres liv. Den underliggende forståelse var nu blevet at det var børnenes rådslagning, deres plan og formålet var, at de blev aktører i eget liv og fik ejerskab til processen og planen. Derefter blev der formuleret spørgsmål - åbne spørgsmål som: jeg vil gerne se min farmor noget mere, hvordan kan det lade sig gøre? Spørgsmålene blev således mere til en beskrivelse af, hvorfor og hvordan barnet/den unge har det, samt hvilke ønsker de

har for forandringer i deres liv. Og dermed er spørgsmålene med til at sætte rammen for familierådslagningen.

Der er samtidig sket en stor udvikling i hjælpeværktøjer til spørgsmålene. Samordnerne skriver spørgsmålene op, enten på invitationen eller på et særskilt ark. Der er altid barnets/den unges ønsker om figurer eller tema på invitationerne. Barnets og den unges spørgsmål bliver skrevet på en skabelon, der ligger som dokument i B&U Håndbogen. I skabelonen er der plads til spørgsmålene og til aftalerne samt dato for opfølgingsmøde, ligesom der er udarbejdet en skabelon til den opfølgende rådslagning. Det er rådgiveren, der skriver i skabelonerne. Og det er disse skabeloner, hvor der er plads til at formulere planen, der udleveres til deltagerne i rådslagningen, så de hele tiden kan have fokus på dem og skrive ind i skabelonen, så udtrykket er ensartet og pænt, når spørgsmål og plan kommer i barnets bog.

Når vi analyserer udviklingen i spørgsmålene frem til de spørgsmål, der formuleres i dag, så er der bestemt sket en stor udvikling, men der er stadig en del spørgsmål, hvor det ser ud som om, det er rådgiveren, der har formuleret dem og der er også nogle af børnenes og de unges, der virker lidt kunstige. Der er og vil være tale om en løbende udvikling og diskussion. I Del 2., hvor vi præsenterer vores forskning i børneperspektivet, vil der være en uddybende analyse og vurdering af spørgsmålene.

Hvordan kan vi forberede barnet/den unge bedre før deres familierådslagning?

Der synes at være en sammenhæng mellem barnets forståelse for familierådslagning og deres motivation på den måde, at jo mere forståelse jo mere motiverede er de. Denne problemstilling er blevet diskuteret, og flere af samordnerne er begyndt at tage barnet eller den unge med ned i rådslagningshuset, da flere børn og unge har givet udtryk for, at de er nervøse inden deres rådslagning. De får her en snak om rådslagningen og de ser huset, så de på den måde får en forståelse og bliver trygge. De kan stille spørgsmål og mærke, at det ikke er så farligt.

Børnene og de unge kan også være med til at dække bord inden deres rådslagning, og det hjælper nogle gange at komme lidt før. Enkelte børn har talt med andre børn om deres rådslagning og ung-til-ung metoden synes at virke. Foldere og film på nettet om rådslagning kan også være en støtte, og der er udarbejdet en folder til børn fra 3-9 år, som de kan tegne i, samtidig med at de bliver præsenteret for familierådslagning af deres samordner eller rådgiver.

Problemstillingen var også kendt i 'Det danske forsøg med familierådslagning', og der er tale om et udviklingspunkt for især samordnerne mere end et diskussionspunkt, i den forstand at der arbejdes med forberedelsen af børnene og de unge, herunder at klæde barnets talsmand og støtteperson på, så de reelt kommer i dialog med barnet op til rådslagningen.

Når der skal inviteres til Familierådslagning og barnet/den unge skal vælge, hvem der skal med, kan der være overvægt af familie og netværk fra mors eller fars side, og hvad betyder det?

Det er forældremyndighedsindehaveren og barnet/den unge der vælger, hvem de ønsker at invitere. Og der kan være personer, der har været, er eller kan blive betydningsfulde for barnet, som af den ene eller anden grund ikke bliver inviteret. Flere samordnere oplever, at det kan være vanskeligt fx at få mor til at invitere fars familie og at den overvejende del af de, der er med til rådslagninger, er familie og venner fra mors side. Diskussionen er så, om der kan og bør gøres mere for at få afdækket og inviteret fars del af familien?

Det er en relativ ny diskussion i Esbjerg, men har været kendt længe og gør sig ikke kun gældende i familierådslagning, men også her, hvor der, så vidt vi kan se, også deltager en del fra faderens familie, men sandsynligvis langt flere fra moderens. Vi skal have det belyst endnu bedre og det vil i høj grad være et udviklingspunkt for samordnerne og rådgiverne, hvor de sammen med mor og barnet må se om de kan være nysgerrige og spørge mere ind til den eventuelt manglende del af familien eller netværket og dermed dem, der har været, er eller kan blive betydningsfulde for barnet eller den unge.

Der er rigtig mange dilemmaer, konflikter og følelser på spil, og i fx skilsmissefamilier kan de være så store, at mor ikke ønsker at se far, bonusfar eller deres familie, selv om barnet har et stort ønske om at se dem og få kontakt til dem. Og uanset at rådgiveren og samordneren forsøger at holde fokus på børneperspektivet og at det handler om barnet og ikke de voksnes konflikter, så er det i sidste instans forældremyndighedsindehaveren, der beslutter, hvem der skal inviteres. Det kan betyde, at der kommer få fra den ene del af familien og netværket, og nogle gange sker der en polarisering i rådslagningen. Alle familier og deres indbyrdes relationer og historier er forskellige, og i langt de fleste rådslagninger synes de i stand til at holde fokus på barnet og svare på spørgsmålene. Der er flere eksempler på at gamle konflikter opløses eller de kommer til at tale sammen igen, men det forudsætter, at de bliver inviteret. For bliver de endelig inviteret til barnets rådslagning, så siger de stort set alle ja.

Hvilke informationer har familien brug for og hvem kan levere dem på en måde, så de kan anvende dem?

Den vigtigste informant er socialrådgiveren (initiativtageren), da vedkommende har taget initiativ til, at barnet får sin familierådslagning. Det er socialrådgiveren, der samler og har kommunens informationer om barnets trivsel, udvikling og læring, og det er socialrådgiveren, der har kontakten til forældremyndighedsindehaveren og har lavet de spørgsmål, der skal tages stilling til sammen med barnet og forældremyndighedsindehaveren. Og det er socialrådgiveren, der på mødets trin 1. skal begrunde spørgsmålene og videregive sin viden til hele familien og netværket, så de kan træffe 'de gode' beslutninger og udarbejde barnets plan.

Fagligt er det ikke nogen nem opgave på en gang at være fagligt præcis og samtidig formidle på en måde, så alle de helt almindelige familiemedlemmer og barnet for-

står det. Det er ikke nemt at formidle problemstillingernes alvor uden at diskvalificere forældrene eller barnet. Det er heller ikke nemt at holde sig til problemstillinger, der alene er rettet i forhold til barnet, når man måske har viden om forhold, der vedrører forældrene, men som ikke er en del af familierådslagningen, osv. Det er alle faglige diskussioner, som rådgiverne har og de låner nogle gange inspirationspapirer ved hinanden for at kunne balancere de mange hensyn.

Det oplæg, som informanterne vil præsentere, skal barnet og forældremyndighedsindehaveren have set inden selve rådslagningen, så der ikke er noget, der kommer bag på dem og så de ved, at der ikke bliver talt om noget, de ikke ønsker fortalt til hele familien og netværket.

De kan også invitere andre informanter ind og det er rådgiverne, der taler med barnet og forældrene om, hvem det kan være. Da sondres der som tidligere nævnt mellem specifikke informanter, der har kendskab til barnet, fx en klasselærer, og mellem generelle informanter, der har en særlig viden om problemstillingen, fx viden om ADHD, misbrug, skilsmisse, sorg. I Esbjerg har der været anvendt mange forskellige både specifikke og generelle informanter og det er principielt og i praksis de samme udfordringer og overvejelser, der gør sig gældende for dem, som for socialrådgiverne. Da samordnerkorpsset har meget stor bred faglighed om specifikke emner, kan også de blive inviteret som generelle informatører. Dog er de inhabile i egne rådslagninger.

Informanterne og forståelsen af deres betydning og ikke mindst den information, de leverer ind i familiesystemet har i den grad udviklet sig i Esbjerg. Det er efterhånden blevet til en fælles erfaring og en vigtig del af rådslagningen, at barnet/den unge samt alle deltagerne fra rådslagningen får kendskab til og større forståelse for det, som barnet/den unge står i.

Der er udviklet en informatørguide og den er blevet modificeret løbende, således at informatørerne får en bedre information om, hvad de skal bidrage med og hvordan. Der er ligeledes blevet arbejdet på at få alle professionelle samarbejdspartnere i Esbjerg til at forstå deres vigtige rolle som informanter, da både uvidenhed om familierådslagning og deres kalendere har haft betydning for deres deltagelse. Disse diskussioner vil fortsætte.

Samordnernes rolle – hvad er den?

Esbjerg startede med at købe erfarne samordnere udefra for på den måde at komme i gang og sikre kvaliteten af de første rådslagninger. Det var med i overvejelserne, at de erfarne samordnere samarbejdede med uerfarne socialrådgivere (initiativtagere). Dette match viste sig at være optimalt for familierne, da de på den måde fik trygheden i, at der var styr på rådslagningen, og de ikke skulle bekymre sig om fremgangsmåden. Tro mod metoden er meget vigtig, derfor endnu en fordel i at matche en erfaren samordner med en uerfaren initiativtager.

Samordneren er en neutral person, der ikke er ansat i kommunen. Samordnerne er ansat som eksterne konsulenter i kommunens samordnerkorps. De bliver booket til den enkelte opgave ad hoc og nogle har et job ved siden af, andre ikke.

Samordneren, eller koordinatoren, som det hedder i mange lande, er i den klassiske rådslagning en form for neutral vært, der arrangerer selve rådslagningen, taler med barnet, familien og netværket, samt sikrer information, forståelse, ro, tryghed blandt deltagerne og at alle regler og procedurer overholdes. Samordnerens fastholdelse eller sikring af kvaliteten er løbende blevet diskuteret og bliver på mange måder lig med rådslagningens kvalitet. Samordneren er ofte den kontinuerlige. Der kan skiftes socialrådgiver undervejs i processen over tid. En gang om måneden er der ERFA-møde, og her vender korpset deres udfordringer og fortæller den gode historie. Hver 3. måned bliver der afholdt temadag for korpset, og her tages fat på nye emner og læring i forhold til det, som er aktuelt for dem.

Samordnerne bliver matchet til det enkelte barn/den unge og får kontaktoplysninger om rådgiver, som er koblet på barnet og den unge, men får ingen oplysninger om barnet eller den unge, da de er neutrale. De skal have for øje, at de ikke er en del af konflikten eller tager 'parti' på vegne af far eller mor. Flere samordnere tilkendegiver, at det er det bedste job, de nogensinde har haft, at arbejde med børn, unge og familier, som de skal facilitere til en familierådslagning. Samordnerne har brug for at udvikle deres faglige fundament og arbejde empowerment-baseret og børnefokuseret indenfor rammerne af familierådslagningsmodellen. Det er en del af den løbende kvalitetssikring og diskussion i korpset.

Samordnerrollen har i hele perioden været under udvikling i den forstand, at korpset også har fået flere nye opgaver. Samordnerne vælger sig ind på de forskellige opgaver efter hvilke interesser og kompetencer de har. De har fx motivationssamtaler med barnet og den unge, således at børnene og de unge får en bedre forståelse for hvad familierådslagning er, og om det er noget for dem. Flere fra korpset har en mediatorrolle i højkonfliktfamilier. De giver Familierådgivningens teams sparring omkring deres forestående familierådslagninger. I forbindelse med at få metoden ud i det decentrale område (daginstitutioner og skoler), er samordnerne de faste personer, der kan kontaktes. De underviser ligeledes i familierådslagning, og børnenes og de unges behov ude i det forebyggende, vil give korpset nye udfordringer.

Fremadrettet vil der sandsynligvis komme nye opgaver i organisationen, hvor korpset vil udvikle sig og finde nye måder at få rådslagninger implementeret. Det er vigtigt at blive ved med at diskutere, udvikle og kvalitetssikre korpset både internt i korpset og på tværs i kommunen, da de på mange måder er familierådslagningen i Esbjergs erfarne enhed og kvalitetssikring.

Familiernes proces op til rådslagningen: Er det deres egen proces og skal der være mindst mulig indblanding?

Når en familie har sagt ja til en rådslagning, så sker der noget i familien med deres kommunikation og deres indbyrdes relationer. De begynder at tale med barnet og tale med hinanden om de spørgsmål, de skal tage stilling til på rådslagningen. Allerede i 'Det danske forsøg med familierådslagning' var ændring i familiodynamikkerne og det at den udvidede familie blev inviteret ind nogle af de vigtige resultater (Rasmussen & Hansen 2002). Hvor meget, hvordan og hvem der eventuelt burde intervenere i familiens egen proces op til rådslagningen, er blevet diskuteret lige

siden. Der er ikke noget entydigt svar, men man kan sige, at samordnerne jo besøger samtlige deltagere og dermed spiller en rolle, fx ved at bede barnet om at ringe til de inviterede inden samordner ringer og besøger dem, eller ved den måde de præsenterer familierådslagningen og spørgsmålene. Deres rolle i forbindelse med vitalisering af hele netværket omkring barnet er ikke undersøgt og der er os bekendt ingen udviklingsforløb eller forskning, der har beskæftiget sig med dette emne, men det er tydeligt også i Esbjerg, at nogle familier har talt meget sammen inden og næsten lavet deres egen familierådslagning og i andre har der været begrænset kommunikation eller de har talt sammen i små grupper. Der er som regel tale om en erkendelses- og involveringsproces op til rådslagningen, hvor man nok skal være varsom med offentlig indblanding med mindre familien henvender sig, hvad flere forældre, børn og unge dog gør, når de bliver usikre og har brug for støtte eller informationer. I den forbindelse er socialrådgiveren ofte i kontakt med dem og skønner, hvad der er brug for.

Der er tale om et mikrofagligt udviklingsfelt, hvor rådgivernes og samordnernes faciliterende rolle og kommunikation er en del af familiens empowerment-processer op til, under og efter rådslagningen. I det omfang rådslagningen i højere grad ansues som en proces, hvor familien løbende erkender, forstår og handler i forhold til barnets behov og ønsker, så bliver hele processen efter rådslagning og hen til opfølgningen, samt opfølgningen en del af opgaven, hvor målet er, at de selv kan holde deres 'gode rådslagninger' og støtte barnet uanset om barnet modtager professionel hjælp fra kommunen.

Diskussioner under en rådslagning

Lige op til rådslagningen og modtagelsen: Hvordan får man støttet barnet og modtaget familierne?

Lige op til selve rådslagningen og når familien ankommer til stedet, hvor rådslagningen skal afholdes, er der ofte stor nervøsitet. Det er der mange grunde til. Der kan være den far, barnet ikke har set i mange år og som barnet drømmer om at se noget mere. Det kan i hele taget være familiemedlemmer, der ikke har set hinanden i mange år, hvor de har haft store konflikter og er nervøse for hinandens reaktion. Det kan skyldes konflikter mellem mors og fars familier. Der kan være hemmeligheder, der ikke ønskes frem i lyset. Der kan være tale om svigt og smerte, der skaber følelsesmæssig ubalance bare for at nævne nogle af grundene.

De to mest sårbare er barnet og moderen. Der kan være familiemedlemmer, der har store indbyrdes konflikter og der kan være et barn eller ung, der har store forventninger til mødet eller er meget nervøs for fx faderens reaktion. Der er stor forskel, og der er familier, der aflyser i sidste øjeblik. Så kontakten eller muligheden for kontakt lige op til rådslagningen er vigtig. Hvorvidt samordneren eller rådgiveren bør ringe til dem eller de bare har udleveret deres telefonnummer og givet dem muligheden, drøftes stadig.

Der er mange måder at støtte barnet og familien i denne situation. Samordnerne har som regel talt med dem om det og nogle gange er løsningen, at barnet, eventuelt sammen med mor, kommer en halv time inden og de dækker bord sammen,

og andre gange kommer de som aftalt sammen med mor og far. Det er vigtigt, at samordneren er der, tager imod og byder velkommen. Samordneren er den tryghedsskabende person, som alle kender, og er de først inde i lokalet, har hilst på hinanden og har sat sig ned siden af dem, de gerne vil sidde ved, så slapper de fleste af. Det er en individuel vurdering og kan måske ikke være anderledes, men betyder meget for barnet og familierne.

Information til og spørgsmål fra familien: Hvordan klædes familierne bedst på til deres egen familierådslagning?

Noget af denne problemstilling er blevet behandlet under information og valg af informatorer, men en ting er socialrådgivernes og informatorernes overvejelser, valg af information og så selve formidlingen til familien. Nogle familier vil bare gerne have denne del overstået, få de professionelle ud af rummet og komme i gang med at lave planen, medens der er andre, der har en række forberedte spørgsmål, som de ønsker svar på.

Familierne er meget forskellige og dermed er der stor forskel på, hvor meget de har talt om og med barnet om de vanskeligheder, der er omkring barnet, hvem der har talt sammen og hvilken viden de har. Der er mange eksempler på familiedlemmer, der slet ikke vidste, at det var så galt enten fordi deres kontakt har været begrænset, at de ikke kunne tale om det, der var vigtigt, eller at det er blevet holdt hemmeligt. Der er også dem, der hele tiden har vidst det, men ikke været inviteret ind til at hjælpe. Og så har forældrenes problemer og konflikter generelt overskygget barnets.

Men uanset deltagerne meget forskellige videns- og færdighedsniveau, så har de ikke - bortset fra forældremyndighedsindehaver og barnet - kendskab til de professionelles viden om barnet og problemstillingen. De har kun kendskab til spørgsmålene. Og det er her i trin 1, de modtager den fælles information og har mulighed for at stille spørgsmål.

Informationen og informanterne i denne fase er vigtig, idet de her får den fælles viden og information for netop den udfordring det enkelte barn eller den unge befinder sig i. Det er et udviklingspunkt, der både sætter stemningen, sikrer fokus på barnet og giver alle deltagerne fælles viden fra det professionelle system, som de har med ind i det private rum.

Det private rum: Hvad sker der og hvornår, og hvordan kan de professionelle gribe ind?

Under rådslagningens trin 1. fremlægger samordner først reglerne og byder velkommen. Herefter vil specifikke og generelle informatorer afholde deres oplæg med efterfølgende spørgsmål fra deltagerne. Initiativtager og informatorer samt samordner går ud, og maden samt drikkevarerne bliver serveret af samordner, der sørger for det praktiske. Ved selve rådslagningen starter samordneren som oftest med at servere mad og drikke. Det har vist sig, at det er nemmere for familien og netværket at komme 'i arbejdstøjet', når de starter med at spise. Familien starter

med at drøfte spørgsmålene igennem. Barnet og den unge har sin valgte støtteperson med, som kan komme med indvendinger fra barnet eller den unge. Måske skal der holdes en pause, eller måske er der noget, som kan være vanskeligt at tale om.

I det private rum aftaler de pauser. Mindre børn har måske brug for flere pauser, og samordner kan tage sig af dem og lege med dem, mens rådslagningen fortsætter. Har familien og netværket brug for at stille nogle spørgsmål til rådgiver, bliver han/hun kaldt ind, dog er det både samordner og rådgiver som kommer ind. Når planen er udarbejdet, kommer samordner og rådgiver ind igen og planen bliver læst op af referenten.

Barnet, den unge, familien og netværket har således mulighed for at hente samordner og initiativtager, hvis der opstår konflikter, eller barnet/den unge ønsker at komme lidt ud fra rummet. Det er i det private rum, der arbejdes med spørgsmålene, og her fortæller flere børn og unge, at de kan være nervøse for stemningen. Stemningen har stor betydning for børnene og de unge. Er en forælder meget højtråbende, således det er til gene for rådslagningen, kan vedkommende blive bedt om at forlade rådslagningen. Dette sker dog meget sjældent, men der er mulighed for dette, således at barnet eller den unge kan være i det, og fokus på barnet og den unge bliver bevaret. Samordnerens rolle er under det private rum at sørge for at støtte barnet og den unge og skærme dem for unødige uro, således det kan forblive en god oplevelse.

Det drejer sig mest af alt om at have barnets og den unges perspektiv og støtte dem under processen. Enkelte børn og unge kan have en aftale med deres samordner, at de lover at hjælpe dem, hvis alt går galt, og forældrene skændes. Det er børnenes og de unges rådslagning! Det er vigtigst. Det er derfor, at der ved hver rådslagning bliver gjort opmærksom på, at de voksne skal opføre sig som voksne og tage ansvar.

Det private rum er en af hjørnestenene i rådslagning og selv om flere deltagere og rådgivere giver udtryk for, at de ville ønske, der kunne være en professionel til stede, så er det ikke muligt, da der i så fald ikke længere ville være tale om familierådslagning. Det er vigtigt, at der er mindst mulig indgriben fra samordner og initiativtager, da metoden er empowermentbaseret og bør øge deltagernes inddragelse og myndiggørelse. Det er denne balance, der løbende diskuteres og hvor samordneren og rådgiveren med deres tilstedeværelse umiddelbart udenfor rådslagningen er til rådighed.

Bekræftelse af planen: Skal vi bare sige godt nok til alt?

Familien laver en plan for barnet, hvor de har svaret på spørgsmålene. Ideelt set har de fået udleveret et dokument, hvor spørgsmålene er skrevet ind og har så i fællesskab drøftet og er blevet enige om svarene og dermed planen. Der har været en ordstyrer og referent og samtidig en støtteperson, som barnet eller den unge har valgt, der har sikret at løsningerne er i overensstemmelse med barnets ønsker. I praksis er der mange variationer af familiens private møde, men de får alle lavet en plan og resultaterne fra Esbjerg viser at 93% af børnene svarer, at de synes

planen blev: 'rigtig god' og 'god' og 4 % svarer 'nogenlunde'. Tallene for forældrene og netværket er ligeledes meget positive med henholdsvis 88%, der svarer 'rigtig god' og 'god' og 10%, der har svaret 'nogenlunde'. Det er i overensstemmelse med nordisk og international forskning (Rasmussen 2002) og kan tolkes på flere måder, men de har lavet en plan og er ret tilfredse med den, når de skal præsentere den for socialrådgiveren (initiativtageren).

Rådgiverens (initiativtagers) rolle er nu at vurdere og bekræfte planen, og om denne plan er konkret nok ud fra barnet/den unges perspektiv. De vurderer primært, hvorvidt familien kan gå derfra med planen og vide helt konkret, hvad der skal ske og hvornår. I den oprindelige rådslagningsmodel skulle socialrådgiveren godkende planen og fik dermed en vanskelig opgave med at vurdere kvaliteten af den. I Esbjerg er det mere gennemførligheden der vurderes, og det synes relativt nemt uanset rådgiverens egen faglige vurdering af de løsninger, som familien er kommet frem til. Men det rejser nogle spørgsmål om sammenhængen mellem barnets plan og rådgiverens/initiativtagerens professionelle plan, herunder hvordan rådgiveren kan tænke planen og eventuelle tværprofessionelle indsatser sammen. Den diskussion vil sandsynligvis fortsætte, og gentages delvist under næste overskrift.

Planen og eventuelle øvrige sociale og pædagogiske indsatser

Handleplaner jævnfør SEL §141 har en særlig status i det sociale arbejde og rent historisk har man i Skandinavien overtaget den klassiske New Zealandske familierådslagningsmodel for familierådslagning, hvor det var lovgivningsbestemt, at der skulle være afholdt en familierådslagning inden, der kunne foretages en indgribende foranstaltning. Det har betydet, at man har arbejdet med en myndigheds og dermed socialrådgivers konkretisering af 'handleplanen'. Det har lige siden været en central faglig diskussion, om familiens planer havde en tilstrækkelig kvalitet til at de kunne godkendes. I praksis er de næsten alle blevet godkendt. Allerede i 'Det danske forsøg med familierådslagning' var det 97% (Rasmussen 2002) og vi finder de samme høje tal internationalt. Det er der igen mange grunde til, fx at det er vanskeligt at diskvalificere en families plan, som man har fået dem til at lave og de er lige blevet motiverede til at hjælpe barnet i familien. Myndighedsafdelingerne har mere eller mindre forvaltet dette krav ved at tænke familiens plan som en del af deres handleplan § SEL 141, der så også indeholdt de professionelle indsatser og derfor 'nemt' kunnet godkende planerne.

Så længe der var tale om sociale sager, var denne praksis - ikke fagligt uproblematisk - en måde at håndtere godkendelsen på, men når der blev eksperimenteret med mere forebyggende rådslagningen, herunder SEL § 11 eller med initiativtagere ude i almenområdet fx daginstitutioner og skoler, så fik man problemer med godkendelsen og planens status. Helt tilbage i 2003 løste Kjellerup Kommune denne problemstilling ved at operere med flere 'handleplaner', hvor de sondrede mellem 'familiens plan' og 'kommunens plan' (Rasmussen 2003).

I Esbjerg Kommune har man på mange måder gennemløbet samme proces fra de mere indgribende sager og foranstaltninger og til også at omfatte de mere forebyggende sager og med projekter i almenområdet og dermed operere med flere

planer. Der er dog den væsentlige forskel, at der er tale om 'barnets/den unges plan'.

Hvorvidt man vælger at have to planer eller 'klippe' planen ind i handleplanen er ikke den væsentligste diskussion. Planen bliver en plan, der efter et samtykke kan anvendes på tværs af de forskellige faggrupper, således at dialogen på tværs i organisationen kan være med udgangspunkt i barnets og den unges plan. Men som nævnt i det ovenstående afsnit, så rejser det nogle spørgsmål om sammenhængen mellem barnets plan og 'rådgiverens' og andre initiativtageres professionelle plan, og den diskussion vil sandsynligvis fortsætte.

Lige efter rådslagningen: Bør der tages initiativ til at ringe til barnet og forældrene?

Langt de fleste kommer glade og håbefulde ud fra en familierådslagning, men alligevel er der nogle børn og forældre, der har følt sig lidt klemte eller har brug for at tale om det, der er sket og besluttet, ligesom der kan være rådgivere, der har brug for at høre, hvordan det går.

Det er aftalt, at den enkelte rådgiver kontakter familien/barnet et par dage efter rådslagningen. Måske er der spørgsmål til rådslagningen og det videre forløb, eller blot brug for at "stikke en finger i jorden". Det er vigtigt at fortælle dem, at der er en person bag, som de kan kontakte, hvis familien har brug for at vende en problemstilling. Det er en del af proceduren, men ikke altid dette bliver gjort. Og igen bliver empowermentbalancerne centrale, for hvor meget ansvar for barnets omsorg og støtte kan overlades til familierne og hvordan reagerer man, hvis barnet giver udtryk for at være klemt i egen familie. Det er naturligvis en konkret individuel vurdering baseret på den pågældendes faglighed og erfaring, men balancen bør løbende drøftes for at skærpe det faglige skøn.

Indtil opfølgningen: Hvem følger løbende op på planen?

I planen er aftalerne meget konkrete og familierne følger selv op. Sådan er det også i langt de fleste tilfælde, men ikke altid. I nogle tilfælde har man været for ambitiøse og i andre er der ingen, der tager ledelse i familien. Det kan være en far, der ikke ringer eller kommer som aftalt, hvilket bare bidrager til endnu en skuffelse for barnet. Det kan også være, at den unge ikke orker eller prioriterer den aftalte lektielæsning eller fodboldtræning, og den onkel, der har sagt ja til at hjælpe, trækker sig. Spørgsmålet er, om socialrådgiveren, familiekonsulenten, pædagogen eller læreren bør gå ind og støtte op om realisering af planen.

Der vil, så vidt det er muligt, altid blive udnævnt en tovholder i familien ved en rådslagning. Denne tovholder har til opgave, sammen med barnet/den unge, at gøre socialrådgiveren opmærksom på, hvis dele af aftalen ikke bliver overholdt. Herefter kan socialrådgiveren tage kontakt til familien. Men hele denne periode op til opfølgningen er vigtig for familiens dynamik. Ofte sker der rigtig meget for barnet lige efter rådslagningen, hvor der måske ikke skal så meget til for at få vendt fx en negativ udvikling i skolen, så spørgsmålet er om det offentlige med deres viden om barnets liv i højere grad kunne understøtte den i eger regi?

Opfølgende familierådslagning nr. 1: Fungerer den som den skal?

Det kan der grundlæggende svares ja til, hvis svaret alene er baseret på børnenes og familiernes besvarelser, men der er alligevel nuancer, og så er der en tilbagevendende diskussion af kvaliteten og ressourceforbruget. Opfølgende familierådslagninger er grundlæggende meget nemmere end den første rådslagning, fordi familien nu har kendskab til metoden og skal følge op på nogle konkrete aftaler og eventuelt lave nye. Der kan være skuffelser i forhold til aftaler, der ikke er overholdt, og der kan være deltagere fra selve rådslagningen, der ikke kommer.

Der er som regel altid både 1. og 2. opfølgning. Enkelte har også opfølgning både en 3. og 4. gang, nu da de oplever at deres familie/netværk kan være i samme rum. Til opfølgende rådslagning kan der både være inviteret nye deltagere med, der kan være opstået nye spørgsmål eller der kommer en ny informator. Det er ikke altid tilfældet og det diskuteres, hvorvidt det er muligt at få ny viden og ny energi ind i de opfølgninger, hvor barnet endnu ikke er kommet helt i trivsel eller der ikke er sket en udvikling, hvor der er brug for justeringer og ny viden eller hvor nogle betydningsfulde voksne ikke har deltaget i selve rådslagningen.

Opfølgende familierådslagning nr. 2: Giver det mening med nummer 2 opfølgende rådslagning?

Der er rigtig mange familier, der stopper efter den første rådslagning, men der er også en del, der fortsætter. Det er meget op til familierne. Nogle stopper fordi problemet er løst, andre vurderer de kan løse dem selv osv. Flere familier vælger at stoppe efter 1. opfølgning, men det har samtidigt vist sig, at flere afholder både nummer 3 og 4, da familien ønsker det, og det giver god mening for dem med flere opfølgninger. Det kan være et nyfødt barn, hvor forældrene skal udvikle opgaven, og initiativtager sammen med forældrene ønsker at følge op over tid. Her kan også komme nye informatorer ind over ved 3. eller 4. opfølgning. Der er enkelte eksempler på at familier afholder deres egne opfølgninger, nu da de har fået erfaring med at det lykkes at være sammen i samme rum.

Hvorvidt det giver mening med flere opfølgninger er således overladt til familierne at bestemme. Det kan være udmærket, at de på den måde får hjælp til at mødes og drøfte vigtige spørgsmål og følge op på deres støtte til barnet. De ved sandsynligvis bedst, om de har brug for en opfølgning eller kan klare sig uden. Men hvorvidt det giver mening bliver med rette diskuteret og ikke kun ud fra et ressource spørgsmål, men også ud fra en vurdering af om barnet udvikler sig og om man kunne gøre noget for at sætte lidt mere gang i processen igen.

Ledelse og koordinatorrollerne: Uden ledelsesinvolvering og fast koordinering ingen rådslagninger?

Det er en tilbagevendende problemstilling, at hvis ikke der er nogen, der presser på og sikrer, at koordineringen fungerer, så bliver der ikke afholdt familierådslagninger. Hvis ikke der er faste ledere, koordinatører og ambassadører, der dagligt er opmærksomme familierådslagning, så kan udviklingen hurtigt gå i stå. Problemstillingen er belyst under implementeringskapitlet, men det kan ikke gentages nok, at der bør evalueres, udvikles, kvalitetssikres, oplyses og videreformidles løbende.

Familierådslagning bør have kontinuerlig opmærksomhed, ledelsesopbakning og diskuteres bredt i hele organisationen.

Hvorledes kan vi sikre os fortsat drift og udvikling af familierådslagning?

Den kontinuerlige opmærksomhed og opbakning fra hele styringskæden lige fra politikere, forvaltning, ledelse, koordinator til medarbejdere synes stadig at være en forudsætning for den fortsatte drift og udvikling. Men det kan nok ikke stå alene. Der er gode erfaringer med at have en projektleder/koordinator og en administrativ medarbejder, der er ansvarlige og driver rådslagningen i praksis, hvor projektlederen/koordinatoren har det daglige ansvar for driften og at udvikle på metoden, kvalitetssikre samordnerkorpsset, kompetenceudvikle rådgivere, m.fl., holde fokus på børneperspektivet, holde oplæg for samarbejdspartnere og andre, skabe nye projekter i det forebyggende regi, stå for de fysiske rammer i familierådslagningshuset, klæde nye ambassadører på, økonomi, mv. Det samarbejdes der med den administrative medarbejder og den nærmeste ledelse om, så der løbende kan foretages driftsjusteringer. Funktionen er meget vigtig, men den er også sårbar i den forstand, at det er én bestemt person, der varetager den, og spørgsmålet er, om teamet kan udvides eller der kan arbejdes mere med videndeling og uddelegering af opgaver.

Spørgsmålet er, om der kan og bør gøres andet og mere, og da er især tre diskussioner interessante. Den ene drejer sig om mindsettet og værdierne i Esbjerg Kommune med Paradigmeskiftet 2.0, Børn- og Ungepolitikken, børnesynet og koblingen til familierådslagning, der med fordel kunne formidles rundt i hele organisationen, da der stadig synes at være en del ansatte og borgere, der ikke kender værdierne og familierådslagning eller har fået det helt under huden. Det bliver mere og mere tydeligt, når familierådslagning spredes til almenområdet og de decentrale enheder og fordrer en indsats på tværs. Det andet handler om, hvordan familierådslagning kan blive en endnu mere naturlig del af praksis og da er man kommet langt ved løbende at gøre det 'nemmere', men antallet af rådslagninger per rådgiver er stadig ujævnt fordelt. Det kan handle om mange ting, men i feltet mellem rådgiverne og deres direkte ledere og faglige koordinatore er der et udviklingsfelt. Det samme udviklingsfelt vil sandsynligvis træde frem i de decentrale projekter. Det tredje handler om den mikrofaglige udvikling og kobling til den mono- og tværprofessionelle udvikling. Det drejer sig dels om den løbende udvikling af kvaliteten i praksis, hvor det ikke er tilstrækkeligt med et par uddannelsesdage og nogle følelser, og så har samordnerne eller rådgiverne/initiativtagerne kompetencerne. Der synes at være brug for en mere systematisk udvikling af deres mikrofaglighed og en kobling til deres mono- og tværprofessionelle udvikling. Det vil sige, at den faglighed, fx den kommunikative og relationelle, kan komme i spil, og at det professionelle arbejde, hvad enten det er almentilbud eller specialtilbud, kobles til den private støtte til barnet.

Udvikling og forankring tager tid, hvor praksis løbende skal justeres og vedligeholdes. Sker der noget nyt i organisationen vil dette danne nye tanker og bevægelser, som gør, at de nye tiltag præsenteres og udvikles samt forberedes. Det vigtigste er den fortsatte opmærksomhed og viljen til at få det til at lykkes.

Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling: Hvad vil det sige og hvordan foregår den?

Efter at rådgivere og samordnere er blevet uddannede, hvilket er en kontinuerlig proces, da der er løbende udskiftning af personalet, så kan vi tale om tre former for kvalitetssikring og udvikling. Den første er den rammesættende og strukturerede, der følger af metoden, de udarbejdede skabeloner til invitationer, spørgsmål, planer, DUBU, mv. Den anden er den kvalitetssikring, der foregår løbende i de enkelte rådslagninger, og den sidste er den der foregår sideløbende med supervision, erfaringsdage, temadage osv. De er alle vigtige, men den mest centrale er den der foregår løbende i rådslagningerne, hvor de andre to er forudsætninger for denne. Esbjerg er på mange måder kommet langt på alle tre former for kvalitetssikring og man kan ikke svække på nogen af dem, men vi vil især fremhæve betydningen af samordnerne og deres samarbejde med rådgiverne (initiativtagerne) for selve kvalitetssikringen af den daglige praksis. Det næste udviklingsfelt, der er sat i gang, er en opmærksomhed på hver deres mikrofaglighed, hvor de deler deres praksiserfaringer med hinanden indenfor vidensbaserede temaer og forfiner hver deres praksis. Eksempelvis har der været temadage baseret på forskningen i børneperspektivet, hvor samordnerne såvel som rådgiverne har delt deres praksis i forhold til motivering af børn og forældre, at skabe forståelse for barnet i egen familie og understøttelse af børnenes empowermentprocesser. Og de har efterfølgende valgt egne udviklingspunkter, da familierådslagningsmodellen ikke kan tænkes uden et stort mikrofagligt råderum, og den giver store muligheder for at udfolde og bevidst udvikle egen faglighed. Dette tilsammen fungerer som kvalitetsudvikling og kvalitetssikring.

Hvordan kommer der mere fokus på børneperspektivet?

I Esbjerg er man kommet rigtig langt i forhold til børneperspektivet, og som tidligere beskrevet er det et bevidst valg, hvor der har været mange justeringer og initiativer. Det er barnets eller den unges familierådslagning. Barnet er i centrum og resten af deltagerne er inviteret til barnets/den unges rådslagning, og det er spørgsmål vedrørende deres liv, formuleret sammen med dem, der tages stilling til. Det er barnets plan, der udarbejdes.

Når socialrådgiverne, initiativtagerne og samordnerne informerer om familierådslagning, så fortæller de, at det er barnet, der er i fokus, at de voksne må holde inde med deres konflikter, se frem og holde fokus på barnets behov. De fortæller ligeledes, at der ikke skal tales om eller laves planer for andet end de spørgsmål og indenfor den ramme, der er formuleret. Der er vigtigt for alle deltagere og gentages af og til alle. De betydningsfulde fra familien og netværket er inviteret ind for at bidrage i forhold til barnet og det vil de inviterede stort set alle.

Der er udarbejdet en folder og dækkeserviet til barnet fra 3-9 år, der kan støtte samtalen med rådgiver og samordner. Der er tillige udarbejdet en smiley-skabelon, hvor man kan skrive om de ting, som man bliver ked af, og de ting, der gør barnet glad. Og der er udarbejdet inspirationsmateriale til dialog om spørgsmål og skabeloner til rådgiverne, ligesom spørgsmålene formuleres med udgangspunkt i det barnet ønsker hjælp til, samt at det er barnets rådslagning og barnet, der inviterer og bestemmer maden, osv.

Årsagen var at mange børn og unge ikke rigtig blev hørt, hverken til de indledende møder eller i formuleringen af spørgsmålene. Fra et af vores interviews sagde en dreng på 10 år, ”*de voksne tror, de ved, hvordan jeg har det - men det ved de voksne ikke*”. For ham var det vigtigt at vende det til børneperspektivet. Måske drejer det sig ikke om det, som de voksne tror, men i virkeligheden er det noget helt andet, som er udfordringen for barnet og den unge. Det var som om forældreperspektiv og netværksperspektiv kom i fokus. Så man stillede sig spørgsmålet; hvad skal der til for at barnet og den unge får ejerskab af eget liv, og bliver aktør i deres familierådslagning? Der var samtidig et ønske om at gå fra et ’udefra’ til et ’indefra’ børneperspektiv. ’Indefra’-perspektivet har været gennemgående, idet det er børnenes og de unges ønsker og drømme, man har forsøgt at få frem i spørgsmålene, der skulle tages stilling til. Og her er kontakten og relationsarbejdet fra rådgiver og samordner en væsentlig faktor for om barnet og den unge får deres ønsker, drømme og tanker for deres liv skrevet ind i spørgsmålene.

Det handler i høj grad om positionering af barnet eller den unge som centrum igennem hele familierådslagningsprocessen. Det er der rigtig mange gode eksempler på, men det er også tydeligt, at det er vanskeligt og at fokus og perspektivet meget hurtigt skrider. Der kan gøres meget mere for at sikre rammerne, italesættelsen, deres aktive deltagelse og at de er i centrum, men der er tale om et mindset og en kontinuerlig opmærksomhed og diskussion.

I Del 2. af denne evaluerings- og forskningsrapport vil vi præsentere vores forskning i børneperspektivet og uddybe disse diskussioner.

Litteraturliste

- Andersen, John (2004) Empowerment og social arbejde. Kbh. Reitzels Forlag
- Creswell et al. (2003) Advanced mixed methods research designs. CA. Sage Publications
- Faureholm, Jytte, Bo Morthorst Rasmussen, mfl.(2001) *Familierådslagning i Danmark - Demokratisering af familiearbejdet*. Artikel i *Familierådslagning i Norden*. Stockholm: FOU- Södertörns skriftserie nr. 15/2001
- Freire Paulo (1973) De undertrykkes pædagogik. Kbh. Christian Ejlers
- Hansen Jytte, Thomas H. Hansen og Bo Morthorst Rasmussen (2003) *Familierådslagning i Danmark- 2. del af evalueringen af det danske forsøg med Familierådslagning*. Aabenraa: UFC Børn og Unge.
- Haven Karen & Christiansen Øivin (2014) Knowledge Review on Family Group Conferencing. Bergen.RKBU West
- Heino, T., Reinikainen S. & Bergmann M. (2004) *Familierådslag i Norden*. Helsingfors: Forskningsinstituttet vid Helsingfors universitet
- Heino Tarja (2009) Family Group Conference from a Child Perspective. Nordic Research Report. National Institute for Health and Welfare
- Hjermitslev, H., Albrechtsen, T. & Rasmussen B. (2017) *Professionsdannelse og samarbejde på tværs*. Antologi under redaktion til DJØF-forlag
- Hoverak, S. (2006) Hvordan oplever ungdom at å delta i familieråd? Annandale:Federation Press
- Hudson, J. (1996) Family Group Conferences: Perspectives on policy and practice. Annandale:Federation Press
- Johansen, S. (2014) Psycho-Social Processes and Outcomes of family Group Conferences. British Journal of Social Work, 44(1), 145-162.
- Lupton & Nixon (1999) Empowering practice? Bristol, UK:Polity Press
- Lupton & Nixon (2000) Empowering practice? A critical appraisal of the family group conference approach. British Journal of Social Work, 30(2), 268-269
- Nixon, P. et al. (2005) A survey of international Practices, Policy and Research on Family Group Conferencing and Related Practices Vermont: University of Vermont
- Mortensen, B. (2007) Børneperspektivet i familierådslagning. Odense: Servicestyrelsen
- 'Paradigmeskiftet 2.0' i Esbjerg og Esbjerg Kommunes Børn- og Ungepolitik: <http://www.esbjergkommune.dk/om-kommunen/vision-og-politik-ker/b%C3%B8rn-og-unge/b%C3%B8rn-ungepolitik.aspx>
- Rasmussen Bo Morthorst, Thomas H. Hansen (2002) *En beslutningsmodel med meget mere* Evaluering af det danske forsøg med familierådslagning. Aabenraa: UFC Børn og Familier.
- Rasmussen Bo Morthorst(2002) *En Beslutningsmodel med meget mere - Undersøgelsen af det danske forsøg med familierådslagning*. Artikel i Faureholm Jytte og Lis Brønholt. *Demokratisering af det sociale arbejde med børn*. København: Reitzels Forlag
- Rasmussen Bo Morthorst (2003) *Vulnerability and Energy*. London: Protecting Children Volume 18. 2003
- Rasmussen Bo Morthorst(2004) *Familierådslagning i Danmark*. Bidrag til nordisk vidensopsamling redigeret af Tarja Heino, Sarianna Reinikainen og Mariana Bergmann (2004) *Familierådslag i Norden*. Helsingfors: Forskningsinstituttet vid Helsingfors universitet

- Rasmussen Bo Morthorst (2004) *Familierådslagning i Kjellerup Kommune*. Evaluering af Kjellerup Kommunes forsøg med familierådslagning. Kjellerup: Kjellerup Kommune
- Rasmussen Bo Morthorst (2005) *Mere end gode viljer*. Artikel i Faureholm Jytte og Lis Brønholm. *Antologi om familierådslagning*. København. Reitzels Forlag
- Rasmussen, Bo Morthorst. (2012). *Samarbejde på tværs*. Kapitel i Jepsen Robert, Søren Kronborg og Bo Morthorst Rasmussen. *Hånd om helheden*. Århus: Klim
- Rasmussen, Bo Morthorst. (2012). *Organisation og ledelse*. Kapitel i Jepsen Robert, Søren Kronborg og Bo Morthorst Rasmussen. *Hånd om helheden*. Århus: Klim
- Rasmussen Bo Morthorst (2011) *Fagligt samspil og kollektiv opgaveløsning*. Artikel i antologien red. Harnow Klausen Søren. *På tværs af Fag*. København: Akademisk Forlag
- Rasmussen Bo Morthorst (2014) *Samarbejde på tværs – Ansats til en teori om tværfagligt samarbejde undersøgt og udviklet med udgangspunkt i tværprofessionelt samarbejde i børne- og familiesager og i byggesager*. Haderslev: Center for Kunst, Videnskab og Håndværk (PhD-afhandling ved SDU)
- Rasmussen Bo Morthorst (2015) *Socialrådgiverne bør tage ledelse af det tværfaglige samarbejde*. Kbh. Uden For Nummer, Tidsskrift for forskning og praksis i socialt arbejde nr. 31/2015
- Rasmussen Bo Morthorst (2017) *De uformelle møder gør forskellen*. Artikel i Vejlederforum nr 1. 2017. København: Schultz Forlag
- Rasmussen Bo Morthorst (2017) *Professionsdannelse og tværprofessionel teori og forskning*. Artikel i antologien red. Hjermitsev, Albrechtsen og Rasmussen. *Professionsdannelse på tværs*. København: DJØF Forlag
- Servicebogen: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202239>
- Slettebø T. et al. (2016) *Familieråd i familieværnet*. Oslo: VID vitenskabelige høgskole
- Sundell K. & Hægmann U. (1999) *Familjerådslag i Sverige*. Stockholm: Resursförvaltningen för skola och socialtjänst.
- Winter S. & Nielsen V. (2017) *Implementering af politik*. Kbh: Reitzels Forlag
- Esbjerg Kommunes hjemmeside om familierådslagning: <https://www.esbjergkommune.dk/borger/familie-og-born/rad-og-hjelp/familieradslagning.aspx>